

PET KRUGOVA Miyamoto Musashi

Knjigu pripremio: Strahinja Nikolić

Mijamoto Musaši - PET KRUGOVA
Naslov originala: 五輪書 Go Rin No Sho

S japanskog preveo Dragan Milenković

PET KRUGOVA

(GORIN NO ŠJO)

DEČJE NOVINE, 1988.

Uvod

Početak je desetog meseca dvadesete godine ere Kanei.¹ Popeo sam se na planinu Ivato u oblasti Higo, na Kjušjuu,² da se poklonim Nebu, molim boginji Kannon i zahvalim senima mrtvih.³ Moje ime je Šinmen Musaši no Kami Fuđivara no Genši.⁴ Šezdeseta mi je.

Od rane mladosti posvetio sam se vojnim veštinama — prvi dvoboj imao sam u trinaestoj godini. Borio sam se protiv samuraja koji se zvao Arima Kihei, iz škole mačevanja Šintorju, i pobedio sam. U šesnaestoj sam pobedio izvrsnog mačevaoca imenom Akijama iz oblasti Tađima.⁵ U dvadeset prvoj otišao sam u prestonicu⁶ i tamo susreo mačevaoca iz čitave zemlje. S njima sam imao brojne dvoboje i nijednom se nije dogodilo da ne pobedim.

Kasnije sam krenuo u razne oblasti i susreo se s mačevaocima iz različitih škola borenja. Imao sam preko šezdeset dvoboja i nisam izgubio nijedanput. Sve se to događalo između moje trinaeste i dvadeset osme-devete godine.

Kad sam prešao tridesetu, osvrnuo sam se na put kojim sam do tada išao i shvatio da u dvobojima nisam pobeđivao zato što sam dopro do svih tajni veštine borenja. Pobeđivao sam možda zato što sam imao prirodnih sposobnosti za borbu, možda je takvo bilo samo naređenje Neba, ili zato što su tadašnje škole mačevanja bile nesavršene...

Posle toga pokušao sam da dublje proniknem u sve to i samog sebe poboljšam, vežbajući i razmišljajući iz dana u dan. Negde oko pedesete godine suočio sam se, najzad, sa pravim putem⁷ vojne doktrine.

Otada sam vreme provodio svestan da nema potrebe da idem nekim posebnim putem. Dostigavši prosvetljenje principima vojne doktrine, počeo sam da ih primenjujem na različite umetnosti i veštine i ni u čemu mi nije bio potreban ni učitelj niti gospodar.

Po prvi put želim da na papir stavim suštinu onoga čemu sam posvetio mnogo svojih godina. Toj vojnoj doktrini, koju ću ponekad imenovati kao *heiho*,⁸ dao sam naziv *niten icirju* ili *dva mača kao jedna školah*

Nemam nameru da ovu knjigu ispunjavam citatima i izrekama budizma i konfučijanizma. Nisam se koristio ni starim vojnim hronikama niti delima o vojnoj taktici.

Pri svetlosti koju daju Nebesa i Kannon, u času tigra,¹⁰ u noći desetog dana desetog meseca, uzimam četkicu i počinjem da pišem.

ZEMLJA

(Ći no maki)

¹ 1643. godina po Gregorijanskom kalendaru (sve napomene prevodiočeve).

² Kjušju je jedno od velikih ostrva japanskog arhipelaga.

³ Musaši je tipičan Japanac — poklanja se nebu i senima mrtvih, što su elementi drevne mnogobožacke religije *šinto*, ali i boginji Kannon, koja je jedno od božanstava budizma.

⁴ Samuraji su voleli da svom imenu dodaju i druga imena i titule.

⁵ Tađima je oblast u centralnom Japanu u čijoj blizini je rođen Musaši.

⁶ Tadašnja prestonica bio je grad Kjoto.

⁷ Reč *put* u ovoj knjizi označava brojne pojmove kao što su «način života», «životni principa», «principi jednog učenja», «principi učenja jedne veštine ili umetnostk...

⁸ Musaši će kasnije, u posebnom poglavlju, objasniti detaljno značenje reci *beiho*, koji se ovde prevodi kao «vojna doktrina».

⁹ Musaši svoju školu naziva *niten icirju* i *nito icirju*, što on smatra jednakim, mada ovo prvo znači «dva neba jedna škola», a drugo «dva mača jedna škola».

¹⁰ Čas tigra odgovara vremenu od tri do pet časova ujutro.

Heiho, vojna doktrina, put je ratničke klase. Svaki ugledniji ratnik, naročito predvodnik grupe samuraja, mora da sprovodi u delo pravila te doktrine. I obični vojnici, međutim, treba da razumeju i prihvate taj put. Ipak, u ovom današnjem svetu kao da nema ratnika koji u potpunosti razume i prihvata

put vojne doktrine.

Kad već govorimo o različitim putevima, treba da znamo da postoji put Bude, na kome ljudi koji njime krenu nalaze spas. Postoji put konfučijanizma, put lečenja različitih bolesti, koji poštuju lekari, zatim put izučavanja *vake*, kojim idu pesnici, pa put ljudi prefinjenih osećaja, put strelaca iz luka i drugih umetnosti i veština. Vrlo je mnogo ljudi koji idu tim putevima, ali je vrlo malo onih koji osećaju naklonost ka potpunom posvećivanju putu vojne doktrine.

Ratnik treba da istovremeno sledi dva puta: put mača i put četkice.² Čak i ako nema prirodnih sklonosti za te puteve, od ratnika se očekuje da i u raznim drugim veštinama i umetnostima ispolji svoje sposobnosti.

Opšte je prihvaćeno mišljenje da ratnik odlučno prihvata smrt. Postavlja se samo pitanje kada je prihvatiti, i na koji način. Ali put smrti nije ograničen na ratnike. Sveštenici, žene, seljaci, takođe mogu da svesno izaberu smrt, ako na taj način mogu da izbegnu sramotu.

Da bi ratnik mogao da ide putem vojne doktrine, neophodno je da shvati da je njena osnova izgrađivanje nesalomivog duha

i gvozdeno volje. On mora da veruje da će, bilo na čemu da se angažuje, postići uspeh. Ratnik mora da pobeđi — bio to dvoboj ili velika bitka, tako da može da osvaja počasti i slavu kako za svog feudalnog gospodara tako i za sebe samog. To se postiže uz pomoć vrlina vojne doktrine.

Ima onih koji veruju da nema koristi od savladavanja vojne doktrine. Prava priroda vojne doktrine, međutim, takva je da ona može da bude primenjena u bilo kojoj situaciji.

¹ Musaši je svoju knjigu o vojnoj doktrini nazvao »Gorin no šjo« što znači »Spis pet krugova«. *Go* znači pet, *rin* je krug, kružna površ ili čak omotač lopte, a *ija* označava zapis ili spis. 7V0 je prisvojna rečca. Spis »Gorin no šjo« Musaši je ispisao na pet papirnih svitaka, a svakom svitku, koji je u njegovom slučaju predstavljao tom, i njegov naziv. Prvi tom nazvao je *Ci no maki*, što znači svitak zemlje (*ci* = zemlja, *maki* = svitak) i tako redom. Prevodilac na srpskohrvatski smatrao je da je dovoljno u prevodu ostaviti samo nazive *Zemlja*, *Voda*, *Vatra*, *Vetar* \ *Praznina* koji za pisca predstavljaju pet krugova, tj. pet sfera u kojima nalazimo sve elemente suštinske za sve ljudske aktivnosti.

² Japanci su pisali četkicom umočenom u tuš, pa se spisateljstvo ovde naziva »putem četkice*».

Put vojne doktrine

(HEIHO NO MIČI TO JU KOTO)¹

Ratnici koji su išli putem vojne doktrine postali su poznati kao majstori ratne taktike i u Kini i u Japanu.

U poslednje vreme postoje ljudi koji žive od toga što se predstavljaju kao mačevaoci. Oni, međutim, podučavaju ljude samo standardnim tehnikama mačevalačke veštine.

Nedavno su sveštenici iz svetilišta Kašima i Katori, u oblasti Hitači, osnovali sopstvene škole mačevalačke tehnike.² Oni ih predstavljaju kao učenje bogova i obilaze zemlju podučavajući ljude. To su nedavni događaji.

Od davnih vremena mačevanje je bilo svrstavano među deset veština i sedam umetnosti, kao jedna od delatnosti od koje čovek »profitira«³ usavršavajući se. Mačevanje je stvarno umetnost, ali delatnosti od kojih se »profitira« nisu ograničene samo na apstraktne tehnike mačevanja. Teško je postati umetnik mačevanja isključivo poznavanjem tehnike vladanja mačem.⁴ Takvo uprošćavanje mačevanja nikako ne može da se stavi nasuprot putu vojne doktrine.

Posmatrajući svet vidimo da se različite umetnosti nude kao artikli za prodaju. Ljudi ponekad čak i o sebi misle kao o robi koja se može prodavati. Sve više ljudi izmišlja različita pomagala i prodaje ih umesto sopstvenih sposobnosti. To je isto kao kad bi čovek razdvojio seme od cveta pa rekao da manje ceni seme nego cvet. Takav način razmišljanja tera takve ljude da ukrašavaju svoje tehnike pa ih onda, tako ulepšane, prikazuju. Propagirajući salu za vežbanje u kojoj se praktikuje ova ili ona škola mačevanja,

oni pokušavaju da zarade podučavanjem tehnike. Rezultat toga je, da se uprošćeno izrazim, taj da to »malo znanja može da postane opasno«.

Ima četiri načina na koja čovek može da zaradi za život: da bude ratnik, seljak, zanatlija ili trgovac.

Prvi put je put seljaka. Upotrebljavajući razne alatke seljak provodi život boreći se sa hirovima četiri godišnja doba. To je put seljaka.

Drugi put je put trgovca. Čovek koji, na primer, pravi šake, kupuje različite sastojke, od njih pravi piće i prodaje ga uz dobru zaradu.

Oba ova zanimanja pristaju njihovom statusu i ti ljudi žive od profita.

Treći put jeste put ratnika. Ratnik, u skladu sa svojim ciljevima, poseduje različito oružje, poznaje mu osobine i zna da ga dobro upotrebi. Ako ratnik potpuno ne ovlada upotrebom različitog oružja i ne bude posebno vest u jednom, to će biti dokaz njegove površnosti. Takav je put ratnika.

Četvrti put jeste put zanatlije. Da bi živio, drvodelja mora da poseduje različite alatke i svaku od njih da zna vesto da upotrebljava. On mora da pažljivo meri i crta planove i da svoj posao radi kako treba.⁵

Tako on zarađuje za život.

Sada bih hteo da uporedim vojnu taktiku i veštinu zanatlije. Upotrebiću primer drvodelje, zbog toga što oni grade kuće. Mi obično govorimo o plemićkim kućama, ratničkim kućama i o Četiri kuće.⁶ Kuće propadaju ili traju vekovima. Pošto govorim o školama, stilovima i profesijama kao o kućama, pokušaću da preko veštine drvodelje objasnim vojnu taktiku.

Pošto se reč drvodelja kineskim ideogramima piše jednako kao »veliki plan«, a principi vojne taktike su takođe »veliki plan«,

upoređujem vojnu taktiku sa poslom drvodelje. Čitaj ovu knjigu i duboko razmišljaj ako nameravaš da se baviš principima vojne taktike. Učitelj je igla, učenik konac koji se u nju udeva.

¹ Prevodilac je, kao što su i prevodioci na neke druge jezike činili, naslove poglavlja ostavio i u originalu, na japanskom jeziku. Možda će to tekstu dodati nešto egzotike, možda poslužiti za učenje osnova japanskog; *to ju koto* znači na japanskom, bukvalno, »stvar tako nazvana« i praktično se ne prevodi.

² Sveštenici iz ova dva svetišta vere *tinto* širili su borilačku školu *šmorju* poznatog mačevaoca Cukahare Bokudena.

³ Pod »profitira« Musaši podrazumeva veštine i umetnosti pomoću kojih čovek sebe izgrađuje, usavršava se.

⁴ Musaši je prednost davao usavršavanju duha.

⁵ Ovo je posledica uticaja konfučijanskog načina mišljenja. U striktnoj podeli rada u društvu svako je morao da usavršava svoj posao kako bi društvu najbolje poslužio.

⁶ Misli se na četiri čuvene samurajske kuće: Gendi, Heike, Fudivara i Tačibana, veoma uticajne kad je reč o događajima u japanskoj istoriji. Može da predstavlja i četiri stila čajne ceremonije: Omotesenke, Urasenke, Muša'kodisenke i Jabučike.

Uporediti put vojne doktrine sa drvodeljom

(HEIHO NO MIČI DAIKU NI TATOERU KOTO)

Vojskovođa je kao drvodelja koji zna sve o prirodi lenjira za odmeravanje uglova, sve o načinu života ljudi u oblasti u kojoj kuću pravi i načinu života porodice koja mu je kuću naručila.

Majstor drvodelja uči kako da se planiraju i grade hramovi, palate i kuće u kojima žive ljudi. Ono što važi za majstora drvodelju, važi i za vojskovođu na čelu neke ratničke kuće.

Da bi se sagradila kuća, treba prvo sortirati drvo.¹ Prava stabla, bez čvorova, lepa na oko, upotrebljavaju se za spoljne stubove; drvo sa nešto čvorova, ali pravo i jako, upotrebljava se za skrovitije stubove. Drvo bez čvorova, ali koje može da bude slabo, upotrebljava se za pragove, nadvratnike, za oblaganje predsoblja i pokretne pregrade. Drvo sa čvorovima i malo iskrivljeno može da se ugradi na pogodnim mestima, ali posle pažljivog ispitivanja i premeravanja. Tako će se izgraditi kuća koja je čvrsta i dugotrajna. Postoji drvo sa suviše čvorova, iskrivljeno i slabo — to drvo treba upotrebiti za skele i, kasnije, kao gorivo.

Kad majstor drvodelja upošljava druge ljude svoje struke, on mora da zna sve o njihovoj veštini i znanju i da im na osnovu toga da zadatke. Tako neki treba da rade tokonomu,² neki predvorja, neki pomična vrata i pregrade, neki pragove, nadvratnike i plafone. One koji nisu tako vesti treba upotrebiti za deljanje i druge slične poslove. Na taj način ljudi se upotrebljavaju dobro i veliki je efekat njihove iskorišćenosti.

Da bi brzo uspeo u svome naumu, čovek ne srne ništa da ostavi slučaj. Znati gde i kada i kako nešto upotrebiti, znati kakve su pobude, i da li ih ima, ohrabriti i ograničiti nekoga, to su stvari koje majstor drvodelja mora da ima na umu. Principi ratne doktrine su isti.

¹ Japanske kuće se i danas grade uglavnom od drveta.

² *Takonomu* je udubljenje u najvećoj sobi kome je ukrasom, slikom ili kaligrafskim spisom davan svečani karakter. To je bila neka vrsta budističkog kućnog oltara.

Put vojne doktrine

(HEIHO NO MIČI)

Drvodelja je kao ratnik u službi velikaša. On oštri alatke, održava različito oruđe i čuva ga u posebnoj kutiji. On postupa po naređenju majstora: delje stubove i balvane tesarskom sekiricom, odmerava daske za pod i police, radi druge radove na drvetu, čak i rezbarenje. On pažljivo i tačno meri i završava svaki deo kuće svom veštinom koju poseduje. To je veština drvodelje.

Nauči dobro tehnike kojima se služi drvodelja i, kad budeš znao sve to i razumeo planove, moći ćeš, posle izvesnog vremena da postaneš glavni majstor.

Ono što je drvodelji neophodno jeste da uvek ima oštre alatke i zato on, kad god nađe slobodnog vremena, mora da ih oštri. Glavni je drvodeljin zadatak da tom alatkom vesto pravi *ušije*,¹ police za knjige,² stolove, stalke za lampe, daske za sec-kanje povrća i mesa u kuhinji, pa čak i poklopce za lonce.

Ratnik treba da postupa isto kao drvodelja, i zato mora dobro da prouči sve što je ovde rečeno.

Glavni cilj drvodelje je da se ono što napravi ne iskrivi, da grede budu dobro sastavljene. Njegov rad

mora da bude dobro uglačan, ali ne i takav da prikriva greške u građenju. Naročito je važno obezbediti da se ništa ne iskrivi ni posle dužeg vremena.

¹ *Zuš* su ukrasne police u japanskoj kući, na koje su se postavljali najlepší predmeti od keramike, itd.

² Police za svitke.

O pet poglavlja ove knjige o vojnoj doktrini

(KONO HEIHO NO ŠJO GOKAN JORI NARU KOTO)

Ova knjiga o vojnoj doktrini sačinjena je od pet poglavlja; dp njih se došlo podelom te doktrine na pet aspekata, pet puteva. O svakom od tih puteva govori se u po jednom poglavlju. Poglavlja se zovu: *Zemlja, Voda, Vatra, Vetar i Praznina*.

Na početku poglavlja *Zemlja* dao sam objašnjenje mog načina razmišljanja, filosofije na kojoj je zasnovana moja škola.

Ako neko izučava samo tehnike borbe mačem, nemoguće je da upozna pravu prirodu puta vojne doktrine. Ona mora da se poznaje od najmanjih sitnica do najkrupnijih stvari i zato, da bi se postavila dobra osnova za učenje i hod pravom stazom, to prvo poglavlje nazvano je *Zemlja*.

U drugom poglavlju, *Voda*, suština je to da duh borca mora da bude iste prirode kao voda. Voda menja oblik prema obliku suda u kome se nalazi, bio on okrugao ili četvrtast; voda je i kap i okean. Postoji i voda zelenkastoplave boje. Sećajući se njene jasnoće napisao sam ovo poglavlje o svom stilu vojne doktrine.

Ako ovladaš principima tehnike borenja mačem i dostigneš takvu veštinu da lako možeš da pobediš svakog protivnika, možeš pobediti bilo kog suparnika na svetu. Pobediti jednog protivnika isto je što i pobediti hiljadu ili deset hiljada ljudi.

Vojna doktrina vojskovođe sastoji se u tome da može da na osnovu šturih informacija donosi odluke od velike važnosti. To je kao vajati veliku Budinu statu samo na osnovu stopala preostalog od uništenog kipa. Znati jedan princip vojne doktrine isto je kao znati deset hiljada njih.

Treće poglavlje, *Vatra*, govori o borbi. Pošto vatra može da bude mala i velika, i pošto priroda vatre može da se drastično menja, u poglavlju *Vatra* govori se o velikim bitkama. Voditi veliku bitku isto je što i boriti se u dvoboju. Isto je jedan protiv jednog kao i deset hiljada protiv deset hiljada.

Velike stvari je lako osmatrati, teško je zapaziti male stvari. Teško je uticati na duh onom brzinom kojom se utiče na veliki broj ljudi. Teško je prozreti šta se dešava u individui, jer se duh individue brzo menja.

Snaga vojne doktrine je u tome što ona omogućava da čovek može da se, uz svakodnevnu vežbu, bori u promenljivim situacijama, u kojima je svaki trenutak dragocen.

Četvrto poglavlje je *Vetar*. Ono manje govori o mojoj školi a više o drugim školama borenja. Ovom poglavlju dao sam takav naziv jer se kineski ideogram koji označava pojam vetra sadrži u recima kao što su: staromodno, savremeno i porodična tradicija.¹

Sve dok neko dobro ne upozna druge, nije moguće da upozna sebe. Čovek uvek može da krene pogrešnim putem. Čak i kad se neko svakoga dana trudi, ako mu je duh pogrešno usmeren, njegov put nije put istine, a najmanja početna greška postaje velika nepravilnost. Ovo treba imati na umu.

Obično se pod pojmom mačevalačke veštine podrazumevaju tehnike mačevanja. To je prirodno, ali i pogrešno. Filo-sofija moga stila je teorijski i praktički potpuno različita od filosofija drugih škola. Da bih pokazao razlike između filosofije moje i drugih škola, sve o drugim školama napisao sam u poglavlju *Vetar*.

Peto poglavlje je *Nebo* ili *Praznina*. Tako sam ga nazvao da pokažem da nema tajni niti bilo kakvih čvrstih postulata u mojoj vojnoj doktrini. Čak i ako čovek ostvari neke principe, oni ne moraju da ga vežu. Ako si stvarno slobodan na putu vojne dok-

trine, iznutra ti dolazi neverovatna snaga, reaguješ prirodno, postaješ svestan ritma smene događaja, direktno se suočavaš sa protivnikom i napadajući preuzimaš inicijativu. Sve to jeste put praznine.

Japanci su ideograme primili od Kineza i danas ih upotrebljavaju u kombinaciji sa sopstvenom slogovnom fonetskom azbukom. Pošto su ideogrami simboli, Japanci im često pridaju simbolično značenje čak i ako se nalaze u običnoj reci.

Zašto sam svojoj doktrini dao na^{iv} ŠKOLA DIA MAČA

(VAGAHEIHO O NITENRJU TO NAZUKERU KOTO)

Bio vojni zapovednik ili običan vojnik, dužnost samuraja je da nosi dva mača. Zbog toga sam svojoj doktrini dao naziv *nitenrju*, dva mača.

Ranije se za veći samurajski mač govorilo *taci* (debeli, veliki mač), a za manji *katana*. Sada se za veći kaže *katana*, a manji nazivamo *vaki^aši*. Ne bih se trudio da objašnjavam zašto samuraj nosi dva mača. To je odavno tako u Japanu. Svoju doktrinu nazvao sam *nitenrju* da bih pokazao prednosti koje ima upotreba dva mača.

Koplje, *naganata*¹ i ostalo slično oružje dugo je i njime se bori drugačije nego velikim, odnosno kratkim samurajskim mačem. U mojoj školi se od početka bori sa jednim mačem u jednoj a drugim u drugoj ruci, jer u borbi na život i smrt treba do maksimuma upotrebiti sve oružje. Moram da kažem da je velika šteta ako se umre sa jednim mačem neizvađenim iz korica.

Ako se jedan mač drži obema rukama, teško je njime iz-mahivati levo-desno, pa ja preporučujem da se dugi mač drži samo u jednoj ruci. Za razliku od koplja, *naganate* i sličnog oružja, mač treba uvek držati u jednoj ruci.

Nije zgodno veliki mač držati obema rukama dok se jaše, trči, kad se kreće po stenovitom terenu, na strmom putu i u gomili ljudi. Ako se u levoj ruci drži luk, kratki mač ili neko drugo oružje, još uvek je moguće koristiti desnu ruku za izma-hivanje dugim mačem. Ako sa mačem u jednoj ruci ne možeš da ubiješ protivnika, uzmi mač obema. Ipak, gledaj da učenike podučavaš borbi sa dva mača odjednom.

Sve je teško kada se radi prvi put. Tako će biti teško i kada se dugački mač prvi put drži samo u jednoj ruci. Isto tako je teško mahati *naganatom* ili izbaciti strelu. Tek kad se čovek navikne na oružje, njime je lako rukovati. Malo-pomalo stiće se snaga da se zategne luk i izbaci strela. Isto tako, malo-pomalo navikne se na dugi mač i stiće snaga da se izmahuje njime.

Za korišćenje dugog mača brzina nije od najvećeg značaja. O tome govorim u drugom poglavlju koje nazivam *Voda*.

¹ *Naganata* je vrsta izuzetno dugog mača.

O ^načenju dva ideograma koji čine rec HEIHO

(HEIHO TO JU FUTACU NO MODI NO IMI O RIKAI SURU KOTO)

Obično se kaže da je onaj koji ide ovim putem i usavrši upotrebu dugog mača *heihošja* — čovek koji je ovladao vojnom doktrinom.

U vojnim veštinama se onaj koji izbacuje strele naziva strel-cem, onaj ko je dobar u pucanju iz vatrenog oružja je *teppouci* — musketar, onaj ko je dobar samo sa kopljem jeste kopljanik, a onaj dobar u borbi *naginatom* *naginatacukai*.¹ Ako je to tako, onda bi onaj ko je ovladao veštinom borbe dugim mačem mogao da se zove *tačicukai*, a manjim *vaki^ašicukai*. Pošto su strele, puške, koplja, *naginata*, predmeti koje, kao alatke, upotrebljava ratnička klasa, vladanje svakom od njih spada u vojničku doktrinu *heiho*. Postoje, međutim, razlozi zbog kojih se reč *heiho* koristi posebno kad je u pitanju dugi mač.

Pošto vrline dugog mača vladaju svetom i čovekovom ličnošću, dugi mač jeste osnova vojne doktrine. Ako neko shvati vrline dugog mača, moći će da sam pobedi desetoricu. Ako jedan čovek može da pobedi deset protivnika, stotina može da pobedi vojsku od hiljadu ljudi, a hiljadu vojnika da pobedi armiju od deset hiljada. Zbog toga se u mojoj školi *nitenicirju* jedan i deset hiljada protivnika smatraju potpuno jednakim. Sve ono što *busi*-vojnik² (*hei*) treba da zna, sve ono što je za njega zakon (*hoo*), ne samo na putu mača već i u svim vidovima života, ja nazivam *heiho* — vojna doktrina.

Postoje različiti putevi: put konfučijanskih učenjaka, put budista, put ljubitelja umetnosti i raznih prefinjenosti, put učitelja lepog ponašanja i ceremonijala, put glumaca u pozorištu *no*,³ ali nijedan od njih nije put ratnika. Iako to nisu pravi putevi, upoznavanje njihove raznolikosti i suštine može da bude veoma korisno. Veoma je važno, čak najvažnije, da svaki čovek usavrši ono što radi.

¹ *Naginata* je koplje na koje je umesto običnog postavljeno sečivo dugog mača; veoma je opasno oružje. Ne treba ga mešati sa *naganatom*, vrstom posebno dugog mača. *Cukai* dolazi od glagola *cukau* — upotrebiti.

² *Buši* je jedan od naziva za samuraje.

³ Pozorište *no* je vrsta dramske tvorevine koja se razvila na japanskom dvoru u vreme dekadencije vladajuće klase.

Poznavanje prednosti oružja u HEIHO

(HEIHO NI BUGU NO RI ŠIRU TO JU KOTO)

Kad neko poznaje prednosti oružja, on može da, u zavisnosti od situacije, upotrebi bilo koje od njih.

Kratki mač je bolji u ograničenim prostorima i u borbi prsa u prsa. Dugi mač, uopšte rečeno, može da se upotrebi u svim okolnostima. Naginata je na bojnopolju na izvestan način inferiorna u odnosu na luk. Luk može da postane ofanzivno oružje, naginata, reklo bi se, borca zadržava u defanzivi. I luk i naginata, zavisno od okolnosti, imaju vrlo malo dobrih osobina kad su u pitanju ograničeni prostori. Ovo oružje takođe nije pogodno za zarobljavanje protivnika. Ono je pogodno samo za upotrebu na bojnopolju — tamo je to oružje bez kojega se stvarno ne može.

Dok vežba u dvorani, čoveka zavode pojedinosti, on zaboravlja na osnovne postavke pravog puta. Te pojedinosti neće nikome poslužiti u pravom suočenju sa neprijateljem. Na bojnopolju luk i strela su korisni u taktičkom nastupanju i povlačenju, jer strele mogu da se brzo odapinju sa bokova kopljanika ili drugih četa. Ovo je oružje, međutim, od veoma male koristi pri opsadi zamkova ili kad je neprijatelj dalje od dvadeset kena (trideset šest metara).

U sadašnje vreme u mnogim bojnim veštinama, posebno u streljaštvu, suviše je cveća a malo plodova (pažnja se poklanja spoljašnjosti, pojavi, ne suštini). Ovakva bojna veština beskorisna je u odlučujućim momentima.

Kada se nalaziš u tvrđavi, nema ničeg boljeg od vatrenog

oružja. Čak i u boju u polju, pre borbe prsa u prsa, ovo oružje ima mnogo prednosti; ali kad borba prsa u prsa jednom počne, ono je beskorisno.

Jedna od dobrih strana luka je to što se izbačena strela može pratiti okom. To što se zrno ispaljeno iz puške ne vidi, slaba je tačka vatrene oružja.

Konji treba da budu veoma izdržljivi i bez neobičnih navika. Po pravilu, najbolje je jako i pouzdano oružje, pa i konji treba da su jaki i izdržljivi. Mač, kratki mač, naginata, treba da budu dovoljne dužine i da dobro i duboko seku. Luk i puška takođe treba da budu jaki i precizni.

Čovek ne treba da bude pristrasan ni kad je u pitanju oružje niti kad je u pitanju bilo šta drugo. Previše je isto kao i premalo. Ne oponašaj druge, sve prilagodi svojoj snazi. Treba da imaš oružje prema sebi imajući u vidu veličinu svoga tela, i ono treba da ti dobro leži u ruci. Ni zapovednik ni običan vojnik ne smeju da nešto vole ili mrze. Veoma je važno sve dobro odmeriti.

Ritam HEIHOA

(HEIHO NO HJOŠI NO KOTO)

Ritam se jasno razaznaje u putu *no* drame, umetnosti muzičara, svirača na žicanim instrumentima i drugih. U svemu postoji ritam, ali se ritmom *heihōa* ne može ovladati bez vežbe.

U putu bojnih veština takođe postoji ritam: u razmaku između izbacivanja strele, ispaljivanju puške, jahanju konja.

Ne treba zapostaviti ni ritam u različitim umetnostima.

Ima ritma i u apstraktnom. Za busija ima ritma u sposobnosti da služi gospodara, u neuspesima, ima ritma u postizanju cilja, i ritma u nepostizanju željenog.

Ritma takođe ima i u poslovima, u tome kako se neko obogati, i u propadanju nekadašnjeg bogataša. Sve ima svoj poseban ritam. Sve ima svoj ritam. Ima ritma u napredovanju i poboljšavanju nečega, a može da se oseti i ritam pogoršavanja.

Ritam *heihōa* je nešto čime se ne može ovladati bez vežbe.

U vojnoj doktrini ima mnogo ritma. Jedan od glavnih zadataka onoga koji kreće putem vojne doktrine jeste da razluči odgovarajuće od neodgovarajućih ritmova, da razlikuje ritmove prema veličinama i brzini, da odredi ritam koji će usloviti prilike koje moraju da se prevaziđu. Majstorstvo u ovladavanju vojnom doktrinom ne može se smatrati potpunim ako upoznaš ritam kojim možeš izbeći to da budeš uvučen u ritam protivnika.

Pobeda u sukobu postiže se tako što se ustanovi ritam svakog protivnika pa onda napada ritmom koji protivnik nije

osetio i primenom znanja o ritmu u apstraktnom.¹

O ritmu se govori u svakom poglavlju ove knjige. Budi pažljiv i prouči sve što o njemu piše.

¹ Musašijev shvatanje ritma slično je teoriji o kosmičkom ritmu prenetoj na događaje u običnom životu. On, u stvari, misli na promenljivost stvari u kojima, kako smatra, uvek ima nekog ritma.

Ako se put vojne doktrine moje škole *niteničirju* revnosno upražnjava od jutra do mraka, prirodno se proširuje i obogaćuje duh. Duh tada može da obuhvata i celinu i pojedinosti.¹ U pet poglavlja moje knjige: *Zemlja, Voda, Vatra, Vetar i Prašina*, sve ovo zapisuje se prvi put.

Onaj koji želi da proučava moju vojnu doktrinu, mora da prihvati i zapamti sledeće:

Prvo: Ne imaj zle misli; *Drugo*: Marljivo sledi put škole *niteničirju*; *Treće*: Gaji u sebi široko interesovanje za umetnost; *Čvrto*: Nauči što više možeš o različitim zanimanjima; *Peto*: Shvati prednosti i manjkavosti, dobitak i gubitak u svim stvarima;

Šesto: Razvij sposobnosti da shvatiš istinu o svim stvarima; *Sedmo*: Zapazi ono što se okom ne može

videti; *Osmo*: Ne budi nemaran, čak ni u beznačajnim stvarima; *Deveto*: Ne upuštaj se u beskorisne aktivnosti.

Ovo sve treba imati na umu kada se ide putem vojne doktrine. Ako se istina ne sledi široko gledajući na stvari, nemoguće je postati majstor ovoga puta. Onaj ko ovlada ovom doktrinom, ne može da izgubi ni protiv dvadeset, ni protiv trideset protivnika. Ako neko sopstvenu energiju usmeri na to da ovlada putem *heihoa* i uporno sledi istinu, pobeđiće u svakom ogledanju, i protiv na izgled superiornog protivnika. Ako mu je, trenirajući,

telo pod potpunom kontrolom duha, on može da i psihički psihološki bude superiornan. Ako neko to postigne, kako mo da izgubi?

Ako vojnu doktrinu posmatraš šire, njome je moguće o ladati i onda upravljati ljudima, upravljati državom, održav; blagostanje i red svugde. Na svim tim putevima stičeš sam uverenost i osećaj da ni od koga nećeš izgubiti, osećaj k< te ojačava i koji donosi slavu tvome imenu. To je put voj: doktrine — *heihoa*.

Druga godina ere Šjoho,² dvanaesti dan petog meseca.

Pisano Teraou Magonodou,³

Šinmen Musaši

¹ Sveobuhvatnost duha, tj. širina duha koji se ne koncentriše samo na pojedinosti v< na suštinu stvari.

² 1645. godina

³ Terao Magonodo je verovatno bio jedan od Musašijevih učenika.

VODA

(Mi^u no maki)

Pošto je moja vojna doktrina *niteničirju* zasnovana na želji za pobedom, a uzevši vodu za izvor svih nadahnuća, ovome sam poglavlju dao naziv *Voda*. Kako je »tok« (ičirju) glavni krvni sud, osnova moje doktrine mača, to je razlog što je sada upoređujem s vodom.

Osećam da mi nedostaju reci za sve što bih ovde želeo da kažem o svojoj doktrini, ali se nadam da će istina izvirati sama po sebi iz ovih reci koje ispisujem.

Ono što ovde pišem mora se stvarno razmatrati studiozno, reč po reč, ideogram po ideogram. Svako površno čitanje može odvesti velikim pogreškama.

Kada pišem o tome kako pobeđivati u boju, čak i ako govorim o pojedinačnim dvobojima, vrlo je važno prihvatiti to kao da se radi o bici u kojoj se deset hiljada ljudi bori protiv deset hiljada protivnika. Ako na ovom putu vojne doktrine neko samo malo skrene sa staze i pogrešno shvati ono o čemu se ovde govori, potpuno će sići s pravog puta.

Sušтина vojne doktrine ne može se shvatiti samo čitanjem ove knjige. Ono što je u njoj zapisano ne može se usvojiti i ostvariti samo čitanjem i podražavanjem. Te stvari svako otkriva duboko u sebi, svako mora da sam učini veliki napor i da pri-lježno vežba.

Mentalni stav u vojnoj doktrini

(HEIHO NI OKERU KOKORO NO MOĆI KOTO)

Mentalni stav onih koji idu putem vojne doktrine ne razlikuje se od mentalnog stava običnih ljudi. Taj stav isti je i u mirno vreme i u vreme bitke. Trudi se da do istine dođeš široko otvorenog srca. Čuvaj se da ne budeš napet, ali i da ti misli suviše ne odlu-taju. Budi uvek koncentrisan na ono što je najvažnije, ne dozvoli mislima da se kolebaju. Umiri svoje misli ali, istovremeno, zadrži jasnoću u njima. Uvek budi pokretljiv i prilagodljiv, budi slobodnog i otvorenog duha.

Budi koncentrisan čak i kad se telo odmara. Čak i kad si u pokretu, kad se brzo krećeš, budi miran i smirenog uma. Ne dozvoli da ti um poremeti ravnotežu tela, niti telo ravnotežu uma. Pažnju obrati na sopstveni um, na telo zaboravi. Neka um tvoj prima sva saznanja, i neka ne bude zauzet trivijalnostima. Ne budi previše obuzet površnostima. Ojačaj svoj duh i ponašaj se tako da sve tvoje tajne ne budu poznate drugima.

Ljudi niski rastom moraju da znaju kako izgleda biti visok, kao što i visoki rastom moraju znati kako izgleda biti nizak. I visoki i niski treba da budu iskreni i otvorena srca, i da ne dozvole da ih smete svest o sopstvenim dimenzijama.

Sve stvari se moraju razmotriti otvorenog srca i bez kompleksa. Vrlo je važno da se ulaže napor na unapređenju i znanja i duha.

Proširi svoja znanja i poznaj pravdu i nepravdu u svetu. Znaj šta je dobro a šta zlo. Upoznaj puteve različitih umetnosti

i veština. Kada dođeš u stanje u kome ljudi više ne mogu da te obmanu, po prvi put ćeš shvatiti suštinu mudrosti vojne doktrine.

Položaj (stav) tela u borbi

(SENTO NO BAVAI NO ŠISEN NO KOTO)

Kad zauzimaš stav za borbu, glavu ne diži suviše, ne spuštaj je suviše, niti je suviše naginji u stranu. Ne dozvoli da oči lutaju i, ne nabirajući čelo, formiraj brazdu među obrvama. Učvrsti pogled i pokušaj da ne trepćeš, a oči suzi malo više nego obično.

Sa mirnim izrazom lica ispravi nos i malo izbaci bradu. Zategni potiljak a i vrat neka ti se ispravi i zategne. Od ramena naniže, telo neka ti bude podjednako zategnuto. Spusti ramena, leđa drži pravo, kukove ne isturaj. Zategni noge od kolena do stopala; da ti se kukovi ne bi pomerili, zategni i pojas.

Postoji učenje da čvor na pojasu treba učvrstiti koricom kratkog mača, kako se pomeranjem stomaka pojas ne bi razvezao.

Vojna doktrina nalaže da položaj tela u svakodnevnom životu bude položaj tela u bici, i položaj tela u bici postane položaj u običnom životu. Ovo treba često vežbati i ispitivati na sebi.

Koncentracija u borbi

(SENTO NO TOKI NO MECUKI NO KOTO)

Budnost u borbi znači držati oči širom otvorene. Gledaj da se usredsrediš na suštinu stvari a ne da gledaš površno pa da vidiš ono što tvoj protivnik želi da vidiš. Sa stanovišta vojne doktrine najvažnije je tačno odrediti stanje stvari sa udaljenosti i shvatiti opštu situaciju; brzo oceniti mačevalačku sposobnost protivnika i ne biti obmanut njegovim akcijama glavni je cilj vojne doktrine.

Treba dobro promisliti o svemu i sve dobro isplanirati. Ova pravila budnosti ista su kako za strategiju dvoboja tako i za bitku mnogo ljudi.

Neophodno je dobro upamtiti sve što je napisano u ovoj knjizi i naporno vežbati. Treba uvek biti potpuno koncentrisan i ne smanjivati stepen svoje koncentracije. Važno je naučiti da se posmatra i levo i desno ne pomerajući očne jabučice. Ovakve stvari treba vežbati uporno i ne žuriti.

Način držanja dugog mača

(TACI NO MOČIKATA NO KOTO)

Kod držanja dugog mača nije dobro da ruka bude mlitava. Drži mač malo labavije palcem i kažiprstom ali čvrsto domalim i malim prstom.

Kada se lačaš dugog mača, moraš imati na umu da ćeš protivnika poseći. Kada protivnika udariš mačem, ruku zadrži čvrsto, kako mač ne bi skrenuo. Kada zadaješ udarac, odbijaš udarac, ili mačem pritiskaš oštricu protivnikovog mača, palac i kažiprst ruke koja drži mač treba da budu usmereni ka sasecanju protivnika.

Stisak ruke na maču pri vežbi i u pravoj borbi, kad treba da se iseče čovek, ne treba da se razlikuju.

Ne volim krutost kad se drži mač. Krutost je mrtva ruka, živa ruka je prilagodljivost. Ovo dobro zapamti.

Rad nogu

(AŠI NO CUKAIKATA NO KOTO)

Gazi čvrsto na petama a vrhove nožnih palčeva neznatno po-digni. U hodu postoje dugi i kratki koraci, brzi i spori koraci. Najbolje je kretati se uobičajenim hodom. Ja ne volim tri vrste koraka koje pominju druge škole: leteći (skočni) korak, korak koji teče i ukočeni čvrsti korak.

Kod rada nogu veoma je važan princip *in-jo*.¹ Korak *in-jo* znači ne pomicati samo jednu nogu, samo jedno stopalo. Rad nogu mora da bude usaglašen. Ići desno-levo ili levo-desno, kad sečeš, kad se povlačiš ili kad odbijaš udarac. Nikako se jedno stopalo ne sme pomeriti dvaput uzastopce. Najvažnije je, ipak, da se ne pomeri samo jedno stopalo već oba sinhronizovano.

¹ *In-jo* je isto što i kineski pojmovi "yáng" i "yīn": žensko i muško; negativ i pozitiv; senka i svetlost.

Pet stavova

(GO HO NO KAMAE NO KOTO)

Pet stavova: *dodan* (gornji stav), *čudan* (srednji stav), *gedan* (donji stav), *migivaki no kamae* (desni odbrambeni položaj), *hidarivaki no kamae* (levi odbrambeni položaj), nazivaju se i pet načina. Ima pet

stavova, ali svi oni su usmereni na sečenje protivnika. Osim ovih pet, drugi stavovi ne postoje. Bilo koji od stavova da zauzmeš, ne misli o njemu kao o stavu već kao o delu procesa u sečenju protivnika. Stavove treba zauzimati zavisno od situacije.

Gornji, srednji i donji stav su čvrsti stavovi. Dva bočna stava su promenljivi. Bočni stavovi su korisni kad postoji neka prepreka nad glavom ili sa strane. Da li ćete odabrati levi ili desni stav, zavisi od situacije.

Najbolji stav, tajni stav ove škole,¹ jeste stav *čudan*. *Čudan* je suština ove škole. Stav *čudan* je, simbolično govoreći, kao sedište vojskovođe u velikoj bici. Ostala četiri stava prate i povinuju se vojskovođi.

Ovo dobro prouči.

¹ Musaši nije uvek dosledan. U početku je tvrdio da nema tajnih stavova i tehnika, a sada jedan od stavova svoje škole naziva tajnim. Ipak, jasno je da ga, time što ga iznosi u javnost, on i ne smatra tajnim. Ovde tajno više ima značenje glavnog.

O putu dugog mača

(TACI NO MIČI TO JU KOTO)

Kada mačem možeš slobodno da izmahuješ, čak i kada ga držiš sa samo dva prsta, znači da poznaješ put mača.

Čovek greši ako pokušava da mačem izmahuje suviše brzo, jer tada postaje nemoguće da mu zamasi budu slobodni. Da bi se pravilno rukovalo dugim mačem, treba ga držati mirno.

Ako se poželi da se mačem maše brzo, kao da je on lepeza ili kratki mač, prestaje put dugog mača i on postaje težak za rukovanje. To je »udarac kratkog mača«. Tim načinom se dugim mačem protivnik ne može iseći.

Kad se velikim mačem udara odozgo, on mora da se prirodno podigne. Kad se udari u stranu, vrati mač istim putem. Potpuno ispruži laktove i mačem izmahni snažno. To je put dugog mača.

Kad neko nauči svih pet osnovnih položaja moje škole, njegovo držanje dugog mača postaće prirodno i on će njime lako izmahivati.

Treba revnosno vežbati.

Pet prednjih situacija

(ICUCU NO OMOTE NO ŠIDAI)

Prva situacija

(DAI IČI NO KOTO)

Prilikom dvoboja postoji pet osnovnih situacija.

Prva situacija je kad se mač nalazi u visini očiju; ona se naziva *čudan*.

Uperi vrh mača prema licu protivnika i suoči se s njime. Kad protivnik udari dugim mačem, mač mu udarcem skreni nadesno, u stranu. Takođe, kada protivnik namerava da udari dugim mačem, uzvрати udarcem ka vrhu njegovog mača i, držeći mač tako spušten, kad ponovo krene u napad, odozdo mu udari ruku. To je prva situacija.

Ovih pet situacija je teško shvatiti učeći samo iz ovog teksta. Način upotrebe dugog mača u ovih pet situacija treba vežbati, ruku treba prilagođavati. Kad upozna ovih pet situacija iz moje vojne doktrine, čovek može da upozna i način borenja protivnika.

Ja učim da nema drugih situacija osim ovih pet koje ovde opisujem. One su sastavni deo moje vojne doktrine *niten ičirju*.

Treba veoma prilježno vežbati.

ga situacija (OMOTE NO DAINI NO ŠIDAI NO KOTO)

Druga situacija prilikom rukovanja dugim mačem je kada se mač drži visoko iznad glave i udara onda kada protivnik namerava da nanese udarac. Ovaj stav se naziva *dodan*.

Mač treba zadržati dole ako se tamo našao, i, kada protivnik hoće ponovo da udari, okrenuti sečivo nagore pa udariti odozdo. Ako protivnik opet napadne, pokreti se ponavljaju istim redom.

Ima mnogo varijanti osećaja i nijansi usklađivanja udarca. Ako ove tehnike moje škole *niten ičirju* vežbaš i dobro naučiš šta treba činiti u ovih pet situacija sa dugim mačem, možeš pobediti bez obzira na okolnosti.

Mora se prilježno vežbati.

Treća situacija

(OMOTE DAI SAN NO ŠIDAI NO KOTO)

Treća situacija je ako se mač drži nisko i, sa osećajem da se ima inicijativa, protivnikova ruka udari odozdo kad on napadne. Ova situacija naziva se *gedan*.

Kad se odozdo krene prema protivnikovoj ruci, on može da digne mač i ponovo udari na tvoje sečivo. Tada ga iznova treba udariti odozdo, a udarcem odozdo mogu mu se, čak, popreko iseći obe ruke. Ovo je način da se protivnik ubije u trenutku napada. Ova situacija se može vežbati i u samom početku i posle dugog iskustva. Nju treba uvežbavati sa dugim mačem.

Četvrta situacija

(OMOTE DAI JON NO ŠIDAI NO KOTO)

U četvrtoj situaciji mač se drži dole, na levoj strani, i odozdo udara prema protivnikovoj ruci.

Kad on krene nadole, treba bosti duž sečiva njegovog mača a onda iseći dijagonalno u odnosu na sopstvena ramena.

Ovo je put dugog mača. U ovoj situaciji protivnik se može pobediti ako krene da te udari ponovo.

Peta situacija

(OMOTE DAI GO NO ŠIDAI NO KOTO)

U petoj situaciji drži mač sa svoje desne strane. Na protivnikov napad odgovori tako što ćeš, sečivom okrenutim u stranu, udariti dijagonalno u odnosu na sopstvena ramena, odozdo naviše. Onda, kada mač dostigne izvesnu visinu, povratnim udarcem udari pravo nadole.

Ovakvim načinom rukovanja dugim mačem neophodno je ovladati kako bi se potpuno krenulo putem dugog mača. Kada se navikneš da upotrebljavaš mač u ovoj poziciji, moći ćeš slobodno da rukuješ i najtežim mačem.

O ovih pet situacija neću više govoriti. Upoznaj moj način borenja dugim mačem i posebno obrati pažnju na to kad treba zadati pojedine udarce. Da bi shvatio protivnikov način borenja, treba prvenstveno ovladati ovim situacijama i vredno vežbati. Kada se nađeš u borbi na život i smrt, upotrebljavaj znanje iz ovih pet situacija. Pronikni u protivnikov način mišljenja. Ako shvatiš različite ritmove mišljenja i borenja, pobeđićeš sigurno.

Učenje o policijama borenja policija

(KAMAE GA ATTE, KAMAE NAŠI NO OŠIE NO KOTO)

Iako govorim o različitim situacijama prilikom borenja, ne mislim da je neophodno kruto odrediti položaje u kojima se drži mač. Normalno je, međutim, da svaki udarac treba da bude određen pojedinim stavovima u borenju, kao što sam govorio u poglavlju o pet situacija.

Ma koji stav zauzeo, vodeći računa o pokretima protivnika i situaciji u kojoj se nađeš, mač treba da držiš onako kako ti se čini da ćeš najlakše iseći protivnika.

Zavisno od situacije, pozicija držanja mača *dodan* treba da lako prelazi u *čudan*, a *čudan* takođe može da, zavisno od situacije, pređe u *dodan*.

Obe bočne pozicije držanja mača, ako se mač lagano pokrene prema sredini, postaju *čudan* ili donji — *gedan* — način držanja mača.

Zbog toga može da se kaže da, u stvari, pozicija u borenju mačem i nema. Kada se mač uzme u ruke, glavno je i jedino — *iseći protivnika*.

Čak i ako blokiraš protivnikov udarac, odbiješ njegov mač, udariš mu mač sopstvenim sečivom, izbegneš napad ili uhvatiš njegov mač — uvek možeš da protivnika isečeš, da ga pobeđiš. To moraš zapamtiti.

Ako misliš da treba da samo blokiraš udarac protivnika, da samo odbiješ njegov napad, da njegov mač udariš svojim sečivom, da izbegneš napad ili mu uhvatiš mač — samo jedno od toga, nećeš moći da nastaviš i isečeš protivnika.

Uvek treba misliti da je svaka prilika dobra prilika da se iseče protivnik.

Treba sve to prilježno vežbati.

Trenutni udarac %a pogađanje protivnika v

(TEKI O UCU NI ICIBJOŠI NO UCI NO KOTO)

Vreme u kome protivnik treba da se udari jeste period od samo jednog kratkog trenutka. Zauzmi stav udaljen od protivnika za dužinu mača i, pre nego što se on odluči na pokret ili udarac, mirno, ali spontano, izvedi udarac u pogodnom trenutku.

Pravo vreme za udarac jeste ono kratko vreme u kome protivnik ne može da se odluči da li da se povuče, parira udarac koji očekuje da ćeš mu zadati, ili da sam udari.

Dobro proučavaj situacije i vežbaj da udariš u kratkom deliću trenutka.

Pokret dvostrukih kukova

(NI NO KOSI NO HJOŠI NO KOTO)

To je situacija u kojoj se protivnik brzo povuče baš kad si nameravao da ga udariš. Kad očekuješ da se to dogodi, napravi se kao da se spremaš na udarac, a kad on odskoči i, misleći da je siguran, za kratki delić sekunde ostane u stanju mirova-vanja, brzo ga udari.

Zbog toga što si se dva puta pomakao napred: jednom kad si se pravio da ćeš udariti a drugi put kad si to stvarno učinio, ovaj udarac se naziva »udarac dvostrukih kukova«.

Ovaj se udarac ne može naučiti samo iz knjiga, ali ako ti ga neko pokaže, brzo se shvata.

Udarac kad je glava oslobođena misli

(MUNEN MUSO NO UČI TO JU KOTO)

Kada vidiš da je neprijatelj spreman na napad, a i sam si se odlučio na udarac, tvoje telo treba da se pripremi, ali i srce mora biti spremno. Tek tada, izmahnuvši mačem rukom koja se prirodno kreće, udari protivnika.

To se zove udarac *munen muso*: glava se oslobađa misli a telo vode instinkti. To je veoma važan udarac i bićeš često u prilici da ga upotrebiš. Zato ga treba uvežbati.

Udarac vodenog toka

(RJUSUI NO UČI TO JU KOTO)

Kad se nadeš oči u oči s protivnikom iste snage i veštine, protivnikom koji ume vesto i brzo da se kreće, uzmiče i parira tv.ome dugom maču, usredsredi svu volju i hrabrost i primeni ovu tehniku.

Vrlo lagano, skoro zanoseći se, kao što reka teče u svojim dubinama, udari jako i vrlo duboko.

Kada ga usavršiš, to je efikasan udarac. U ovakvim trenucima mora se veoma dobro proceniti protivnikova snaga i veština.

Sveobuhvatni udarac

(EN NO ATARI TO JU KOTO)

Kada izvodiš udarac, a protivnik pokuša da ga parira, jednim jedinim pokretom udari ga i u glavu, i u ruke, i u noge. Jednim pokretom, jednim osećajem, pogodi ga svugde. To je *en no atari*.

Ovaj udarac mora dobro da se uvežba jer se često koristi.

Udarac iskre kremenca

(SEKKA NO ATARI TO JU KOTO)

Kada su tvoj mač i mač tvoga protivnika toliko blizu da se skoro dodiruju, udari snažno ali tako da skoro uopšte ne po-digneš mač. To je »udarac iskre kremenca«.

Pri izvođenju ovog udarca treba uložiti snagu nogu, snagu tela i snagu ruku, i treba udariti brzo. On se ne može izvoditi bez prethodne dobre vežbe.

Udarac javor ovog lista

(MOMIĐI NO UČI TO JU KOTO)

»Udarac javorovog lista«¹ izveden je onda kada se protivnikov mač udari odozgo sa namerom da se izbije, pa protivnik mora ili da ga ponovo podigne ili bar da ga ponovo čvršće uhvati.

Kada je protivnik pred nama i sprema se da udari, seče ili parira, suprotstavi mu se udarcem sa glavom oslobođenom misli, ili »udarcem iskre kremenca«. Kad primeniš ove udarce tako da protivnikov mač sabiješ nadole, on će ga sigurno ispustiti.

¹ Momiđi je posebna vrsta japanskog javora sa jarkocrvenim listovima.

Mac umesto tela

(TACI NO KA VARU MI TO JU KOTO)

»Mač umesto tela« ili »telo umesto mača«, to je svejedno. Kad se udara protivnik, mač i telo se ne mogu pokrenuti u istom trenutku.

Prvo" telo zauzima stav koji zavisi od položaja i načina napada protivnika; potom se udara mačem. Ima slučajeva da mač udari još dok je telo nepokretno; obično se, međutim, prvo pokreće telo, a posle njega udara mač.

Ovo treba dobro proučiti.

Udariti i pogoditi

(UCU TO ATARU TO JU KOTO)

Udariti i pogoditi protivnika dve su odvojene stvari. Udariti (*mu*) znači svesno zadati udarac, bez obzira na koji se način to izvodi. Pogoditi (*ataru*) znači bukvalno prići protivniku i pogoditi ga, bez obzira na jačinu udarca, ponekad tako jako da on odmah pogine. Dok je *pogoditi* i nešto što je možda nesvesno učinjeno, *udariti* je nešto što je svestan čin.

Bilo da se radi o ruci ili nogama protivnika, prvo treba pogoditi a posle snažno udariti. Pogoditi, može čak da znači i uhvatiti, dodirnuti.

Vežbaj da razlikuješ ova dva pojma. Treba učiti da se im-provizuje.

Telo majmuna kratkih šapa

(ŠJUKOO NO MI TO JU KOTO)

»Telo majmuna kratkih šapa« predstavlja situaciju kad se ruke ne pružaju. To je način borbe u kome, kad se protivnik sprema da napadne, naglo kreneš telom prema njemu i približiš mu se ne pružajući ruke.

Ako ispružiš ruke, uvek postoji opasnost da budeš izvučen iz sigurnog stava. Zato, ako si od protivnika udaljen nadohvat ruke, brzo mu se približi.

Ovo treba dobro vežbati.

Te/o od laka i lepka

(ŠIKKOO NO MI TO JU KOTO)

To znači da se pripiješ uz telo protivnika (kao lak i lepak *uz* drvo) i ne odmičeš se od njega.

Kad približiš telo uz njega, pribij se potpuno: i glavu, i telo, i noge, sve sasvim uz njega. Poneki ljudi pripiju samo lice i noge a telo ostaje i dalje odmaknuto. Treba se pripiti toliko da između vas dvojice uopšte ne bude razmaka.

To treba dobro vežbati.

Poređenje visine

(TAKEKURABE TO JU KOTO)

Ovo znači da, kad se pripiješ uz protivnika, telo ne treba da ti se skupi. Treba ispružiti noge, trup i vrat i držati se tako, lice uz lice s njim, istežući se, kao da od toga ko bude viši zavisi ko će pobediti.

Ovo treba vesto izvoditi.

Postojanost

(NEBARI O KAKURU TO JU KOTO)

Kad i ti i protivnik imate u rukama duge mačeve i on sn no parira tvom udarcu, čvrsto stegni mač i odbij njegov.

Biti postojan znači da .tvoj mač nije lako odgurnuti a da se ti neprijatelju približavaš ulažući veliku snagu. Dok d: mač prema protivnikovom, nije važno da li mu se, istovremeno približavaš brže ili sporije.

Postoji istrajnost, ali postoje i panika i zbunjenost. Ist nost je snaga, zbunjenost je slabost.

Udarac telom

(MI NO ATARI TO JU KOTO)

To znači ući u prostor protivnika i udariti ga telom. Okreni lice malo u stranu, izbac i levo rame i udari ga u grudi.

Kad se približavaš protivniku, upotrebi što više snage, di-ši mirno, budi siguran toliko da protivnik bude primoran da odskoči. Tada ga snažno udari u grudi.

Ako ovo dobro uvežbaš, moći ćeš neprijatelja da odbaciš i do pet i po metara od sebe, a možda čak i da ga tim udarcem ubiješ.

Tri načina pariranja

(MICCU NO UKE NO KOTO)

Kada protivnik krene direktno na tebe, ti, da bi uklonio njegov mač od sebe, svoj drži tako kao da ćeš ga ubosti pravo u oči. Tada će on morati da skrene mač u stranu.

Kad odbiješ podignuti mač protivnika, umesto običnog pariranja kreni kao da ćeš ga ubosti u desno oko, a onda kao da ćeš da mu prikleštiš vrat.

Isto tako, kad protivnik udari na tebe a ti ga dočekuješ kratkim mačem, ne razmišljaj suviše kako ćeš parirati njegovom maču već kreni levom rukom kao da ćeš ga udariti posred lica.

Iako se ovde govori o pariranjima mačem, ne oklevaj ni da pesnicom udariš protivnika u lice.

Vežbaj ovo prilježno.

Zabadanje u lice

(OMOTE O ŠAŠU TO JU KOTO)

Kad se nalaziš oči u oči s protivnikom, ili u grupnoj borbi u kojoj su snage dve strane izjednačene, svejedno, protivnika uvek možeš da iznenadiš tako što ćeš, pored njegovog uperenog mača, ili između mačeva ukrštenih među protivnicima, krenuti kao da želiš da ga ubodeš pravo u lice. Ako to učiniš svom snagom i sa očiglednom namerom, protivnik će se trgnuti i nesvesno pokušati da se povuče. Ovaj njegov pokret može da se iskoristi na mnogo načina i donese pobedu.

U svim situacijama u borbi kada protivnik pokuša da se povuče, pobedio si. Zato je ovaj potez, koji zovemo »zaba-danje u lice«, važan. Treba ga dobro izvežbati.

Ubadanje u srce

(KOKORO O ŠAŠU TO JU KOTO)

U toku borbe, kad si pritešnjen sa strane, kad ni iznad glavi nemaš prostora za zamah, zabodi mač u protivnikove grudi.

Da bi izbegao protivnikov dugi mač, okreni tupu strani svoga mača prema njemu i onda ga, naglo spustivši, zabodi protivniku u grudi.

Kad si umoran, ili ti je mač tup i ne seče dobro, upotreb ovaj način. Da bi se on upotrebio, treba dobro oceniti situaciju

Uzvici

(KACU TO JU KOTO)

Krici ili uzvici *kacu* i *tocu* upotrebljavaju se u borbi kada se odbija napad i kada se napada neprijatelj. Kada neprijatelj krene u napad uzdignutim mačem i tvoj mač potisne nadole, uz poklič *kacu* podigni svojim mačem njegov i, odbivši tako napad, udari ga svom snagom uz krik *tocu*. Oba pokreta vrše se brzo i odlučno. Ovakav ritam udaraca čest je u borbama.

Način odbijanja napada i udarci uz krike *kacu-tocu* prime-njuju se da bi se protivnik onesposobio i udario serijom dva spojena pokreta.

Odbijanje odbacivanjem

(HARIUKE TO JU KOTO)

Ako tokom borbe izgubiš ritam i ne možeš da ga povратиš, uzvрати napad udarcem dugog mača.

Ne unosi suviše snage u odbacivanje mača niti pariraj suviše snažno. Oslanjajući se mačem 6 dugi mač protivnika u napadu, odbaci ga i onda udari pre nego što on uspe da uzvрати. Vrlo je važno preduzeti ofanzivu i povezati pokrete odbacivanja i sečenja.

Kada se borac usavrši u odbacivanju mača, ne postoji ni najmanja šansa da mu se uzvratí odbacivanjem i da se vrh njegovog mača ukloni.

Raspored protivnika

(TATEKI NO KURAI NO KOTO)

Tateki no kurai se odnosi na slučaj kad se sam boriš protiv mnogo protivnika odjednom.

Obema rukama izvuci odjednom oba mača, i kratki i dugi, i vitlaj dugim mačem horizontalno, širokim zamasima sleva nadesno i unazad. Čak i ako te protivnici napadaju odjednom sa sve četiri strane, bori se tako da ih potiskuješ u jednom pravcu i tako utičeš na njihov raspored.

Kad te protivnici napadnu, osmotri dobro ko te od njih napada prvi a ko okleva.

Obrati pažnju na sve pokrete protivnika, uhvati ritam u kome nastupaju i udaraju i bori se tako da se u jednom trenutku ukrste protivnički mačevi i sa dugim i sa kratkim mačem u tvojoj ruci, pa onda šeći.

Ne oklevaj. Ruke neka su ti uvek spremne, i šeći snažno čim koji od neprijatelja naiđe. Odbijaj ih, razbijaj ih, udaraj ih čim stupe napred, razbijaj i uništavaj.

Ma šta činio, zamisli da su ti protivnici ribe u reci, ribe koje plivaju u dugom jatuu, u nizu, i vezane su jedna s drugom. Kada vidiš da su se njihovi redovi poremetili, i kada oni počnu da smetaju jedan drugom u borbi, udari na to mesto snažno, ne propuštajući priliku ni sekunda.

Čekanje, pak, da se protivnici nagomilaju i udaranje u tom trenutku, ili sečenje onih neprijatelja koji malo više istupe — beskorisno je. Takva taktika borca navodi na čekanje i uspora-

va

Prouči dobro ritam napada protivnika i nauči kako da taj ritam razbiješ.

Prilikom treninga pokušaj da okupiš što više partnera za vežbu — deset, pa čak i dvadeset — i pokušavaj da ih suzbi-ješ pokretima sopstvenog tela. To treba dobro uvežbati.

limena udaraca

(UĆIAI NO RI NO KOTO)

Ovo znači poznavati način na koji se postiže pobeda dugim mačem u mojoj vojnoj doktrini.

O tome neću pisati detaljno. Vrednim vežbanjem izmene udaraca sa protivnikom naučićeš kako da pobeđiš. Upotrebljavaj vesto dugi mač — to se može nazvati i suštinom vojne doktrine.

O ovome se ne piše već govori.

Jedan udarac

(HITOCU NO UĆI TO JU KOTO)

Pomoću jednog udarca može se ostvariti pobeda.

Dok dobro ne proučiš principe vojne doktrine, ne možeš to razumeti. Ako se ti principi dobro primene, mogu da se upotrebe kad ti je volja, i moći ćeš da pobeđiš uvek kad to želiš.

Direktna komunikacija

(ĐIKICU NO KURAI TO JU KOTO)

Duh direktnog komuniciranja znači shvatiti pravi put doktrine *niten icirju* i prenositi ga.

Direktna komunikacija je najveća tajna moje doktrine. Treba vredno vežbati i od ove doktrine stvoriti deo sebe.

O ovome se ne piše. To se usmeno objašnjava.

Sve što je napisano u prethodnom poglavlju, suština je mače-valačke tehnike moje škole.

Da bi ovladao načinima da se pobeđe protivnici, prvo moraš naučiti pet stavova *omote*. Kada se to dogodi, shvatićeš put dugog mača, čelo tvoje telo će se povinovati tvojoj volji i znaćeš ritam svoga duha. Najzad, tvoj će duh, tvoj mač i ruke — biti jedno. Pokreti tvoga tela i nogu biće koordinirani sa tvojim duhom.

Malo-pomalo, usvojićeš principe ovog puta, pobeđićeš jednog, pa dva protivnika, i postaćeš sposoban da, u skladu sa ovom doktrinom, razdvojiš dobro od zla. To ćeš postići pažljivim proučavanjem svakog dela ovog teksta. Moraš hodati hiljadu rija,¹ korak po korak, i, sa duhom koji si stekao, neprekidno vežbati sa svakim borcem na koga naiđeš i sakupljati znanje iz svih tih iskustava, bez i trunke nestrpljenja.

Strpljivo postupi po ovome: zadatak je ratnika da usvoji ovu doktrinu, da sutra pobeđi nekoga ko ju je

usvojio manje od njega, da pobedi nekoga ko je veći od njega, na način kako objašnjava ova knjiga. Taj način ne dozvoljava bilo kakve promene, ne dozvoljava mislima da lutaju.

Ma koliko ubedljivo neko pobedio protivnika, njegove pobjede neće biti prave ako su postignute na način suprotan učenjima ove škole. Ako je suština ovog učenja postala deo tebe, znaćeš kako da pobediš i desetine protivnika. Kada stekneš snagu koja proističe iz poznavanja ove vojne doktrine, moći

ćeš da ovladaš kako doktrinom vođenja velike armije tako i doktrinom individualne borbe.

Vežbanje koje traje stotinu dana zovemo disciplinom, a vežbanje od hiljadu dana jeste savršenstvo.

Dvanaestog dana petog meseca druge godine ere Šjoho.

Pisano Teraou Magonodou,

Šinmen Musaši

VATRA

(Hi no maki)

¹ 1 ri = 4 km.

U mojoj vojnoj doktrini *ni to icirju*¹ borba je upoređivana s vatrom — sve što je u vezi s pobjedom i porazom, u ovoj je knjizi ispisano *Vatra*.

Mnogi na principe moje vojne doktrine gledaju nekako sa visine. Oni misle da mogu da pobjede pokretima prstiju ili zglobova za nekoliko suna.² Oni misle da se do pobjede može doći brzim pokretom podlaktice (kao kad se maše lepezom), ili misle da imaju prednost ako su tek neznatno brži u upotrebi drvenog mača za vežbu.³ Oni se posvećuju vežbanju pokreta ruku i nogu da bi bili što je moguće hitriji.

Moja vojna doktrina proverena je mnogo puta u borbama na život i smrt. Suočen sa takvim opasnostima, ja sam naučio da idem putem mača. Osetio sam prednosti i slabe tačke neprijatelja koji je na mene udarao mačem, naučio sam da upotrebim i oštricu i tupu stranu mača, naučio sam da isečem protivnika. Zbog toga i ne pomišljam da treba da se bavim tako nevažnim sitnicama i beznačajnim stvarima. Te tehnike postaju naročito nevažne kada se neko nade u borbi u punom oklopu.

Kada se nadeš u borbi za sopstveni život, sam protiv petorice ili čak deseterice, samo na putu moje vojne doktrine saznaćeš kako da pobediš. Jer, zar postoji razlika između pobjede jednog nad deseticom, ili hiljade i nad deset hiljada protivnika.

Jasno je da je u svakodnevnoj vežbi nemoguće naći hiljadu ili deset hiljada ljudi da bi se vežbalo; ali, čak i ako sam

treniraš dugim mačem, možeš da shvatiš način na koji se pobeđuje deset hiljada protivnika. Pomoću vrlina ove vojne doktrine moći ćeš da shvatiš protivnikovu strategiju i oceniš njegove slabosti i prednosti.

Ako misliš da si jedini na celom svetu koji može da usvoji moju vojnu doktrinu, ako si duboko privržen želji da kreneš tim putem, ako vežbaš dan i noć, stalno se usavršavajući, onda ćeš stvarno i biti jedini koji će steći takvu slobodu i snagu da čini čuda. Steći ćeš natprirodnu snagu. To je tajna moje doktrine.

¹ Kao što je već rečeno, Musaši svoju školu obično naziva *niten icirju*, ali povremeno

¹ *nito icirju*.

² 1 sun = 3,03 cm.

³ Drveni mač za vežbu naziva se *šinai*.

Mesto okršaja

(BA NO ŠIDAI TO JU KOTO)

Veoma je važno odrediti povoljno mesto za bitku.

Prvi princip je da treba imati sunce za leđima — zato treba zauzeti takav položaj. Ako je, zbog konfiguracije zemljišta, nemoguće da se ima sunce iza sebe, gledaj da ti sunce bude s desne strane.

Ovo važi i za zatvorene prostore: svetlost treba da bude ili iza tebe ili sa tvoje desne strane. Takođe je dobro ostaviti iza sebe prostor koji niko sem tebe ne može da koristi, a da bude dosta prostora i sa tvoje leve strane. Uvek se treba truditi da se napreduje i čuva desna strana.

Tokom noći, ako možeš da vidiš protivnika, trebalo bi, kao u prethodno opisanim situacijama, da nastojiš da vatra bude iza tebe a svetlost s desne strane.

Uvek se moraš truditi da zauzmeš što više mesto, tako da protivnika gledaš odozgo. Ceremonijalna pravila zahtevaju da najviše, uzdignuto mesto bude počasno.¹

U pravoj bici treba nastojati da se protivnik potiskuje tako što ćeš se kretati po levoj strani. Krajnje je važno sate- -rad protivnika u nepovoljan položaj. Kad je jednom sabijen u ugao, protivnika treba napadati tako da ne nađe vremena da se osvrne oko sebe i vidi gde je. Ovo se odnosi i na zatvorene prostorije. Nagoni protivnika prema pragu,² prema gornjoj gredi, ulazu, pomičnim vratima, prozorima i

pregradama,³ balkonu ili stubovima,⁴ tako da nema mogućnosti da se osvrne i shvati gde je. Kad se goni protivnik, u svakoj poziciji treba tražiti bolje mesto, treba se truditi da se bude u prednosti kako bi se što bolje iskoristio prostor u kome ima prepreka svih vrsta.

¹ Ovde Musaši misli na psihološko dejstvo na protivnika.

² Da se saplete.

³ Da ne može da podigne mač uvis.

⁴ Da ne može da seče horizontalno.

Tri početka

(MICCU NO SEN TO JU KOTO)

Postoje tri vrste započinjanja borbe.

Prvi je način kad ti preduzmeš prvi korak i napadneš, drugi je da tvoj napad usledi odmah pošto protivnik učini prvi pokret, a treći je da i ti i protivnik napadnete u isto vreme.

Ni u jednom sukobu ne može biti drugačijeg početka osim ova tri. Pošto je, zavisno od načina početka napada, moguće postići brzu pobjedu, ovaj koncept početka koji sam izložio od prvenstvene je važnosti u mojoj doktrini.

Iako ima više aspekata ovog koncepta prvog poteza, teško je o njima pisati jer se pitanje svake pojedinačne situacije mora razmatrati samo za sebe. Pobjeda se postiže tako što se brzo oce-ni namera protivnika i primene znanja moje vojne doktrine.

Prvi napad (*ken no sen*) je kada se spremaš da prvi napadneš. Lagano zauzmeš poziciju za napad i onda, bez oklevanja, napadneš. Tvoj napad mora da bude snažan i brz ali da ti ostavi i neke rezerve. Nemoj da svu energiju utrošiš u početnom napadu. U ovakvom napadu — u kome se koncentriše velika snaga volje, u kome su pokreti nogu mnogo brži nego obično i u kome se napadač približi protivniku u jednom dahu — u takvom napadu napadač isprazni odjednom sav svoj duh. Od početka do kraja, neprijatelja treba da osvojiš svojim entuzijazmom i pobjediš ga pod bilo kojim okolnostima.

Drugi, «iščekujući napad» (*taino sen*). Kad neprijatelj krene u napad na tebe, pravi se da te to uopšte ne brine. Ili izigravaj

slabost. Kad ti se protivnik, započinjući napad, približi, povuci se tako da izgleda kao da bežiš. Onda se, naglo, vrati i pobjedi ga u jednom dahu. To je jedan od načina pobjede u iščekujućem napadu. Isto tako, kada protivnik napadne snažno, ti možeš da mu poremetiš ritam ako napadneš još snažnije. Iskoristi taj momenat promene i postigni pobjedu.

Treći je »napad telom na telo« (*taitai no sen*). Ova vrsta napada koristi se kad neprijatelj napadne brzo a ti mu odgovoriš snažno, ali smireno, ili, kada protivnik priđe dovoljno blizu, iznenada napadneš i u kratkom dahu pobjediš. Kad protivnik nastupa lagano, kreći se nešto brže nego obično, ali ne suviše, otprilike kao da ploviš; kad on priđe dovoljno blizu, učini prividan pokret, sve vreme posmatrajući protivnikove reakcije. Onda brzo napadni i pobjedi.

Ovo je bilo o napadu telom na telo. Ostalo što bi o ovome moglo da se kaže, teško je napisati.

Sve ovo što sam ovde izložio samo su osnove i trebalo bi ih razrađivati. Prema ovim pravilima nije, znači, važno da uvek prvi napadneš, bez obzira na situaciju i okolnosti. Ipak, poželjno je biti onaj koji započinje napad jer time protivnika stavljaš u položaj da se brani. U svakom slučaju, bilo da ti prvi napadaš ili to čini protivnik, ovde izneti principi su osnova moje doktrine, a pomoću nje se pobjeđuje.

Zadržati jastuk

(MAKURA O OSAERU TO JU KOTO)

«Zadržati jastuk» znači ne dozvoliti protivniku da dignu glavu. Vrlo je loše ako dozvoliš da te neko primora da se krećeš po njegovoj volji, ili ako te natera da se braniš. Najbolje je, u stvari, ako sam stvoriš priliku da kontrolišeš kretanje protivnika.

Može da se pretpostavi da ćete i ti i protivnik misliti slično. Obojica ćete želiti da preuzmete inicijativu, ali inicijativa se može preuzeti samo ako se oceni način na koji će neprijatelj napasti.

«Zadržati jastuk», u mojoj doktrini znači zaustaviti protivnika kad pokuša napad, kad pokuša da te ubode mačem, i izmaknuti se kada on pomisli da te je naterao u ćorsokak. To znači da onaj ko zna principe moje vojne doktrine može unapred da zna protivnikove namere, čim s njim ukrsti mač. Kad protivnik pokuša da zada udarac, treba ga zaustaviti na samom početku napada, na samom *U* udarca, i ne dozvoliti mu da nastavi. Moraš da zaustaviš protivnika na samom *N* napada. Kad hoće da skoči, moraš da ga sprečiš na samom *S* njegovog skoka. Kad hoće da te iseče, moraš ga onemogućiti na samom / njegovog pokušaja.

Kad protivnik krene u napad, treba zanemariti onaj deo njegovih pokreta koji ga ne dovode u prednost i parirati onima koji ga mogu dovesti dotle da ostvari svoje planove. Ali, samo parirati znači ostajati u

defanzivi. Onaj ko je usvojio moju doktrinu, prvenstveno planira sopstveni napad, kasnije misli o pariranju napada neprijatelja. Kad protivnik krene u napad, osujeti ga u tome na samom početku. Učini sve njegove pokušaje beskorisnim i ostvari slobodu koja ti omogućuje da upravljaš situacijom. Ovo je takođe rezultat vežbe. «Zadržavanje jastuka» treba dobro vežbati.

Prelaženje prostora

(TO O KOSU TO JU KOTO)

Prostor može da bude veći ili manji. Prelaženje preko mora ili kanala takođe je prelaženje prostora. U životu samom ima teških situacija koje mogu da se uporede sa prelaženjem prostora.

Prostor se prelazi u čamcu otkrivanjem dimenzija prostora u moru, poznavanjem dimenzija i mogućnosti čamca, znanjem dobrih i loših strana vremenskih situacija, prilagođavanjem na uslove, bez obzira da li će drugi čamci ići za tvojim. Prostor se čamcem prelazi oslanjanjem na bočni vetar ili na vetar koji nam bije u leđa, pa i kad vetar menja pravac, veslajući i po dva i tri rija. Važno je da se stigne u luku.

Da bi se prolazilo kroz život, potrebno je posedovati snažan duh i biti odlučan da se sva energija upotrebi kako bi se prevazišle teškoće.

U ovladavanju mojom vojnom doktrinom, veoma je važno prelaženje prostora tokom bitke. Prevazilaženje teškoća, saznavanje moći protivnika, svest o sopstvenoj snazi, čine onoga ko prihvati vojnu doktrinu sličnim odličnom moreplovcu što prelazi morske puteve.

Kad jednom prevaziđeš teškoće, možeš da se osećaš sigurnim. Kad pređeš prostor, slabost protivnika dolazi do izražaja a ti dospevaš u superiornu poziciju tako da, u većini slučajeva, možeš da odneseš pobedu.

Prelaženje prostora je veoma važno, bilo da su principi moje doktrine primenjeni na sukob u koji je umešano više ljudi, bilo da je reč o dvoboju. ^^

Poznavati preovlađujuće okolnosti

(KEIKI O ŠIRU TO JU KOTO)

Poznavanje preovlađujućih okolnosti omogućuje odluku o tome kako najbolje manevrisati svojom vojskom i koju strategiju upotrebiti u bici u koju je uključeno mnogo ljudi. To je takođe i mogućnost ocenjivanja neprijateljeve spremnosti i toga da li je njegov duh snažan ili slab; to je poznavanje načina razmišljanja protivnika i njegovih vojnika, shvatanje preovlađujućih okolnosti mesta sukoba i posmatranje uslova u kojima se nalazi protivnik.

U dvoboju je osnovno shvatiti ličnost protivnika, naći mu jake i slabe strane, i osujetiti njegove namere. Treba znati uspone i padove protivnika, njegov ritam i dužinu intervala između pojedinih perioda njegovog ritma, i tako preuzeti inicijativu.

Ako si dovoljno inteligentan, uvek možeš da shvatiš tok stvari.

Kad vojna doktrina postane deo tebe, bićeš sposoban da pogodiš protivnikove misli i da razmišljaš o načinima na koje možeš da postigneš pobedu.

Zgaditi na mač

(KEN O FUMU TO JU KOTO)

»Zgaziti na mač« je taktika koja se u mojoj vojnoj doktrini često upotrebljava. Kad je u pitanju veći broj neprijatelja, čak i ako su oni naoružani strelama i vatrenim oružjem, protivnici će te verovatno napasti pošto izbace strele ili ispale hlice iz pušaka. Da bi odgovorio na takav napad, ti ne treba da zapinješ luk niti da puniš pušku, jer ćeš propustiti trenutak za napad. Treba napasti brzo, još dok neprijatelji izbacuju strele ili ispaljuju plotune. Ako ih napadneš dovoljno brzo, oni neće biti u stanju da kako treba izbace strele, niti da upotrebe puške. To znači da treba pred-uprediti protivnikove namere, sa željom da staneš nogom na njegov mač, tj. preduhitriš ga u svemu onome što ti priprema.

Kad je u pitanju dvoboj, ako udariš pošto je tvoj protivnik udario dugim mačem, stvorićete prilično monoton ritam udaraca: *to-tan-to tan*.¹ Moraš sprečiti protivnika da udari ponovo na ono mesto na koje je nameravao i to sa duhom kao da gaziš njegov mač. Zgaziti ne znači bukvalno to. Moraš da gaziš na protivnikovo telo, duh, pa i na mač, onesposobljavajući ga za sledeći udarac.

Duh o kome govorim jeste duh koji teži da preuzme inicijativu. Iako se kaže da treba imati samo jedan dvoboj sa određenim protivnikom, to ne znači da se treba iscrpiti u prvom napadu, već da neprijatelja

treba čvrsto prikleštiti i tako ga zadržati.
Japanski jezik ima mnogo onomatopeja. Ovo je samo jedna od njih.

Znati kada se nešto rusi

(KUZURE O ŠIRU TO JU KOTO)

Ovo može da se primeni na sve stvari: kuće se ruše, telo naglo popušta, protivnikova volja se ruši, i sve to u trenutku kada je njihov ritam razbijen.

I kada se radi o boju sa više neprijatelja, treba stalno da progoniš protivnika tako da ne propustiš trenutak u kome se njegov ritam razbija. Ako propustiš taj trenutak, protivnik može da se povрати i njegov ritam ponovo uspostavi.

U dvoboju postoje trenuci kada ritam protivnika počne da se remeti, da leluja, kad on počinje da posustaje. Ako, zbog nebudnosti, propustiš taj trenutak, protivnik može da se oporavi i da se situacija izjednači. Treba stalno paziti i progonoiti protivnika, da bi mogao da budeš siguran da on neće imati prilike da se oporavi.

Zadavati udarce i progonoiti znači udarati snažno, udarcem u jednom dahu, tako da se protivnik nikad ne povрати. Treba znati kako da se zada udarac: ako on nije jak i precizan, posle se može zbog mnogo čega zažaliti.

Postati neprijatelj

(TEKI NI NARU TO JU KOTO)

«Postati neprijatelj» znači zamišljati da si neprijatelj ti sam. Cal lopov koji je zatečen u krađi i koji se zatvorio u kući, izaziva str u onima koji su ga opkolili. Ali, ako se staviš u njegovu situaciju, videćeš da se on oseća izgubljenim i misli da su svi prot njega, i da mu spasa nema. Lopov zatvoren u kući je kao faza lopov napolju, na slobodi, pravi je soko.

Čovek u borbi neprijatelja često smatra jakim pa post; pasivan. Nema razloga za zabrinutost ako imaš dobre vojni! ako dobro shvataš principe vojne doktrine i ako znaš kako pobeđiš.

U dvoboju je slično, i tada sebe treba stavljati u protivnik' položaj. Ako počneš da veruješ da se boriš protiv mačevaoca k je ovladao veštinom, izgubićeš.

Osloboditi četiri ruke

(JOCUDE O HANASU TO JU KOTO)

«Osloboditi četiri ruke» znači znati kada treba dići ruke od borbe, ili bilo čega što nameravaš da uradiš. Kada ste i ti i protivnik došli u ćorsokak i ni jedan ni drugi ne može da napreduje, treba dići ruke i odustati od borbe.

Kad se radi o borbi sa mnogo ljudi, teško je odustati od borbe jer gubici pri povlačenju mogu da budu veliki. Prva stvar koju u tom trenutku treba učiniti jeste da se brzo odustane od prvobitnih namera i učini nešto što protivnik ne može da predvidi.

Ovo važi i za dvoboj. Treba oceniti situaciju u kojoj se nalazi protivnik, izmeniti spostvene namere i postići pobeđu na drugi način.

Pokrenuti senku

(KAGE O UGOKASU TO JU KOTO)

Ovo se odnosi na situacije u kojima ne možeš da oceniš namere neprijatelja.

U velikim bitkama, kada, bilo šta da učiniš, ne možeš da pronikneš situaciju u kojoj je neprijatelj, pravi se kao da ćeš snažno napasti — tako ćeš saznati planove neprijatelja. Kada već znaš njegove planove, biće lako da, uz odgovarajuću taktiku, pobeđiš.

Ako u dvoboju protivnik sa dugim mačem zauzme poziciju malo dalje od tebe, ili po strani, i ako ne možeš da shvatiš njegove namere, napravi se kao da ćeš zadati udarac. Protivnik će odmah reagovati i otkriti svoje namere. Kad znaš neprijateljev plan, možeš sigurno da pobeđiš, ako primeniš odgovarajuću taktiku. Ali, ako ne paziš dobro, izgubićeš trenutak u kome treba zadati udarac.

Savladati senku

(KAGE O OSAJURU TO JU KOTO)

Ovo se odnosi na situaciju u kojoj ne možeš da oceniš stanje duha protivničke strane.

Ako u velikim bitkama pokažeš neprijatelju da si spreman da proveriš njegovu sposobnost u primeni određene taktike, on će se uplašiti tvoje rešenosti i promeniti način borbe. I ti onda promeni taktiku i preuzmi inicijativu. Tako ćeš pobediti.

Tokom dvoboja učini isto. Proveri rešenost protivnika, preuzmi inicijativu i pobedi.

Učiniti prenosivim

(UCURAKASU TO JU KOTO)

Ovaj koncept postoji u svim stvarima u životu. Pospanost i zevanje se može preneti, vreme takođe može da se prenese.¹

U velikim bojevima moguće je naterati neprijatelja da izgubi opreznost. Kada je neprijatelj uznemiren ili nestrpljiv, pravi se kao da te ništa ne zabrinjava i deluj opušteno. Kada primetiš da je neprijatelj prihvatio tvoje raspoloženje, iznenadi ga i svom brzinom napadni.

U dvoboju je takođe važno dopustiti protivniku da bude opuštenog tela i duha i onda ostvariti pobjedu ofanzivnim napredovanjem, svom snagom i brzinom.

Postoji takođe pojam »trovanje«, sličan ovome koji nazivamo »prenosivošću«. Protivnika treba naterati da mu postane dosadno, da se uznemiri i da stekne utisak da si podređen u odnosu na njega.

¹ Musaši misli na činjenicu da čovek može svojim sporim kretanjama da uspori kretanje protivnika, ili da ga svojim brzim kretanjem užurba.

Naljutiti protivnika

(MUKACUKASURU TO JU KOTO)

U svakoj situaciji je moguće uznemiriti, izbaciti iz ravnoteže ili naljutiti protivnika. Jedan od načina je učiniti da se on oseća kao da je u opasnosti, drugi da se ubedi da je nemoguće ostvariti ono što on namerava, a treće su nepredvidljive situacije.

Čak i u boju u koji je uključeno mnogo ljudi, važno je naljutiti drugu stranu. Vrlo je važno doći dotle da možeš da preduzmeš korak koji te dovodi u prednost nad protivnikom, i to pre no što on uluči priliku da se smiri posle tvog snažnog i divljeg napada onda kada ga je najmanje očekivao.

U dvoboju se pobjeda može postići tako što će se protivniku prići lagano a onda iznenada snažno napasti. Iskoristi situaciju u kojoj je protivnik uznemiren i ne daj mu vremena da odahne.

Uplašiti protivnika

(OBIJAKASU TO JU KOTO)

Strah je veoma čest u životu. Ljudi se plaše, naročito nepoznatog.

U bitkama velikih razmera strah često izazivaju nepredvidljive stvari. Protivnici se mogu zaplašiti bukom, time što se, trikom, učini da manja grupa vojnika izgleda kao velika, ili iznenadnim napadom sa više strana odjednom. Može se pobediti tako što će se iskoristiti konfuzija kod neprijatelja, ili gubitak ritma.

I tokom samoga dvoboja neprijatelj se može zaplašiti izgledom, izuzetno dugim mačem, ili glasom. Treba učiniti nešto iznenada, nešto što protivnik ne očekuje, pa iskoristiti njegov strah i pobediti.

Pripijanje

(MABURURU TO JU KOTO)

Ovo je važna taktika; koristi se kada ste ti i protivnik u snažnom okršaju pa mu ti, kada oceniš da ne možeš da dođeš do pobjede, priletiš, pripiješ se tako da njegovo oružje za trenutak postane beskorisno, i, onda, zavisno od okolnosti, odlučnim udarcem odneseš pobjedu.

I u velikim bitkama i dvobojima, kada su protivnici razdvojeni a i jednom i drugom se učini da tako ne mogu da steknu prednost, treba da u trenu, kao munja, priletiš neprijatelju i u borbi prsa u prsa odlučiš bitku. Tako se lakše može izaći na put pobjede.

Hvatanje uglova

(KADO NI SAVARU TO JU KOTO)

Kad je neka vojska toliko jaka da ju je teško napasti uobičajenim načinima, treba napasti »uglove«, tj. isturene i odvojene tačke.

U velikim bitkama treba dobro proučiti neprijateljeve snage i steći prednost napadom na njegove isturene strateške tačke. Kada se eliminiše snaga isturenih tačaka, i celokupna sila te vojske postaje manja.

Međutim, i kada je glavna snaga neprijatelja uništena, i dalje treba napadati tačku po tačku i tako pobediti.

Ako u dvobojima pogodiš pojedine delove protivnikovog tela i raniš ga, njegova celokupna snaga popušta i lako ga je pobediti. Ovo pažljivo proučavaj i razmišljaj o trikovima pomoću kojih možeš da odneseš pobedu.

Zbunjivati

(UROMEKASU TO JU KOTO)

Zbuniti znači na svaki način kod protivnika uništiti osećanje sigurnosti u pobedu.

U velikim bitkama prvo utvrdi neprijateljeve namere i onda, uz mentalnu snagu stečenu usvajanjem moje vojne doktrine, zbuni ga na način koji ti je dostupan. Da li će to biti ovako ili onako, ovde ili tamo, brzim ili sporim kretanjem, nije važno. Iskoristi pravo vreme da u neprijateljeve srce uneseš pometnju.

U dvobojima, takođe, iskoristi svaku priliku i upotrebi različite trikove: načini se kao da ćeš udariti ili poseći neprijatelja, pa onda deluj na osnovu njegovih reakcija. Kad tako uneseš konfuziju, iskoristi je da bi sproveo svoj plan. To je duh borbe.

Tri krika

(MICCU NO KOE TO JU KOTO)

Postoje tri vrste krikova: početni, *šjo*, srednji, *ču*, i završni, *go*. Krici ili uzvici su veoma važni i potrebni i u životu i borbi. Uzvici nas ohrabruju u teškim trenucima kao što je izbijanje požara, za vreme jakog vetra koji nosi sve pred sobom i talasa koji prete da nas odnesu. Uzvicima pokazujemo svoj duh.

Pre početka velike bitke, čela vojska postaje ogroman hor koji bojnim poklicem nadjačava i straši neprijatelja. Tokom borbe takođe ispuštamo uzvike, ali su oni prigušeni i dolaze iz trbuha. Posle pobe u borbi, na kraju bitke, ispuštamo dugi i glasni krik.

U dvoboju pre no što ćemo napasti protivnika, da bismo ga uzdrnali, uzviknemo »Ei!« i posle tog krika zadajemo udarac mačem. Krik koji ispuštimo pošto smo zadali udarac jeste pobe-donosni krik. Ova dva krika zovu se *seno no koe*, što zajednički znači »krik pre i krik posle«.

U trenutku kada zadajemo udarac velikim mačem, ne ispuštamo krik. Krici takođe treba da budu tiši dok se, tokom borbe, izmenjuju udarci.

U[^]mešati

(MAGIRURU TO JU KOTO)

Kada su, u velikim bitkama, bojni redovi već jedan prema drugome, i kada se oceni da je neprijatelj snažan, treba napasti samo jedno krilo protivnika, uskomešati ga, pa se naglo povući i odmah napasti drugo krilo. To znači voditi borbu kretanjem cik-cak.

Ovo je važan trik kada si sam protiv većeg broja protivnika: napadni jednoga, pobedi ga ili nateraj na povlačenje i odmah kreni na drugoga. Ako si dobro ispitao neprijatelja, izaberi pogodno vreme i napadni ga na ovaj »cik-cak način«.

Doznati stepen protivnikove veštine i napasti, odlučan u nameri da se ne povučeš, dobar je način za pobedu.

Takav duh potreban je u dvobojima kada se suočiš sa jakim protivnikom. U ovoj taktici »uzmešanja« važno je biti siguran u sebe i odlučan u nameri da se ne povučeš.

Smrviti

(HIŠIGU TO JU KOTO)

Kada se prema protivniku odnosiš tako kao da je on slab a ti snažan, i uništiš ga jednim udarcem, to ja nazivam »smrviti«.

I u velikim bitkama, kada je neprijatelj malobrojniji, ili kad je mnogobrojan ali bez borbenog duha, prikupi svu snagu i odmah ga smrvi. Ako u takvom trenutku s njim budeš blago postupao, može smoći snage da se oporavi. Veoma je važno shvatiti snagu poteza kojim se, jednim stiskom šake, mrve stvari. Kad ti je protivnik u dvoboju manje iskusan i gubi ritam, pa je na ivici da se da u bekstvo, moraš ga smrviti jednim udarcem, ne dajući mu vremena ni da udahne. Najvažnije je da mu, kada ga zatekneš u slabom stanju, ne dozvoliš da se oporavi.

Promene planina i mora

JL

(SANKAI NO KA VARI TO JU KOTO)

Loše je ponavljati stalno istu taktiku u dvobojima. To ja nazivam »suštinom prirode planina i mora«. Nekad je neizbežno učiniti nešto dvaput, ali se to ne srne učiniti i treći put. Ako ti u borbi jedan trik ne uspe, sigurno nećeš imati uspeha ako ga ponoviš u borbi sa istim protivnikom.

Umesto da ponavljaš, pokušaj da protivnika iznenadiš nečim novim, a ako ti i to ne uspe, pokušaj nešto drugo.

Tako, kada protivnik od tebe očekuje planinu, daj mu more, ako očekuje more, daj mu planinu. Iznenaditi ljude — to je učenje moje doktrine.

Izbijanje dna

(SOKO O NUKU TO JU KOTO)

Kada se boriš sa protivnikom koji izgleda kao da je već izgubio bitku, može da se dogodi da on još nije potpuno izgubio borbeni duh i da ne priznaje poraz.

U takvom slučaju moraš odlučno i brzo, naglo, slomiti protivnikov borbeni duh. Moraš ga naterati da poraz prihvati svim srcem, i da u to budeš siguran.

Ova taktika se zove »izbijanje dna« i postiže se uz pomoć mača, tela i duha. Teško je biti potpuno siguran da si uspeo u tome. Kad protivnika već pobediš i on potpuno prihvati poraz, ne treba više voditi računa o njemu. Ali, ako nisi potpuno siguran, drži ga na oku. Protivnik kome je preostalo duha teško se pobeđuje.

Ovu taktiku treba vežbati i u dvobojima i u velikim bitkama.

Obnoviti

(ARATA NI NARU KOTO)

Glava pacova — volovski vrat

(SOTOO GOŠJU TO JU KOTO)

Kad se u borbi sa nekim protivnikom nađeš u situaciji da ne možeš da sprovedeš svoje namere, treba odbaciti sve ranije planove i, sa duhom kao da sve ponovo započinješ, povratiti sopstveni ritam i naći put ka pobedi.

Ako ste ti i tvoj protivnik u situaciji da ne znate kako da nastavite, ti moraš brzo da promeniš plan i nađeš način da pobediš. To je ono što mislim pod »obnoviti«.

Ova taktika je pogodna i za velike bitke, a, da bi se usvojila, treba dobro poznavati moju doktrinu.

Zato što ponekad obraćaš pažnju na sitne detalje, možeš se naći blokiran i u nemogućnosti da ostvariš pobedu. Moja doktrina uči da treba odbaciti brige za male stvari i misliti na opšte. Treba znati prosuditi situaciju.

»Glava pacova« znači razmišljati o detaljima. Studiozna životinja kao što je pacov tako čini. »Volovski vrat« znači hrabrost i snagu govečeta.

Samuraj uvek mora da misli o ovome i da to pravilno primenjuje u svakodnevnom životu. Ne zaboravljaj to ni u velikim bitkama.

Komandant poznaje vojnike

(ŠJOOSOCU O ŠIRU TO JU KOTO)

Ovo pravilo je važan faktor moje doktrine i treba ga primeniti u bici.

Upotrebi sva znanja vojne taktike pokušaj da misliš o neprijateljskim trupama kao o sopstvenim vojnicima. Razmišljaj kao da se neprijatelj kreće po tvojim zamislima i pokušaj da ga u mislima slobodno pokrećeš.

Ti si njihov general, neprijatelji su vojnici pod tvojom komandom — ako ti tako želiš. Moraš se usavršavati u planiranju u svim vidovima.

Pustiti drsku maca

(ĆUKA O HANASU)

Ovaj izraz ima više značenja. On znači da se može pobediti i bez mača; on isto tako znači da može da se pobedi čak i ako se ima mač.¹

Ovo ne mogu baš najbolje da objasnim, jer je u tom izrazu sadržan veliki broj značenja.

¹ Musašiju je važniji duh od oružja.

Telo kao velika stena

(IVAO NO MI TO JU KOTO)

Ako dobro poznaješ moju doktrinu *heiho*, u trenutku možeš da postaneš kao ogromna nepokretna stena. Niko tada neće moći ni da te udari ni povredi. Niko neće moći da te uznemiri. Ovo se teško izražava recima.

Ovo što sam do sada napisao jeste jednostavno ono o čemu sam razmišljao dok sam usavršavao doktrinu *heiho* moje škole *ni ten icirjH*. Ovo je prvi put uopšte da sam zapisao svoje misli i stavove o pobedi u borbi — zato možda izgledaju nepovezano. Ne mogu te misli da razložim i o njima detaljnije govorim: ipak, one mogu (ovakve kakve su) da budu neka vrsta duhovnog vodiča za čoveka koji ima želju da ih shvati.

Razmišljanju o vojnoj doktrini odao sam se još od rane mladosti, kada sam se posvetio maču. Uvežbavao sam svoje telo i na razne načine učio disciplini svoj duh. Dok sam susretao ljude iz drugih škola borenja, slušao njihove teoretske rasprave i gledao kako primenjuju svoje znanje na prefinjene tehnike borenja, učinilo mi se da, iako ti ljudi, na prvi pogled deluju dobro, nijedan u sebi nema pravi iskren duh.

Neiskrenost duha štetna je za vojnu doktrinu, iako ti ljudi misle da vežbom napreduju u tehnici borenja. Ti štetni uticaji nikad ne prestaju da smetaju razvoju vojne doktrine i utiču na opšti pad puta mača.

Pravi način borenja mačem je boriti se i pobediti. Zar može da bude drugačije?

Ako neko ovlada mojom vojnom doktrinom, nikada neće biti sumnje u njegovu pobedu.

Dvanaestog dana petog meseca druge godine ere Sjohe.

Pisano Teraou Magonodou,

Šinmen Musaši

VETAR

(Ka^e no maki)

U proučavanju vojne doktrine važno je upoznati učenja drugih škola, o čemu ću pisati u ovoj knjizi koju nazivam *Vetar*. Bez poznavanja drugih škola ne može potpuno da se ovlada mojom školom *ni ten icirju*.

Proučavajući druge škole video sam da neke od njih najveću pažnju obraćaju na upotrebu dugog mača,

i sve svode na običnu upotrebu snage. Ima škola specijalizovanih u upotrebi kratkog mača, *kodačija*, drugih u upotrebi različitih vrsta *tačija*, dugog mača, a ima i onih koje obraćuju mnogo pažnje na stavove u borbi dugim mačem, kakve su *omote* i *oku*.

U ovoj knjizi pokazaću čitaocu da te škole nisu pravi putevi i objasniću njihove vrline i mane. Principi moje škole *niten ičirju* su nešto posebno.

Sve druge škole gledaju na moju vojnu doktrinu kao neku vrstu umetnosti. To je zato što te škole svojim tehnikama i učenjima pokušavaju da dodaju malo ukrasa, kako bi ih dobro prodali. Razlog tome je činjenica da učitelji tih škola pokušavaju da zarade sredstva za život pomoću svojih borilačkih znanja.

Postoje mnoge škole koje pokušavaju da postanu ono što je moja vojna doktrina samo vežbajući tehnike mača. Oni pokušavaju da nauče kako se pobeđuje u borbi samo izmahivanjem dugim mačem, održavanjem tela u kondiciji i usavršavanjem tehnike. Ništa od toga ne izvodi na pravi put.

Ovde ću objasniti mane drugih škola. Pažljivo čitaj ove redove i shvatićeš prednosti i nadmoć moje škole *niten*

Drmanje dugih velikih mačeva u drugim školama

(TARJU NI OOKI NARU TACI O MOČU KOTO)

Ima škola koje su suviše naklonjene dugim mačevimž. U mojoj školi ovakva naklonost smatra se slabošću. Razlog tome leži- u činjenici da druge škole ne znaju za princip »pobediti na bilo koji način«. Te škole smatraju da dugi mač može da obezbedi pobedu sa izvesnog odstojanja, i zato daju prednost dugom maču.

Postoji poslovice *Issun te masari*,¹ ali ona važi samo za one koji o vojnoj doktrini ne znaju ništa.

Pokušaj da se prednost nad protivnikom ostvari isključivo upotrebom izuzetno dugog mača znak je slabosti duha.

Kad se u dvoboju nađeš u neposrednoj blizini protivnika, ili se čak s njim uhvatiš ukoštac, dugi mač ti nije od koristi. Njime je nemoguće izmahivati onda kada se čovek koji nosi dugi mač nađe u situaciji koja više odgovara onome sa kratkim mačem; dugi mač tada postaje samo teret.

Iako korišćenje dugog mača ima svoje prednosti, te prednosti su više subjektivnog karaktera. Kad se na to gleda sa pozicije pravog puta, ovakve prednosti nisu realne. Da li čovek sa kratkim mačem uvek gubi protiv onoga sa dugim?

I kada nema prostora za upotrebu dugog mača i kada ga ima, davanje prednosti dužini mača znači skretanje sa pravog puta. Dugi mačevi su, pored toga, izuzetno teški i ne mogu ih nositi ljudi koji nemaju dovoljno snage.

Postoji i stara poslovice: *Dat va s/o o kaneru*,² što znači da je veliko često u prednosti nad malim. Ja ne govorim protiv velikih mačeva samo da bih se nečemu protivio. Ja samo ne volim duh

koji bora navodi da više voli da upotrebljava dugi mač.

Upotreba dugog mača može da se uporedi sa komando-vanjem velikom vojskom, upotreba malog mača sa komando-vanjem malom. Da li je nemoguće da mala vojska pobedi veliku? U istoriji ima mnogo primera da su malobrojniji pobedili mnogobrojnije!

Moja doktrina *ni ten ičirju* jeste doktrina protiv uskogrudog duha.

¹ Ako ti je ruka duža i za jedan sun, imaš prednost.

² Veliko se može upotrebiti i kao veliko i kao malo.

Jaki dugi mačevi u drugim školama

(TARJU NI OITE CUJOMI NO TACI TO JU KOTO)

Ne smeju da postoje takve stvari kao što su jak dugi mač i slab dugi mač. Dugi mač kojim se izmahuje u divljem duhu jeste grubi mač. Teško je, međutim, pobediti samo sirovom snagom.

Kada nameravaš da isečeš protivnika i to učiniš samo snagom dugog mača, može da ti se dogodi da iznenada jednostavno ne možeš da ga isečeš. Čak ni tokom vežbanja ne srne se suviše snažno šeći. U borbi nikad nemoj da misliš o tome da li ćeš šeći jako ili slabo. Ti treba da misliš samo o jednome: da protivnika odvedeš u smrt, na bilo koji način to bilo.

Dogodi se, takode, da neko ko dugim i teškim mačem pokuša da snažno iseče protivnika, sebe naglo izbaci iz ravnoteže. Ako želiš da dugim mačem suviše snažno udariš protivnikov mač, pokreti tvoga mača postaju usporeni. Zbog svega toga insistiranje na snazi dugog mača besmisleno je.

Kad je u pitanju bitka većih razmera, jedan vojskovođa će težiti tome da ima veliku vojsku i da pobedi

snagom. Ali, njegov protivnik će razmišljati slično i takode okupljati veliku vojsku. Zato je nemoguće odneti pobjedu ako se ne sprovedu pravilni principi.

U mojoj vojnoj doktrini nemoguće stvari se uopšte ne razmatraju. Ja govorim isključivo o načinima koji omogućuju da se odnese pobjeda.

Upotreba kraćih mačeva u drugim školama

(TARJU DE MIĐIKAI TACI O MOĆI IRU KOTO)

Pravi put nije ni želja da se pobjeđuje isključivo kratkim mačem,

U Japanu su odvajkada vrste mačeva određivane prema dužini. Razlikuju se tako *taci* (dugi mač) i *katana* (mač).¹

Misli se da snažan čovek dugim mačem može da izmahuje tako lako kao da ne oseća njegovu težinu. Zato se govori da takvom čoveku i nije potreban kratki mač. Koplja i dugi mačevi se upotrebljavaju zbog njihove dužine. Ako neko želi da nekoga iseče mačem kraćim od protivnikovog, takav mentalitet nije dobar.

Pokušaji da se iskoriste trenuci kada se protivnik ne čuva, vode u stvari defanzivi: na kraju protivnik počinje da rukovodi tvojim akcijama. Ja ne volim taj način borbe. Upasti među veliki broj protivnika sa relativno kratkim mačem takode nije dobro.

Oni koji upotrebljavaju kraći mač lako sebe dovode u tešku situaciju jer mogu samo da odbijaju protivnikove udarce, ne mogu sami da napadaju. Takav način borbe ne može se nazvati sigurnim. Važno je postići sigurnu pobjedu, čuvajući sebe, goneći, odbacujući i rasterujući protivnike i stvarajući konfuziju među njima.

Isti princip primenjuje se kada je u pitanju borba sa više ljudi. Treba iskoristiti priliku i kad neprijatelj najmanje očekuje, napasti ga i razbiti.

Ako samo vežbaš kako da odbijaš, uzvraćaš i izbegavaš udarce, postaćeš sam sopstvena žrtva i neprijatelj će postati

gospodar tvoje volje. Na putu moje vojne doktrine važno je posedovati duh koji goni druge i ukazati drugima na pravilne principe.

¹ *Taci* je bio dužine veće od 1 m, *katana* dužine od 66 cm do 1 m a *vaki^{ashi}* je dužine iznad 54 cm.

O brojnim dugim mačevima drugih škola

(TARJU NI TACI KAŽU OOKI KOTO)

Učiti početnike velikom broju vrsta dugih mačeva i njihovoj upotrebi svakako ostavlja snažan utisak na njih. Ipak, takav način predstavljanja vojne doktrine stvara od nje neku vrstu robe. Praviti od vojne veštine robu jeste nešto što treba prezirati.

Iako lično mislim da ima mnogo različitih načina da se po-seče protivnik, priče o različitim vrstama dugih mačeva ne sviđaju mi se.

U stvari, kada se misli o tome kako iseći čoveka, nema mnogo alternativa. To važi kako za čoveka koji poznaje vojnu doktrinu tako i za onoga ko je ne zna. Za žene, decu — sve je isto. Nema, u stvari, mnogo načina da se iseče čovek. Da li iseći ili ubosti, nije u stvari važno. Put vojne doktrine jeste poseći protivnika, a načina da se to postigne nema mnogo.

Zavisno od mesta na kome se borba odigrava, postoje različite taktike borenja. Na mestima na kojima ima prepreka koje sprečavaju da se izmahne mačem uvis i u stranu, na primer, ima pet načina da se protivnik ipak iseče.

Iako priznajem trikove kao metod, za mene su ispod časti takvi metodi kao što je zavrtanje ruke, uvrtanje ili krivljenje tela. Takvi načini pobeđivanja za mene su besmisleni. Ja pobeđujem direktnim udarcem, ja gazim protivnika, ja ga zbunjujem, teram ga da izgubi pribranost i, sve činim neposredno.

Stavovi u borbi dugim mačem, /[^] drugih škola

(TARJU NI TACI NO KAMAE O MOĆI IRU KOTO)

Greška je razmišljati o stavovima tokom borbe dugim mačem. Kad ljudi kažu »stav«, oni obično misle na situaciju u kojoj ispred njih nema neprijatelja. Put ka pobjedi vodi kroz prilagođavanje situaciji i primoravanje protivnika da sam sebe dovede u nepovoljnu poziciju. Insistirati na određenim stavovima zato »jer je to uvek bilo tako« ili zato što je to »moderan način razmišljanja«, apsurd je.

»Stav« je nešto nepokretno, on se zauzima kao predostrožnost i ne menja se u skladu s okolnostima. Kad neko kaže »stav« u odnosu na zamak koji treba osvojiti, znači da on taj zamak smatra neosvojivim.

Najvažnija stvar u vojnoj doktrini nisu stavovi nego inicijativa po svaku cenu. Zauzeti stav znači čekati napad protivnika. Ja ne volim duh koji vodi odbrani. Moraš navesti protivnika da on zauzme stav, moraš da preduzmeš takve korake kakve protivnik neće moći ni da zamisli, da ga zbuniš, naljutiš ili uplašiš. Svako takvo ponašanje protivnika uticaće na njegov ritam. Zato tokom učenja u mojoj školi *niten icirju* ja kažem: »iako stavova ima, oni ne postoje«.

U velikim bitkama, uči moja doktrina, treba preuzimati inicijativu i primeniti strategiju koja u tom trenutku može da donese najbolje rezultate. Mora se, naravno, imati u vidu broj protivnika, teren na kome se bitka vodi i snaga sopstvene vojske. Uvek je duplo teže voditi bitku ako si dozvolio da neprijatelj preuzme inicijativu.

Zauzeti dobar stav i biti spreman da odbiješ udarac, je^ce kao da si postao ograda koja ne može da se pokrene, iako je gađaju različitim oružjem.

Borac, u stvari, treba da bude toliko žestok da, ako zatreba, iščupa kolje iz ograde i upotrebi ga kao oružje.

Koncentrisanje pogleda u drugim školama

(TARJU NI MECUKE TO JU KOTO)

Zavisno od škole, kao tačka koncentrisanja pogleda tokom borbe uzimaju se različite stvari. Neki posmatraju protivnikov mač, neki ruke, a neki, opet, neku tačku na licu ili rukama.

Ja sam protiv koncentrisanja pogleda na jedno mesto. Koncentrisanje pogleda može da dovede samo do kolebanja duha i sputavanja puta vojne doktrine, *heihoa*. U igri loptom, na primer, igrač može da izvede različite udarce a da ne koncentriše pogled na lopti.¹ On, čak, ne mora uopšte da gleda loptu jer je navikao na nju i svestan je njenog prisustva i bez gledanja. Dobro izvežban žongler može da na nosu nosi čitava pomična vrata² ili da žonglira sa nekoliko mačeva. On ne mora da gleda ni vrata ni mačeve dok radi, jer je svestan njihovog prisustva i zna njihov položaj i da ih ne gleda.

Moja doktrina uči da predmet koncentracije treba da bude protivnikov duh. Ako si se navikao na borbu u dvoboju, lako ti je da odrediš razdaljinu protivnikovog mača, da oceniš brzinu udaraca, da shvatiš kad je protivnikov duh u usponu a kad je pao.

U bitkama velikih razmera treba znati oceniti broj protivnika, znati da pročitaš misli protivničkog vojskovođe, da dobro vodiš i oceniš teren i da odmah imaš pregled situacije. Treba da znaš dobre i loše strane protivnika i da, najzad, osiguraš pobjedu.

¹ Stara japanska igra loptom od kože.

² U japanskim kućama većina unutrašnjih zidova i vrata su pomični, a i sama vrata se otvaraju tako što se guraju u stranu da bi klizala po žlebu u podu i gornjem delu zida.

U mojoj doktrini, bez obzira da li se radi o borbi više ljudi ili o dvoboju, nije potrebno obraćati pažnju na sitnice. Ako se koncentrišeš na manje važne stvari, izgubićeš iz vida one važne, duh će ti se pokolebati i propustićeš priliku za sigurnu pobjedu.

Rad nogu u drugim školama

(TARJU NI AŠICUKAI ARU KOTO)

Laki korak, leteći korak, skokovi, teško gazeći korak, korak u stranu i tako dalje — sve ono što se zove rad nogu neprihvatljivo je u mojoj školi.

Ne volim laki korak, jer njegovo uvežbavanje čini da uvek gaziš takvim korakom, čak i onda kada ti je potreban težak korak. Ne volim ni leteći korak, jer čovek može na njega da se suviše navikne, a taj korak ne treba često da se upotrebljava.

Korak u skoku je potreban da se odskoči, on je veoma brz. Teško gazeći korak je i čekajući korak. Ja posebno ne volim taj način rada nogu. Ima i drugih koraka, recimo korak u stranu.

Postoje tereni kao što su blatnjave bare, potoci, kamenita mesta i uske staze na kojima je nemoguće izvoditi skokove ili koristiti brz rad kad se želi da se poseče protivnik. U mojoj doktrini ne postoji razlika u radu nogu; ja ne pravim razliku među koracima kada hodam putem. Ja sledim ritam protivnika, postavim se u odgovarajući položaj kad on žuri ili hoda sporo, i držim rad nogu pod kontrolom, ne dopuštam da bude ni suviše brz niti suviše spor.

Način kretanja je važan i u bitkama u koje je uključen veliki broj ljudi. Ako neko požuri da napadne ne ocenivši protivnikovu strategiju, može da izgubi ritam i priliku za pobjedu. Presporo kretanje te takođe sprečava da iskoristiš protivnikovu zbuđenost i odneseš brzu pobjedu. Vrlo je važno oceniti kada je neprijatelj zbuđen i van kontrole i ne datumu prilike da predahne.

Brzina u drugim načinima borenja

(HOKANO HEIHO NI HAJAKI O MOČI IRU KOTO)

Brzina nije pravi put u vojnoj doktrini. Brzina ili sporst dolaze od gubitka ritma.

Pravi majstori nikada ne izgledaju brzi u onome što rade. Kuriri-trkači, na primer, ponekad pređu i po 160 i 200 kilometara na dan. Da bi to postigli, oni nikako ne trče brzo.

Loš trkač može da trči i ceo dan, ali veliku razdaljinu neće preći. Kod pevača i igrača je slično: lošiji pevač uvek odaje utisak da zaostaje za iskusnim.

Kad neiskusni bubnjar pokuša da odsvira melodiju stare pesme kao što je »Romacu«, on i sam oseća da je prespor. U brzim pesmama, kao što je »Takasago¹« isto tako ne treba svirati prebrzo. Izreka kaže *Br%oi padaju?* što znači da se suvišnom brzinom gubi pravovremenost; presporost takođe donosi sličan rezultat.

Kad nešto radi majstor, to izgleda kao da je učinjeno sa lakoćom i bez gubljenja ritma. Sve što radi čovek koji ima iskustva u tome ne izgleda brzo.

Brzina u borbi je loša stvar. Razlog tome je činjenica da izvesna mesta, kao močvare na primer, ne dozvoljavaju brze pokrete tela i nogu. Dugim mačem ne može se izmahivati brzo kao da u ruci držiš lepezu ili kratak mač. Pokušaj i videćeš da, ako izmahuješ suviše brzo, nećeš moći da sečeš.

»Takasago« i »Romacu« su stare japanske pesme. Što je brzo, to je kuso.

Ni u bitkama velikih razmera ne treba žuriti. Ako se ponašao kao da »pritiskaš jastuk«, nikad nećeš biti prespor.

Ako tvoj protivnik žuri, ti ostani miran i ne dozvoli da te povuče njegova žurba. Ne dopusti da protivnik na taj način tobom manipulise.

Unutrašnje i spoljašnje kod drugih škola

(TARJU NI OKU OMOTE TO JU KOTO)

Unutrašnje i spoljašnje se ne razlikuju u mojoj doktrini. U nekim veštinama često se govori o velikim tajnama koje znaju samo posvećeni i o javnim stvarima koje su za početnike. U pravoj bici niko se neće boriti poznatom tehnikom ili šeći nepoznatom tehnikom.

Kada nekoga podučavam, ja počinjem od onoga što će učeniku biti najlakše da izvede, a, kad ocenim da je spreman, učim ga i teže stvari. U mome učenju, tako, nema u stvari jednostavnih ili komplikovanih tehnika.

Kad kreneš, na primer, da se penješ na planinu, ići ćeš dugo, ali ćeš u jednom trenutku morati da stigneš do vrha i počneš da silaziš. U svemu postoje stvari koje se mogu naučiti tek ako se dublje ude u njih, kao što ima i -onih koje se odmah na početku razumeju.

Zbog toga ja principe borenja ne delim na tajne i one kojima učim druge. Ja podučavam svojoj doktrini tako što ocenim mogućnosti učenika i onda im pomažem da pronađu sopstveni put, da se oslobode nedostataka poteklih iz drugih škola i da krenu pravim putem ratnika.

U knjizi *Vetar*, u prethodnih devet poglavlja, pisao sam o drugim školama. Pri tome nisam želeo da pominjem nazive tih škola. Svaka škola ima svoj način razmišljanja, svoj put i, pošto postoje razlike u mišljenjima čak i unutar samih škola, mislio sam da je bolje da im ne pominjem nazive.

Druge škole svrstao sam u devet kategorija; tako razlikujem one koje naginju upotrebi dugog mača, one koje zastupaju upotrebu kratkog mača, one koje pažnju obraćaju na snagu i slabosti, one koje vode računa o sveobuhvatnosti i one koje se više posvećuju detaljima. Sve one postupaju nepravilno i pristrasne su, pa zbog toga nisam u detalje razmatrao njihove tehnike.

U mojoj školi *niten icirju* nema načina razmišljanja tipa: šta je osnovno ili šta je važno pri upotrebi dugog mača. Nemam tajnih stavova za borbu. Najvažnije u mojoj vojnoj doktrini je imati stalno na umu ideje te doktrine.

Dvanaestog dana petog meseca druge godine ere Sjoho. Pisano Teraou Magonodou,

Šinmen Musaši

PRAZNINA

U knjizi *Praznina* ispisana je suština puta vojne doktrine moje škole *ni ten icirju*.

Ku je praznina i nema drugog značenja. *Ku* je isto tako nemogućnost saznanja. Znajući prazninu, mi prepoznavamo formu.

Ljudi obično kažu *ku* za nešto što ne mogu da znaju. To nije prava praznina, to je preiluzija.

Kad samuraj želi da ide putem vojne doktrine a ne razume je, to nije praznina. Kada je neko zaveden sa pravoga puta, ili ima pogrešne stavove, to se ne naziva prazninom.

Za samuraja je sigurno poznavanje vojne doktrine, usvajanje veštine borenja, jasno razumevanje puta ratnika, odsustvo iluzija, koncentracija mudrosti i snage volje, izoštravanje intuicije i svojih moći i danju i noću, kada su mu sve nedoumice izbrisane — znak da je dospao do prave praznine.

Kad ne znaš koji je pravi put, misliš da je jedino tvoj put pravi, bez obzira d^ li veruješ u učenje Bude ili neka druga učenja. Kada takav stav sagledaš sa tačke gledišta pravog puta, videćeš koliko je on pogrešan i koliko je za to kriva predrasuda i poremećen ugao gledanja.

Treba da vredno vežbaš i usredsređeno ideš putem vojne doktrine, sa iskrenošću u svome srcu. Moraš da sve sagledaš jasno i tačno. Neka praznina bude tvoj put i praznina jeste tvoj put.

Praznina je dobro i u praznini nema zla. Postojanje mudrosti, razuma i puta, to je suština praznine.

Dvanaestog dana petog meseca druge godine ere Šjoho.

Pisano Teraou Magono ou, Sinmen Musa i Dragan Mijenković

MUSASI I NJEGOVO DOBA

Uvod

Da bi čitalac bolje razumeo događaje i ličnosti romana o samuraju Musašiju, kao i njegov spis *Pet krugova*, morao bi nešto više da sazna o istoriji Japana i dobu u kome je Musaši živeo.

Istorija kaže da su preci današnjih Japanaca došli na ostrva (nekada vezana sa Korejskim poluostrvom i razdvojena posle velikog potresa) negde iz Mongolije. To su bili nomadi, ratnici, koji su se postepeno pomešali sa starosedeocima poljoprivrednicima i ribarima. Nešto ratobornije pleme Ainu, za koje se misli da ga sačinjavaju najstariji starosedeoci Japana, došljaci su potisli daleko na sever, gde ih i sada ima.

Dogodilo se to nekoliko hiljada godina pre naše ere i jedini podaci koje u Japanu iz tog vremena imamo jesu zapisi retkih kineskih putnika u zemlju Va, kako su Kinezi oduvek nazivali Japan.

Japanci su tek u V veku primili pismenost, od Kineza, i prve pomene o sebi i drevne legende, prenošene usmeno, sakupili u knjigama *Kođiki* (*Zapisi o davnim događajima*) i *Nihonšjoki* (*Japanske hronike*) početkom osmog veka naše ere.

Do sedmog veka pre naše ere Japanci su bili samo bezbroj raštrkanih plemenskih zajednica, a oko 660. godine

u centralnom delu najvećeg ostrva Honšju stvorena je neka vrsta jedinstvene države na čije je čelo stupio car. Ćimmu je, prema još nedokazanoj legendi, prvi u carskoj lozi koja i danas zauzima japanski presto. Vremenom se od plemenskih poglavica oko cara stvorila neka vrsta aristokratije a time i prvi začeci prave feudalne države.

Dovoljno udaljen od kopna da sa njega ne mogu da pređu velike kineske vojske, a dovoljno blizu da se na kopno brzo stigne lakim brodovima, Japan je, pod uticajem Kine brzo počeo da razvija snažnu državnu organizaciju, pored već postojeće mnogobožačke religije *sin to*, i počeo da se snažno ekonomski razvija.

Plemena sa severa zemlje, među kojima su najbrojniji bili starosedeoci Ainu — kosmati ljudi bele kože, često su se borila protiv podanika Ćimmuovih naslednika, čija se zemlja tada zvala Jamato. Potreba za odbranom od njih, ali i potreba stalne kontrole seljaka na feudalnim posedima, doveli su, postepeno, do stvaranja jake vojničke klase u srednjovekovnom Japanu. Dok su se plemići okupljeni oko dvora bavili poezijom, koju su pisali na kineskom,

slikarstvom i pozorištem, vojnici su, postepeno, od dekadentnog dvorskog plemstva preuzeli vlast u svoje ruke.

Kraj dvanaestog veka doneo je Japanu potpunu dominaciju ratničkih grupacija koje su, pod izgovorom da treba da održavaju red u zemlji, uzurpirale vlast, koristeći se carevima kao marionetama. U Kamakuri, gradu u blizini današnjeg Tokija, daleko na sever od tadašnje prestonice u Kjotu, osnovana je i prva vojna vlada — *bakufu* — a na njeno je čelo ubrzo došao Minamoto Joritomo. Joritomo je bio potomak jake vojničke

porodice i njemu je, kao vođi vojne vlade i praktično vladaru Japana, dodeljena titula *sei i tai šogun*.

Titula koju je, 1192. godine, Joritomo iznudio od cara, ranije je dodeljivana glavnom komandujućima vojski okupljenih za borbu protiv Ainua, na severnim granicama. Taj počasn naziv, koji otprilike znači »glavnom komandujući«, dodeljivao je car, a Joritomo je mislio da je to zgodna forma da se javnosti dokaže da je on na položaj postavljen od samog cara i da u njegovu ime ima pravo da apsolutistički vlada.

Tako je u Japanu počelo doba šoguna. Sa prekidima u periodima građanskih ratova, kada bi se plemići toliko osamostalili da nisu priznavali vlast ni šoguna ni cara, to će doba trajati praktično do sredine devetnaestog veka. Carevi će sve to vreme biti samo figure koje sede u pala ti u Kjotu i, zajedno sa svojim osiromašenim dvorjanima, žive od prihoda koje im, kao milostinju, dodeljuju pravi vladaroci — šoguni.

Šoguni su vladali zemljom a uz njih je rasla i snaga njihovih vazala koji su, pod izgovorom da treba da upravljaju imanjima, preuzeli posede do tada u svojini »visokorodnih« dvorjana. Tako je nastalo vojno plemstvo, čiji su pripadnici bili poznati pod imenom *daimjo*. Preko njih su šoguni, kao preko neke vrste izaslanika, praktično vladali zemljom. Daimjoi su imali određene godišnje prihode, zavisno od veličine imanja kojima su upravljali i zavisno od broja ljudi koji su im bili povereni na toj zemlji.

Bile su četiri porodice koje su titule šoguna za izvesno vreme rezervisale za svoje članove i koje su tu titulu dobile kao nasledno dobro: porodica Minamoto (do 1219. godine),

Fuđivara (do 1244. godine), Ašikaga (do 1573. godine) i, najzad, Tokugava (od 1603. do 1868. godine).

Zbog situacije u kojoj je postojao pravi vladalac — šogun i car — koji je na čelu zemlje bio samo fiktivno — u svetu van Japana, koji je ponešto čuo o toj zemlji, dugo se mislilo da Japanom u stvari vladaju dva vladara: jedan, čiji je resor religija, i drugi koji se bavi praktičnim pitanjima od važnosti za svakodnevni život u zemlji.

Stvarajući jako vojno plemstvo šoguni su praktično sekli granu na kojoj sede. Daimjoi su postepeno toliko ojačali da su mogli da stvore sopstvene vojske, sopstvene zakone na posedima kojima su upravljali, i počeli su da se ponašaju kao nezavisni vladari. Početkom petnaestog veka, kad je Japanom vladala šogunska dinastija porodice Ašikaga, kaos u zemlji je dostigao vrhunac i ceo sistem uprave se praktično raspao.

Sredinom tog veka došlo je do velikog spora između plemićkih kuća Hosokava i Jamana, koje su se direktno sukobile u prestonici, u Kjotu. I sam šogun Ašikaga Jošimasa imao je tada dvor u prestonici (sedište šoguna pre toga je prebačeno iz Kamakure u Kjoto) i pokušao je da direktno interveniše. Sukobi, međutim, nisu prestajali, pa je Jošimasa pozvao druge daimjoe da mu pomognu da smiri zavađene kuće. Time je napravio grešku jer su se feudarci, koji su se već bili postavili navijački u ovom sukobu, svrstali na jednu i drugu stranu i tako je 1467. godine počeo krvavi građanski rat. Prestonica Kjoto je spaljena i opljačkana, a šogun je bio primoran da se povuče na sopstveno imanje u okolini grada.

Posle deset godina, 1477. godine, rat je završen, ali šogun nije više vladao Japanom. Postao je samo jedan od

mnogobrojnih feudalaca, a Japan je ušao u period koji se u njegovoj istoriji naziva *sengoku đidai* — period zaraćenih državnica ili doba građanskih ratova.

Zaraćeni Japan, u kome su u svadama plemića paljeni čitavi gradovi, rušeni zamkovi, i svakodnevno ginulo na hiljade ljudi, zašao je u jedno od svojih najmračnijih doba. U to vreme, kažu stari zapisi, car je bio toliko siromašan da je morao da prodaje sopstvene crteže i kaligrafije kako bi se izdržavao. Palata je bila zarasla u korov i mahovina je prekrila njene krovove, a cara više niko nije poštovao: sam je morao da izlazi i tera decu koja su preskakala

zid i dolazila da se igraju u dvorištu palate.

Nastanak samuraja

Pošto su velikaši, željni samostalnosti, bili u stalnom ratu jedni s drugima, postalo je veoma važno imati dobre i izvežbane vojnike koji bi uvek bili spremni za borbu i ne bi, osim vojničke službe, imali drugog zanimanja. Tako su nastali *samuraji*, klasa ljudi koji su bili u službi feudalnih gospodara.

Reč samuraj nastala je od glagola *saburau* (samurau) što znači čuvati nekoga, biti nečiji čuvar, i primenjivana je u početku na vojnike koji su stražarili oko carske palate. Kasnije, reč je proširena na čitavu novu klasu kojoj su, praktično, pripadali i feudanci. Ta klasa stvorila je čitavu filozofiju koja je postala nepisani zakon za njene pripadnike. Reč samuraj piše se kineskim ideogramom sastavljenim od dva druga ideograma koji, svaki za sebe, znače *fove* i *hram*. Neki značenje ideograma tumače kao *fove k—hram*, što bi trebalo da znači osobu koja je neprikosnoven i za koju ne važe zakoni predviđeni za obične građane.

Jedino zaduženje samuraja bilo je da stalno usavršavaju ratničku veštinu i da obavljaju izvesne vojničke i stražarske dužnosti u palatama gospodara—*đW«?/ođ*, kao i da sa gospodarima idu u rat i prate ih na putovanjima. Samuraji su od feudalaca dobijali prihod izražen u balama pirinča i živeli su u sopstvenim kućama. Jedino kada bi bili na dužnosti, bili su obavezni da prespavaju u krugu feudalnog dvorca.

Još jedna reč postoji u vezi sa ratničkom klasom, samurajima; to je *buši* (vojnici). Od te reci sačinjen je termin *bušido*, *put samuraja*; pod kojim se podrazumeva skup odredbi i nepisanih pravila po kojima su samuraji bili obavezni da se vladaju. Bušido je od *budističke vere* primio stoičku mirnoću i trpljenje, nezaziranje od opasnosti i smrti, od stare religije *sin fo* religiozno poštovanje prema domovini i vladaru a od *konfučijani^{ma}* moralne odredbe. Samuraji su feudalnog gospodara smatrali nekom vrstom roditelja, čak i nekom vrstom božanstva, a vernost gospodaru bila je glavna osobina njihovog načina življenja. Smrt ili poraz gospodara morala je da se osveti ne samo po cenu sopstvenog života, već i po cenu života i propasti čitave samurajeve porodice.

Kodeks samuraja, mada nikada potpuno ispisan, sadržan je u mnogim drevnim knjigama; njegove odredbe sakupljene su, kasnije, u spisima kakav je na *primer Hagakure*. U njemu je bilo do detalja predviđeno kako samuraj treba da se vlada; Samuraj je morao da bude čovek škrt na recima, i nikada nije smeo da služi dva gospodara. Sa gospodarevom smrću često se završavao i život samuraja.

Samuraji su jedini u Japanu imali privilegiju da nose dva mača, dugi i kratki, i to je, praktično, bilo oznaka njihovog statusa. Za mač se govorilo da je samurajeve duša i od njega nije smeo da se razdvaja po cenu smrti od gladi. Početkom srednjeg veka u Japanu su mačeve u kućama držali, mada nisu smeli i otvoreno da ih nose, i pripadnici drugih klasa; onda je oružje od seljaka i građana (delom prevarom) pokupljeno pa su samuraji ostali jedina klasa privilegovana da nosi oružje.

Iako su, prema sopstvenim nepisanim zakonima, bili dužni da se uzdržavaju od mnogih zadovoljstava, samuraji kao da su bili plaćeni i svojim izvanrednim položajem koji su imali u japanskom društvu. Pripadnike ostalih klasa oni su posmatrali kao ljude niže vrste — nije bio redak slučaj da samuraj ubije neđužnog člana niže klase a da za to ne bude kažnjen.

Kada je, na primer, samuraj kupovao mač, dešavalo se da izađe na ulicu i odseče glavu prvom prolazniku, pripadniku niže klase. Ako bi mač pri tome zadovoljio, kupovao bi ga, a ako ne, vraćao ga je i isprobavao novi. Takva praksa bila je toliko

uobičajena da postoji i poseban termin za to: *tameši giri* što znači probni udarac. Glave ljudi nižih klasa odsecane su, inače, i zbog nedovoljnog poštovanja ili običnog sudara u gužvi na ulici.

Zvanje samuraja prenosilo se sa oca na sina, s tim što je prihod koji je glava porodice dobijala od feudalaca bio neprenosiv dok je otac bio živ i bio u službi. Tek kad bi otac prestao da služi ili umro, sin samuraja, ali samo najstariji, ili onaj koga porodica odredi za naslednika, dobijao je očevo zvanje i prihode. Ostali sinovi morali su da se trude da zasluže zvanje i dokažu se toliko da ih gospodar primi u službu, ili da van mesta u kome su odrasli nađu drugog feudalca koji će ih uzeti u službu.

Do zvanja samuraj stizalo se lakše u doba građanskih ratova, mada su tada bili i u stalnoj opasnosti da poginu u borbi. Kada je na vlast stupio šogun Iejasu Tokugava, koji je zaveo čvrstu centralnu vlast, ratovi u zemlji su prestali i bilo je sve manje potrebe za stalno plaćenim vojnicima. U samoj bici koja je donela primat porodici Tokugava (kod Sekigahare, 1600. godine) ubijeno je mnogo feudalaca čiji su vazali — samuraji tako ostali bez službe i postali *ronini*, samuraji bez gospodara, lutajući samuraji.

Sa propašću mnogih plemićkih kuća koje su bile protiv šogunske porodice Tokugava, broj ronina u Japanu bio je znatno povećan, a pošto je Tokugava povećao poreze i druge namete, oslobođeni plemići više nisu bili u stanju da drže velike vojne posade, pa je i stoga dolazilo do postepenog otpuštanja samuraja i povećavanja broja ronina. Tada je počelo opadanje samurajske klase — izgubila je osnovni razlog postojanja — pa je bilo mnogo ronina koji su pokušavali da ovladaju nekim zanatom ili

trgovačkim poslom i tako prežive. Isto tako, što je nekada bilo nezamislivo, samuraji su ponekad stvarali bračne veze sa trgovačkim kućama i tako je počelo lagano stapanje građanske i samurajske klase. Ipak, samuraji kao takvi postojali su čak do sredine devetnaestog veka, kada im je, tokom takozvane refor-macije, naređeno da iseku perčine (još jedno obeležje klase) i prestanu da nose mačeve.

Samuraji su nosili kimona od različitog materijala, zavisno od prilike, i preko njih gornje dugačke suknje, *bakarne*. Na nogama su imali čarape sa odvojenim palcem (*tabi*) kako bi mogli da navuku sandale (*ŏpri*) koje su tada pletene od like i slame. Samuraji najvišeg ranga često su se vozili nosiljkama koje su nosila najmanje dvojica slugu, jahali su i konje, ali je za to vreme za samuraje, naročito nižeg ranga, bilo prilično uobičajeno i da idu pešice.

Osim mačeva, bili su naoružani dugim kopljima koja su imala sečiva duga i široka kao kraći mač, nosili strele i lukove, a od šesnaestog veka, sa dolaskom prvih stranaca u Japan, dobili su i prvo vatreno oružje, koje nisu uvek znali da najveštije koriste. Kada nije bilo borbi, u dvorovima feudalaca su često organi-zovali turnire u kojima su se lokalni samuraji takmičili u veštini borenja.

Savršenstvo u vladanju oružjem bilo je stalna opsesija samuraja; ona nije prestala ni sa završetkom građanskih ratova i pojavom ronina. Tada se ona možda i pojačala, jer osim samodokazivanja kroz dvoboje i stalno usavršavanje veštine borenja, oni praktično nisu imali drugog zanimanja. Tada se povećao i broj mladića koji su putovali zemljom, pošto su izve-sno vreme proveli kod nekog od učitelja borenja, i tražili protivnike na kojima bi mogli da provere i poboljšaju to znanje. Naziv za njih bio je *šjugošja*, što bi otprilike moglo da se defmiše kao putujući učenik za ratnika.

Harakiri

Kad ne-Japanac izgovori reč samuraj, prva sledeća reč koja će mu pasti na pamet jeste *harakiri* — toliko je taj način umiranja vezan za vojničku klasu u srednjovekovnom Japanu; to je poznato svima koji imalo poznaju japansku istoriju.

Bukvalno prevedena, reč harakiri znači: šeći stomak, sečenje stomaka, a kad se kineskim ideogramima kojima se piše samo promene mesta, dobija se još jedan naziv za istu stvar: *seppuku*.

Postoje dve vrste harakirija. Jedna je harakiri koji samuraj vrši dobrovoljno: da ne bi pao u ruke neprijatelja koji ga je opkolio ili sustigao posle, recimo, poraza vojske u kojoj se borio; ili sustigao pa želi da ga zarobi; da pokaže vernost umrlom ili poginulom gospodaru (često na njegovom grobu); da izrazi protest zbog ponašanja feudalnog gospodara ili bilo koga ko je po rangu viši od njega i kome, prema važećim društvenim pravilima, ne može da se otvoreno suprotstavi, itd. Druga vrsta harakirija je ona koju samuraj vrši po naređenju pretpostavljenog, zbog neke učinjene greške, ili po odluci suda.

U početku, harakiri je bio veoma surov čin: samuraj je kratkim mačem parao sopstveni stomak, dugo se mučio da sebi probode grlo kako bi ubrzao smrt i umirao posle ko zna koliko sati trpljenja najgroznijih bolova i muka. Od vremena šoguna Ašikaga, treće šogunske dinastije, koja je vladala od 1336. do 1568. godine, u vreme prilične konfuzije koja je vladala u zemlji, došlo je do umnožavanja harakirija vršenih po naredbi i uobličavanja stroge ceremonije ovog načina samoubistva.

Jedno od glavnih pravila, kojim su šoguni želeli da obezbede sopstvenu sigurnost, bilo je da harakiri ne srne da se izvodi unutar ili u blizini šogunove palate. To je bila samo razrada starog pravila koje je samuraju, pod pretnjom smrti, zabranjivalo da izvadi mač u krugu šogunove rezidencije. U početku, harakiri se vršio samo u hramovima; kasnije je ovaj ritual mogao da bude izveden i u plemićkim rezidencijama, po samurajskim kućama ili u njihovoj blizini.

Pravila su bila prilagođena rangu samuraja koji je trebalo da se ubije, pa bi prema rangu određivano i da li će se ubiti u dvoru feudalnog gospodara, u njegovom dvorištu, ili u kući ili dvorištu nekog od vazala koga odredi feudalac. U početku je čak bilo određivano da harakiri srne da se vrši isključivo noću, ali je kasnije ta praksa napuštena.

Kada je harakiri izvođen u dvorištu, u početku je bila prostirana velika koža na kojoj bi se izvodio ceo ritual, a bilo je obavezno i vodom dobro oprati i »pročistiti« mesto na kome je harakiri obavljen. Kasnije se stalo na stanovište da je čin kao takav isto onoliko čist koliko je čista smrt koju samuraj postiže na bojnom polju i da nije potreban nikakav ritual pročišćenja.

Za harakiri, kad je upostavljen čvrst ritual, bio je potreban i asistent ili sekundant, koji je samuraju koji pristupa činu odsecao glavu jednim udarcem mača. Tako je, umesto dugog mučenja, samoubica trebalo da napravi samo tri reza preko stomaka, ukoso od leve strane iznad same karlice na suprotnu stranu do rebara, vodoravno do druge strane stomaka, i najzad, opet ukoso do desnog dela stomaka iznad karlice. Posle toga samuraj bi samo trebalo da pogne glavu i izloži vrat sekundantovom udarcu.

Kasnije, kada se harakiri izvodio u dvorištu, umesto kože izneseni su ramovi sa razapetim asurama od bambusa (*tatami*), kojima se, inače, prekrivaju podovi japanskih kuća, koji vrlo lako mogu da se podižu i pomeraju. Ispred samuraja je postavljano visoko drveno postolje-poslužavnik, na koje je on stavlja

kratki mač kojim je parao stomak, pored njega vedrica s vodom i kutlača od drveta. Voda je služila da se mač sekundanta, pošto odseče glavu, ispere, a mogla je da posluži i za osveženje samoubice pre nego što pristupi činu.

Oko mesta na kome je trebalo da kleči samoubica postavljani su zakloni od papira razapetog na drvenim ramovima; postojalo je čak i pravilo u kom pravcu treba da samuraj bude okrenut kad počinje ritual. Presuda, ako je harakiri bio kazna, obično se čitala unutar zgrade, čak i u slučaju da je sam čin vršen napolju. Presvučen u belu odeću, samoubica je dolazio u pratnji drugih samuraja i tada se pristupalo izvršenju čina.

Uz shvatanje da samuraj celog života mora da bude svestan da svakog trenutka može da umre, išlo je i to da svaki ratnik do detalja mora da poznaje pravila za harakiri i da bude dovoljno vest u njihovoj primeni, kako bi uvek, ako se za to ukaže prilika, umeo da ih u potpunosti poštuje. Najvažnije od svega bilo je da samuraj bude sposoban da odseče glavu jednim udarcem, kako bi mogao da posluži kao dobar sekundant.

Za sekundante je obično biran dobar prijatelj samuraja koji mora da umre, ili je osuđenome dozvoljavano da između prisutnih bira onoga ko će mu odseći glavu. Dešavalo se, čak, da samuraj poželi za sekundanta nekoga ko trenutno nije prisutan i ta želja mu se uvek, kada je to bilo moguće, ispunjavala.

Sa dekadencijom samurajske klase u doba mira, posle prestanka građanskih ratova i dolaska na vlast porodice Tokugava, bilo je sve manje samuraja koji su imali prilike da se toliko izvežbaju i očeliče da jednim udarcem mogu da čoveku odseku glavu. Zbog toga su pojedine plemićke kuće upošljavale samuraje poznate po toj veštini kako bi, ako se za to ukaže potreba, mogli da posluže i kao sekundanti prilikom harakirija.

Postojalo je, još, osim veštine u odsecanju glave, jedno veoma važno pravilo koje je sekundant morao da poštuje: nikada nije smeo da upotrebi sopstveni mač. Morao je da pozajmi mač od čoveka koji je rukovodio ceremonijom, ili da uzme mač svog feudalnog gospodara. Time se htelo istaći da ono što čini

sekundant nije ni u kom slučaju njegova lična stvar, da je u pitanju samo upotreba njegove veštine u činu čije su hijerarhijske osnove i postavke veoma precizno određene.

Postojalo je još jedno objašnjenje ovoga pravila da sekundant mora da uzme tuđi mač. Ako bi se ikako dogodilo da jednim udarcem ne odseče glavu, uvek bi mogao da za to krivi svoju nenaviknutost na tuđi mač ili, uopšte, lošu izradu tog oružja, što ne bi bio slučaj kad bi u ruci imao oružje koje se, pretpostavljalo se, srodilo s njegovom rukom i duhom. Sekundant je upotrebljavao sopstveni mač samo u slučaju da ga za to zamoli čovek koji se ubija, naročito ako je on u neku ruku njegov pretpostavljeni.

Postojalo je i pravilo da samoubica mora da bude okrenut zapadu, da sekundant mora da ogoli desno rame i oslobodi ruku za precizan udarac i da bude okrenut isključivo severu. Kasnije, kad je izvođenje harakirija postalo mnogo jednostavnije, bilo je dovoljno da čovek koji želi (ili mora) da umre, smakne sa sebe gornji deo odeće i pruži ruku prema drvenom postolju na kome stoji mač. Sagnuvši se da uzme mač on bi dovoljno izložio vrat sekundantu, koji je bio dužan da mu tada odseče glavu. Tako u novije vreme čovek koji se odlučio na harakiri nije ni zabadao mač u sopstveni stomak, već je sekundant praktično vršio ulogu dželata.

Invazija Mongola — kamikaze

Vratimo se ponovo nešto starijoj istoriji. U trinaestom veku Japan je morao da prvi put položi ispit u borbi sa jednom stranom silom. Do tada, velikaši su se borili samo među sobom, za primat u zemlji, tako da japanski samuraji nisu imali prilike da svoja borilačka znanja ikada upotrebe protiv nekog drugog naroda.

U vreme kada je Japanom zavladao plemićka porodica Hođo, koja je uspela da čitav jedan vek umesto šoguna vlada zemljom, stigli su u sedište vlade u Kamakuri izaslanici mongolskog vode Kublaj Kana. Bilo je to 1266. godine, kada je Kublaj Kan već zavladao Kinom i Korejom. Njegovi izaslanici stigli su u sedište vojne vlade i bili su izvedeni pred regenta Tokimunea iz porodice Hođo. Mora da mongolskim izaslanicama nije bilo mnogo jasno ko vlada tom zemljom, jer su pored živog cara i šoguna, još dečaka, morali da razgovaraju sa regentom.

Anali kažu da su dvorski sav etnici u Kjotu bili spremni da pozitivno odgovore na zahtev Kublaj Kana da se Japan i zvanično upiše u spisak vazalskih država koje priznaju vrhovnu mongolsku vlast, ali regent Tokimune to nije želeo ni da čuje — izaslanicama je rekao da odmah odu iz Japana.

Razljučen zbog ovoga Kublaj Kan je sproveo regrutaciju vojske u Kini i Koreji i skupio veliki broj brodova s namerom da izvrši invaziju. Godine 1274. mešovite snage, uglavnom Mongoli i Koreanci, od oko trideset hiljada ljudi, krenule su iz korejskih luka na Japan. Iskrcali su se na obale severnih delova ostrva

Kjušju, kod mesta Hakata; tu su ih dočekale japanske snage vojne vlade iz Kamakure. Tek što su počele prve čarke, naišlo je veliko nevreme i snažna oluja je invazionu flotu prosto oduvala od japanskih obala. Brodovi su se vratili desetkovani, posada na njima bila je prepolovljena. Kublaj Kan nije mogao da se smiri, odlučio je da natera Japan da padne na kolena pred njim. Ponovo je uputio izaslanike, uveren da će se Japanci uplašiti njegove snage, ali je regent Hođo Tokimune naredio da se izaslanicima odseku glave. Istovremeno je u blizini Hakate podignut dugačak kameni zid kao zaštita od nove invazije. Okupljene su nove snage a njihove vođe su čak počele da ih vežbaju da odgovore borbenoj taktici kakvu su videli da upotrebljavaju Mongoli. Sedam godina posle prvog pokušaja invazije, Kublaj Kan je, 1281, na Japan poslao nove brodove, sada sa sto četrdeset hiljada naoružanih ljudi. Oni su se iskrcali na obale kod Hakate, ali se pokazalo da je zid koji je podignut kao preventiva sprečio njihovo potpuno razvijanje. Borbe sa Japancima trajale su dva meseca, a onda je naišla nova oluja i ponovo razbila mongolsku flotu. Veliki broj mongolskih vojnika ostao je na obalama Kjušjua na milost i nemilost Japanaca, nemajući nikakvog načina za odstupnicu. Malo-pomalo, Japanci su ih uništavali i zarobljavali, tako da od ponosne vojske Kublaj Kana uskoro nije ostalo ništa. Borbe za vreme druge invazije pokazale su da su Japanci u mnogo čemu dorasli ratničkom narodu Mongola, mada je, pritisnut mnogobrojnom silom, Japan tada prvi put bio pred porazom: ma koliko Mongola ubili u jednoj bici oko velikog zida, sutradan su Japance čekale nove mongolske snage koje su silazile sa brodova. Posle skoro dva meseca borbi, zid je razrušen na više mesta — braniocima je pretila teška sudbina ako mongolske snage uspeju da se razviju i iskoriste u potpunosti svoju brojčanu premoć. Kroz ceo Japan upućeni su glasnici da pozovu narod da se moli za uspeh vojnika na obalama Kjušjua. Svakodnevno su održavane neke vrste misa — narod se masovno molio — ali vesti koje su stizale sa bojnog polja nisu ohrabrivale. Tada je već postalo jasno da je poraz neminovan. I regenti i mladi šogun, pa čak i car, okupili su svoje porodice i porodice svojih vazala i saopštili im da će svi morati da sebi oduzmu život ako odbrana kod Hakate popusti i mongolske snage krenu da pljačkaju zemlju. Obukli su ceremonijalne odore u kojima je trebalo da svi, i žene i deca, umru, i porodice su se opraštale od ratnika koji su u grupama dobijali odsustva sa bojnog polja da mogu poslednji put da se vide sa svojim. Onda je naišlo nevreme — veliki tajfun. Iako haraju po celoj Aziji, tajfuni i drugi veliki vetrovi su u Japanu, zbog karakterističnog oblika Japanskog mora i struja koje postoje u njemu, posebno nepredvidljivi i snažni. Takav jedan tajfun, kojih preko japanskih ostrva prođe nekoliko tokom leta, naleteo je i tada, u vreme mongolske invazije. Nenavikli na takve snažne vetrove, koji na kontinentu ne duvaju na isti način, Mongoli nisu znali kako da se ponašaju. Njihove slabo ukotvljene lađe otkidali su snažni udarci vetra, bacali ih od stene do stene i razbijali, a ljudi, uglavnom loši plivači davili su se u zapenušanoj vodi. Taj veliki vetar, tajfun koji je oterao Mongole, Japanci su kasnije nazvali *kamikaze*, što znači »bog vetar«, »božanski vetar«. Bili su potpuno sigurni da su bogovi stare mnogobožacke religije *sin fo* uslišili njihove neprekidne molitve i poslali jednoga od svojih — božanstvo vetra — da otera napadače i njima omogući pobedu. Tako se dogodilo da su Mongolima pod Kublaj Kanom Japanci naneli jedan od retkih poraza, a najveća pomorska invazija u istoriji, do modernih vremena, time je osuđena na neuspeh.

Da slavuj %apeva

Od sredine petnaestog veka, čitavih sto godina, Japan su potresali građanski ratovi; oni s pravom mogu da se uporede s poznatim stogodišnjim ratom u Evropi. Plemići su bespoštedno ratovali jedan protiv drugog, teritorije su prelazile iz ruke u ruku, čitave porodice velikaša propadale, a na njihov račun izdizale se neke druge.

Bilo je to vreme zavera: rođak tada nije verovao rođaku, brat bratu, žena je spletkarila protiv sopstvenog muža da bi pomogla bratu ili ocu da zauzmu njegov posed. Nekoliko moćnih velikaša terorizalo je male, sklapani su i raskidani savezi i, uopšte, zemlja je bila u haosu kakav je teško opisati. Ni obično stanovništvo, seljaci i građani, nisu bili sigurni za sopstvenu bezbednost. Čitavi gradovi su paljeni, sela pljačkana, rodna polja uništavana, tako da je glad bila čest gost na seoskim trpezama. Uprkos svim ovim nevoljama, prvo je morao velikašu platiti porez pa tek onda misliti na sopstveni trbuh.

Stalne bitke i potreba za sve novim i novim vojnicima dovela je do stvaranja čitavih bandi razbojnika koje su prilazile čas ovoj čas o'noj strani da bi lakše pljačkale, a u japanskim planinama i šumama stvorila se posebna vrsta ljudi-lešinara, koji su sa poginulih, posle velikih bitaka, skidali oružje, oklope i odeću i prodavali to trgovcima. Takva oprema- za rat malo je krljena, doterivana, pa je posle ponovo

prodavana velikašima da opreme svoje borce, koje je opet čekala ista sudbina na bojnopolju. U to vreme, u drugoj polovini šesnaestog veka, pojavile su se tri ličnosti koje će stati na put haosu i zahvaljujući kojima će u Japanu započeti dugi period mira i potrajati sve do najnovijeg doba. Dvojica od njih bili su plemići i feudalni posjednici, a treći je rođen u selu i u detinjstvu je jedno vreme čak bio prosjak i razbojnik. Njihova imena su Oda Nobunaga (1534—1582), Tojotomi Hidejoši (1536—1598) i Tokugava Iejasu (1546—1616).

Iako su sva trojica živela u isto vreme i često bili na istim stranama u bojevima, sudbina je htela da jedan drugoga naslede na čelu Japana tek pošto bi prethodnik poginuo ili umro, s tim što prva dvojica, iako su praktično vladali Japanom, nikada nisu dobili titulu šoguna. Postao je to tek treći od njih, Tokugava Iejasu, o kome se nešto više zna i van Japana i koga je u knjizi i seriji *Šogun* autor nazvao Toranaga. I ostale dve ličnosti pominjale su se u *Šogunu*, ali su i njima izmenjena imena u Goroda (Oda) i Nakamura (Tojotomi).

Trojica japanskih lidera bili su ljudi- veoma originalnih karaktera; kažu da su se veoma razlikovali iako su težili istom cilju — ujedinjenju Japana i apsolutnoj vladavini u zemlji bez građanskih ratova. Nobunaga (od sada ćemo ih zvati po ličnim imenima, kao što, u znak prisnosti, čine i sami Japanci) bio je čovek koji je brzo delovao, čak bio naga, nestrpljiv i surov; Hidejoši lukav, promišljen, a Iejasu najsmireniji i najstrpljiviji od svih — on je sva osećanja podređivao cilju koji je želeo da postigne.

Postoji priča o tome da je pred njih trojicu neko jednom izneo kavez sa slavujem koji nikako nije htelo da zapeva. *Nakanu va korose* (Ako neće da peva, ubijte ga!), kažu da je rekao nestrpljivi Nobunaga. *Nakasete mijo* (Da ga nekako navedemo da zapeva?), predložio je lukavi Hidejoši. *Naku made mato* (Sačekajmo dok ne zapeva), rekao je mirno Iejasu.

Oda Nobunaga

Nobunaga je bio drugi sin feudalca koji se zvao Oda Nobuhide i koji je vladao samo delom oblasti Ovari. Nekada je porodica Oda bila moćna, ali posle propasti njihovih sizerena, gospodara od Šibe, naglo je oslabila. Nobunaga je imao samo petnaest godina kada mu je otac umro; mnogi zapisi govore da je već tada bio neobuzdane naravi.

Mislio je samo o lovu i vežbanju borilačkih veština, uopšte nije želeo da se posveti naukama koje bi mu pomogle da jednog dana, ako ga sudbina posluži, postane upravitelj očevo imanja i feudalni gospodar. To je, naime, bilo doba u kome najstariji sin nije neophodno i nasleđivao oca. Sami vazali jednog feudalca, savetnici i dvorjani, stvarali su čitave male zavere i političke pokrete stavljajući se na stranu jednog, a protiv drugog sina.

Očajan zbog toga što se njegov štićenik ne ponaša kako to dolikuje budućem feudalcu, vazal koji je bio naimenovan za njegovog tutora, verni starac Hirade Kijohide, nije više mogao da izdrži podsmevanja, zabeležio je sve, u oprostajnom pismu, što mu je bilo na srcu i izvršio harakiri. Pričaju da se posle toga Nobunaga trgao i postao vredniji i prilježniji u učenju.

Postoji i priča koja kaže da je, u mladosti izuzetno inteligentni Nobunaga, rano shvatio da je veći broj vazala na strani njegovog mlađeg brata Nobujukija i da je opasno što pokazuje nameru da nasledi očev položaj. Odlučio je zato, još dok mu je otac ležao bolestan, da se pravi lud: kažu da su ga često vidali kako polugo juri šumom na konju a o pojasu mu vise

jabuke nanizane na uzice. Govorio je da su mu jabuke neophodne kad ogladni dok jaše, a zašto je o pojas vešao i ubijene ptice i ko zna još šta što mu je padalo pod ruku, to nije mogao da objasni. Najveći skandal napravio je baš na očevoj sahrani, kad su jedva uspeli da ga nekako ukrote u obuku u kako-tako pristojnu plemićku odoru. Iako je sve vreme delovao smerno, kad je, kako običaji nalažu, prišao lomači na kojoj je spaljen njegov otac i kad je trebalo da u dva prsta uzme njegov pepeo i raspe ga uokolo, on je zahvatio čitave šake i razbacivao smejući se kao lud. Jedva su uspeli da ga obuzdaju.

Takvog luckastog mladića niko od vazala koji su bili na strani njegovog brata ubrzo nije smatrao bilo kakvom konkurencijom Nobujukiju, tako da je Nobunaga, sa ono malo vazala koji su mu ostali verni, mogao da se potpuno posveti razmišljanjima o taktici i vojnim vežbama koje su izvodili u šumama. Najstariji brat, Nobuhiro, od oca je bio nasledio jedan zamak i u njemu obitavao ne pokazujući veće pretenzije na naslede.

Godine 1557. mladi brat, Nobujuki, sklopio je savez sa velikašem Hajašijem, koji je baš bio upao u njihovu oblast Ovari misleći da će uz Hajašijevu pomoć moći da postane apsolutni gospodar poseda. Nobunaga je tada već imao vojsku ne toliko mnogobrojnu koliko jaku, i poslao je na brata svog *vazala* Ikedu, koji ga je pobedio i ubio. Tako je Nobunaga postao apsolutni gospodar oblasti Ovari. Ali, njegovi apetiti tu se nisu završavali. Osećao je u sebi snagu osvajača koji će moći da jednog dana postane najmoćniji čovek u Japanu. Za te njegove ambicije niko van Ovarija u to vreme nije znao.

Japan je za Nobunagu čuo samo tri godine kasnije, kad je velikaš Imagava Jošimoto, gospodar mnogo većih oblasti Suruga i Totomi, krenuo da osvoji prestonicu i na čelu vojske od dvadeset pet hiljada ljudi

ušao u Ovari. Imagava je hteo da zavlada prestonicom i eventualno se proglasi za šoguna, pa je, da bi preduhitrio neke suparnike, umesto da zaobilazi, krenuo preko Nobunagine oblasti, kuda je vodio kraći put. Nadmen i

ohol, nije ni pomislio da malog feudalca pita za dozvolu.

Iako je imao samo dve hiljade vojnika, Nobunaga je hrabro izašao na polje Okehazama da dočeka protivnika. Izašao je dosta ranije i počeo pripreme za primenu taktike kakvu do tada niko u Japanu nije upotrebio. Naredio je da se nasred polja napravi barijera od duboko u zemlju zabijenih debala, razmaknutih dovoljno da kroz njih može da se puca u neprijatelja, i čvrsto povezao debla stvarajući tako neprobojni palisad.

Iza te ograde postavio je u tri reda svoje ljude: većina je bila naoružana puškama-musketama a ostali su imali strele. Kad je neprijatelj naišao i pokušao da jurišom konjice obori palisad, njegovi naleti zaustavljali su se mnogo pre ograde. Složnim plotunima jednog po jednog reda, dok su oni koji bi ispalili odmah izmicali u stranu i ponovo punili muskete, juriši protivničke konjice razbijani su mnogo pre nego bi ona i došla do palisada. Bila je to pobjeda nezapamćena u istoriji Japana, gde se sve, inače, pomno zapisuje.

Nobunaga nije oklevao: odmah je pod svoju kontrolu stavio oblasti pobeđenog Imagave. Vest o pobjedi neznatnog velikaša nad moćnim Imagavom brzo je obišla Japan a tadašnji car, Ogimači, poslao je, tajno, izaslanika Nobunagi *tražeći* od njega da okonča stanje bezvlašća u prestonici. Nobunaga nije gubio vreme. Primivši poziv od cara, mada nije isključeno da ga je i sam inicirao, krenuo je na okolne moćne velikaše i odnosio pobjede jednu za drugom.

Uporedo sa uzimanjem velikaških zamkova, on je osiguravao sebi saveznike rodbinskim vezama sa čuvenim feudalcima Asajjem Nagamasom, Takedom Šingenom i Tokugavom Ieja-suom. Posle novih pobjeda, pored ponovljenih poziva od strane cara, Nobunagi se javio i Ašikaga Jošiaki, brat poslednjeg šoguna, *zatražio* je podršku i — dobio ju je. Nobunaga je zauzimao zamak po *zamak* i približavao se Kjotu. Najzad, kad je bio blizu prestonice, pozvao je Ašikagu da mu se pridruži i potom ga trijumfalno uveo u prestonicu, da ga tamo proglasi šogunom.

Nobunaga je u Kjotu izgradio zamak Niđo, namenjen za sedište šoguna, popravio carsku palatu i ponovo stvorio osnove za stalne novčane prihode i cara i šoguna. Od cara, s kojim je popio po čašicu sakea, dobio je zvučnu titulu *Gon Dainagon*; posle toga sebi je izgradio zamak Azuči, prvi u Japanu koji je mogao da izdrži napad vatrenog oružja.

Iako sam nije prihvatio hrišćanstvo od misionara koji su u to vreme počeli da stižu u Japan, Nobunaga je veoma rado stupao u vezu sa strancima, slušao o njihovim običajima i primio od njih mnoge navike. Najveća tekovina dolaska stranaca u Japan bila je, bar za Nobunagu, donošenje vatrenog oružja, što su Japanci s radošću dočekali. Japanski velikaši zatražili su od stranaca da dovedu i majstore koji prave oružje i tako je, pod njihovim uticajem, ubrzo došlo do otvaranja malih oružarnica širom Japana. Najviše majstora-puškara bilo je baš u Nobuna-ginnoj oblasti Ovari.

Ali, Nobunaga nije voleo samo oružje. Naročito je cenio portugalsko vino, koje je pio iz staklenih čaša; kažu da je to »piće od krvi« nosio čak i na vojne pohode. Nobunaga je sanjao o tome da uspostavi čvrste veze sa Evropom i primi sa tog kontinenta sva moguća znanja kako bi Japan napredovao i nadoknadio ono što je izgubio prilično dugom izolacijom.

Ta ljubav prema svemu što je strano možda je potekla i od averzije koju je imao prema budističkim sveštenicima. Posebno je loše odnose imao sa budističkim kaluđerima sa planine Hieizan, u blizini Kjota. Ti sveštenici, koji su pripadali ratničkoj sekti *ničiren*, kao i pripadnici još nekoliko manjih budističkih grupacija, nosili su oružje i svojim brojnim vojskama terorizali prestonicu i njenu okolinu. Protivnici čvrste vlasti, oni su se s jednim velikašem udružili protiv Nobunage pa je zato, 1570. godine, Nobunaga s vojskom krenuo na planinu, spalio sve hramove (nekoliko hiljada) i pobio na stotine kaluđera. Otada praktično prestaje da postoji veliki budistički centar na planini Hieizan, iako je, kasnije, na toj planini ponovo izgrađeno nekoliko hramova.

Protiv suviše moćnog Nobunage, koji je pod čvrstom rukom držao već skoro čitav Japan, najzad se zaverio i sam šogun Jošiaki. On je uspostavio veze sa Takedom Šingenom pokušavajući da oslabi Nobunagu, ali ga je Nobunaga zarobio i stavio u kućni zatvor: tako je okončana vladavina šoguna iz loze Ašikaga.

Kad je Nobunaga bio na vrhuncu moći, imao je dvojicu vojskovođa kojima je verovao kao i sebi. Bili su to Tojotomi Hidejoši i Akeći Micuhide. Kad je, 1582. godine, Hidejoši bio na nekom pohodu, zatražio je od Nobunage pojačanje i ovaj je naredio Micuhideu da krene sa trideset hiljada ljudi Hidejošiju u pomoć. Umesto da krene u kraj u kome su se nalazile Hidejošijeve trupe, Micuhide je ušao u Kjoto, s name-rom da ubije gospodara, i opkolio hram Honnođi, u kome je bio odseo Nobunaga; ovaj je, videvši da neće moći da pobegne, tada zapalio hram i izvršio harakiri.

Tako je završio prvi čovek koji je uspeo da kaos građanskih ratova prekine bar na kratko vreme, da od

malog feudalca postane vladar Japana i zauvek ude u istoriju zbog svoje neiscrpane energije, ogromne hrabrosti i svih drugih osobina koje krasi pravog ratnika. Samo je naglost i ponekad svirepost sprečila Nobunagu da duže živi i okonča svoj plan o potpunom ujedinjenju Japana i uspostavljanju čvrstih veza sa Evropom.

Čovekovih pedeset godina samo su la^an san kad se uporede sa svetom večnih

Tako je glasila pesma koju je Nobunaga često pevao i za koju se verovalo da odražava njegovu životnu filozofiju. I stvarno, sagoreo je suviše brzo. Nije čak doživio ni onih pedeset godina ljudskog veka, o kojima je stalno pevao.

Razlog Micuhideovog napada na Nobunagu poznat je i ispričaćemo i tu priču — i ona odaje jednu stranu Nobunaginog karaktera. Akeći Micuhide bio je, do 1577. godine, jedan od najvernijih Nobunaginih vazala. Micuhide je, naime, dve godine pre toga opkolio velikaša Hatanoa Hideharua i kad ovaj nije hteo da se preda, zarobio mu majku obećavši da će i njoj i njemu poštediti život ako se preda. Hideharu se predao, ali je Nobunaga, uprkos Micuhideovoj zadatoj reci, naredio da se zarobljenik razapne na krst i ubije.

Hideharuovi samuraji se nisu smirili dok nisu zarobili Micuhideovu majku i ubili je na najgrozniji način. Micuhide je uspeo da kazni ubice, ali je pravim krivcem za sve to smatrao Nobunagu.

Pošto je Nobunaga umro, Micuhide je otišao kod cara, proglasio se za šoguna i vladao Kijotom veoma kratko, dok se s pohoda nije vratio Hidejoši i razbio ga u velikoj bici. Micuhide je pokušao da pobjegne ali ga je prepoznala gomila seljaka u jednom selu i linčovala kao Nobunaginog ubicu. Otada je u japanskom narodu ostala poslovice: *Akeći no tenka mikka*, što znači »Akećijeva vlast traje samo tri dana« i ona se koristi kad treba označiti nešto nepostojano. Njega su, takođe, u šali zvali i »šogun od trideset dana«.

Tojotomi Hidejoši

Hidejoši je rođen u selu Nakamura u oblasti Ovari, kojom je vladala Nobunagina porodica; otac mu je bio izvesni Nakamura Janosuke. Porodica u kojoj se mališan, izuzetno sitan za svoje godine i preterano ružan, rodio, bila je toliko siromašna da se za nju govorilo da tokom čitave godine ne pije ništa sem vode. U zemlji u kojoj čaj ipak nije toliko skup da bi se smatrao poslasticom, to je bilo oznaka za pravo siromaštvo. Otac mu je ubrzo umro, majka se preudala a sina je dala u hram Komjođi da se obrazuje.

Hidejoši, koji se tada zvao Hijoši, brzo je pobjegao iz hrama i potražio zadovoljstva u skitnji zemljom. Živeo je od prošnje, krade i ko zna čega još, kad je, u dvanaestoj godini, naleteo na razbojničku bandu vođe Haćisuge Korokua. Izuzetno inteligentan, agresivan i neustrašiv, dvanaestogodišnji Hijoši je ubrzo postao zamenik vođe bande, na koga je imao veliki uticaj. Hijoši nije dugo ostao sa tim razbojnicima — ubrzo je stupio u službu jednog samuraja.

Saznavši da je dečak (tada već petnaestogodišnjak) iz oblasti Ovari, poznate po dobrim oružarima i kovačima, samuraj mu je dao šest zlatnika da mu kupi dobar oklop. Hidejoši je otišao u Ovari, kojim je već vladao Nobunaga, kupio oružje i drugu opremu, prisvojio ga i pojavio se u Nobunaginom zamku s molbom da ga prime kao običnog vojnika.

Primljen je jer je Nobunaga tada hteo da što više poveća svoju vojsku, ali su prošli meseci dok nije uspeo da se

približi gospodar i da ga ovaj zapazi. Da nekoga tako niskoga ranga, nekoga ko nije samuraj, zapazi vojskovođa kao što je Nobunaga, stvarno je bilo teško; Hidejošiju je to uspelo doset-Ijivošću. U jednom trenutku dobio je zaduženje da reda papuče od slame koje su svi koji su ulazili kod Nobunage skidali ispred ulaza. I sam gospodar ostavljao je tu sandale, i Hidejoši je dobro znao koje su.

Jednog veoma hladnog zimskog dana, Nobunaga je, izašavši na trem i stresavši se od hladnoće, sa zadovoljstvom primetio da su mu papuče, koje mu je jedan od vojnika pružio, tople, kao da ih je neko grejao.

U to doba u Japanu ni kuće velikaša se nisu grejale, a i kad jesu, to je činjeno samo malecnim mangalima koji jedva da su odavali toplotu. »Jesi li ti grejao moje papuče?« zapitao je vojnika, a ovaj je klimnuo glavom. »Gde si ih grejao?« zapitao je dalje Nobunaga, a ovaj (Hidejoši) pokazao je na sopstvena nedra.

Od tog dana Nobunaga je shvatio da među vojnicima ima čoveka koji je izuzetan. Ubrzo ga je uzeo za ličnog pratioca i, mada je bio prilično grub prema svim svojim vojnicima i samurajima, postupao s njim prilično lepo. Hidejoši, međutim, nije želeo da ostane samo na simpatiji zbog gesta sa papučama, nego je u svim bitkama u kojima je učestvovao davao sve od sebe da se istakne. U jednoj od prvih bitaka, na primer, on je odlučio da se uopšte ne tuče sa običnim vojnicima, već se, izbegavajući čarke, lagano približavao neprijateljskom vojskovođi. Niko nije obraćao pažnju na neuglednog dečaka a ovaj je, kad se privukao do velikaševog konja, skočio otpozadi na njega i jahaču odsekao glavu. Ta njegova akcija resila je bitku, a njegov položaj kod Nobunage učvrstila.

Hidejoši je ubrzo postao jedan od Nobunaginih vojskovođa i, kao što je ranije rečeno, porazio Micuhidea koji je izazvao Nobunaginu smrt. U dogovoru sa pripadnicima porodice Oda, za Nobunaginog naslednika Hidejoši je proglasio jednog od njegovih unuka a dva dečakova ujaka, Nobutaku i Nobuo, za njegove tutore. Prvi od tutora se ubrzo pobunio protiv vladavine skorojevića Hidejošija, pa ga je ovaj ubio. Pokušao je to i drugi ujak, ali je Hidejoši i njega pobedio, iako se ovaj bio udružio sa Tokugavom lejasuom. Posle toga Hidejoši je jednu od svojih svastika dao lejasuu za ženu, a ovaj je svoga sina ostavio u Hidejošijevom dvoru kao taoca, što je u ono vreme bio normalan gest poverenja.

Tako je, korak po korak, Hidejoši preuzeo sve konce koje je u zemlji vukao Nobunaga i još više nego njegov prethodnik proširio vlast. Podigao je zamak u Osaki, blizu Kjota, i odatle vladao Japanom. U početku je razmišljao o tome da se proglasi za šoguna, ali njegovo nisko poreklo mu to nije dozvoljavalo. Do tog vremena bilo je nepisano pravilo da šogun može da postane samo neko ko, makar po sporednoj liniji, potiče od nekada moćnog vojnog klana *Minamoto*. Hidejoši, i da je hteo, takvu vezu nije mogao da izmisli, pa je pristao na druge titule, od kojih mu je poslednja bila *taiko*.

Sve njegove titule značile su da je čovek koji ih nosi opunomoćenik carskog dvora i davale su mu pravo da vlada zemljom. Hidejoši je odlučio da umiri i najudaljenije plemiće, koji su povremeno pokušavali da se ponovo osamostale, i preduzeo je više pohoda u kojima je pobeđe često odnosio uspešnim opsadama ili smišljenim savezima i dogovorima sa lojalnim feudalcima. Bio je rigorozan u kažnjavanju i uvek je govorio da nastupa u ime cara, što mu je davalo nesalomljiv autoritet.

Kad je umirio zemlju i ceo centralni Japan preuzeo kao svoj lični posed, Hidejoši je odlučio da pređe na kontinent. Bio je, praktično, prvi japanski vladar koji je došao na ideju da počne osvajanja van japanskih ostrva. Poslao je izaslanika na korejski dvor i, kad je korejski kralj odbio da prizna njegovu vrhovnu vlast (pravdajući se da je oduvek priznavao vlast kineskih careva), Hidejoši je poslao armiju od sto trideset hiljada ljudi i brzo pokorio Koreju. Bilo je to 1592. godine;

japanska armija ostala je u Koreji nekoliko godina čekajući pojačanje ali i odgovor na ultimatum koji je Hidejoši uputio kineskom caru. On je tražio uspostavljanje rodbinskih veza između dva dvora, otvaranje trgovine i da deo južnog dela Koreje pređe u trajno japansko vlasništvo.

U to vreme, 1593, neočekivano mu se rodio sin. Hidejoši je do tada promenio nekoliko žena i konkubina, ali dece nije imao pa je, želeći da nekome ostavi vlast, usvojio mladića po imenu Hidecugu. Sad, kad je imao sopstvenog sina, Hidejoši se setio da Hidecugu ne ispunjava svoje administrativne dužnosti kako treba i posle svađa ga proterao, primoravši ga kasnije da izvrši harakiri.

Došla je i 1598. godina, od kineskog dvora stigli su nezadovoljavajući odgovori i Hidejoši je poslao pojačanja na kontinent. Njegova vojska je, međutim, bila iscrpljena boleštinama i stalnim borbama: bilo je očigledno da ekspedicija nije uspela, što Hidejoši sebi dugo nije mogao da prizna. Najzad je, pavši u postelju, više od tuge za ogromnom armijom koja propada u Koreji nego od bolesti, umro. Pokušavajući da obezbedi vlast svom maloletnom sinu Hidejoriju, ostavio je petoricu velikaša kao tutore ovome. Među njima je bio i Tokugava lejasu.

Hidejoši je, ipak, najviše verovao svom vazalu Išidi Mi-cunariju, koga je ostavio u dvoru kao visokog savetnika. Postoji jedna priča o tome kako je Išida stupio u Hidejošijevu službu. Kad je *taiko* bio na jednom pohodu pa, ožednevši, svratio u jedan hram i zatražio solju čaja, sveštenici su poslali trinaestogodišnjeg Išidu, koji je kod njih bio učenik, da ga posluži. Dečak je izneo punu solju mlakog čaja, Hidejoši ga je ispio nadušak i zatražio drugu. Druga šolja bila je samo do pola puna a čaj prilično topao. Kad je vladar tražio još, dečak je izneo čaja na dnu šolje, kako su otmene osobe tada inače pile, i ovoga puta je čaj bio skoro vreo — onako kako ga obično piju poznavaooci.

Hidejoši je shvatio dečakovu inteligenciju: prva čaša je bila da utoli žeđ, druga da je potpuno ukloni, a treća je tako spremljena da u njoj može da uživa. Odmah je Išidu uzeo u službu i ovaj je bio zaslužan što se armija iz Koreje vratila u ipak donekle dobrom stanju. Posle gospodareve smrti Išida je shvatio da od petorice tutora lejasu ima najveće aspiracije na presto i sklopio je savez protiv njega pokušavši da vlast sačuva za Hidejošijevog sina. Njegova vojska i lejasuova sukobile su se 21. oktobra 1600. godine, na polju Sekigahara; Išida je poražen i, kad je uhvaćen, ubijen sa još nekoliko drugih velikaša.

Hidejoši će ostati zauvek u japanskoj istoriji kao prvi čovek iz naroda koji se uspeo do vladarskog trona. Za sve što je učinio mogao je da zahvali samo svojoj inteligenciji i energiji, jer nije imao porodičnih veza koje su među velikašima bile glavna garancija uspeha.

On je bio čovek neiscrpane energije i velike inteligencije, koja se graničila sa lukavošću. Prvi je od svih japanskih velikaša uspeo da pronikne u dvoličnost kaluđera jezuita a onda dao naredbu o proterivanju hrišćana iz zemlje. Kad je shvatio da je seljaštvo suviše ojačalo, on je na originalan način oduzeo sve oružje koje se u selima nakupilo tokom građanskih ratova. Objavio je da želi da obnovi statuu velikog Bude u Nari i naložio da se sakupljaju metalna ogledala i mačevi i koplja, metalni predmeti — koje je imala skoro svaka japanska kuća a nisu bili neophodni kao, na primer, poljoprivredne alatke. Svako ko

je odbio da da prilog za Budu, bio je proglašavan nevernikom, pa je ubrzo samo samurajska klasa ostala naoružana a seljaci potpuno oslabljeni.

Hidejoši nije priznavao nikakve svetinje, mada je, kao što vidimo, ponekad umeo da se iza njih zakloni. Kad je veliki zemljotres ošteti veliku statuu Bude u Nari, on je na konju uleteo u hram i besan izbacio strelu na bronzanu statuu. »Kakvo si mi ti božanstvo kad ni sebe ne umeš da sačuvaš od nesreće?!« uzviknuo je tada Hidejoši.

Drugi put, kad je trebalo da krene u vojni pohod na jednog neposlušnog velikaša na severu, odlučio je da krene morem jer bi to ubrzalo put i iznenadilo protivnika. Brodari, međutim, nisu želeli da na brodove ukrcaju i konje, jer se verovalo da se bogovi mora ljute i potapaju brodove koji voze te životinje. Hidejoši nije kaznio brodare, ali je odmah napisao pismo bogovima mora u kome je zatražio prolaz za svoju flotu. Bacio je pismo u vodu i rekao: »Sad možemo da krenemo.« Brodari su bili toliko zapanjeni njegovim postupkom da se više nisu opirali, vojska je brzo stigla na sever i odnela značajnu pobedu.

Za Hidejošija s pravom govore da je japanski Napoleon. Munjevito je osvojio zemlju, a prvi je počeo da razmišlja o prelasku na kontinent. Dopisivao se sa španskim kraljem, bio voljan da zemlju potpuno otvori za strance. U ličnim odnosima Hidejoši je ponekad bio suviše surov i zato je, iako je ljude plenio inteligencijom i ličnim šarmom, sebi često stvarao neprijatelje. Voleo je lepe žene i često ih je otimao direktno od svojih vazala, a, iako je obožavao rodonačelnika ceremonije čaja, Sen Rikjua, naterao ga je da se ubije kad je ovaj odbio da mu kćerku da za ženu.

Bio je ružan — Nobunaga ga je prozvao *saru*, što znači majmun — ali je znao da nadoknadi sve što je gubio tom ružnoćom. Ponekad je i sam sebe nazivao majmunom, a kad je njegova žena bila ljuta zbog suviše ljubavnica koje je imao, umeo je da joj se ulaguje i kaže: »Žalim te što si morala da se udaš za ovako ružnog čoveka koga zovu majmunom i divim se veličini tvoga trpljenja.« Izgradio je mnogo hramova i palata i ostao u lepom sećanju i dvora i budističkih sveštenika, koji su mu dodelili i lepe posmrtno titule, a mnogo kasnije ga proglasili i za boga.

Tokugava lejasu

Mladi od Nobunage i Hidejošija, Tokugava lejasu je, kako kažu japanski komentatori, »pojeo kolač«. Sve ono što su pripremili ova dvojica velikih ljudi, on je znao da iskoristi i uspostavio je vladavinu svoje porodice za više od dva i po veka.

Da bi došao do vlasti, lejasu, koji se kao dečak zvao Takećijo, morao je mnogo da trpi. Rođen u oblasti Mikava, čijim je jednim delom upravljao njegov otac, lejasu je ubrzo postao žrtva lošeg položaja svoga oca: on je imao vrlo slabu vojsku i bio nesposoban da se odupre jačim velikašima. lejasuov otac je još 1547. godine, kad je dečak imao samo pet godina, kao garanciju za vernost u savezu sa velikašem Imagavom protiv Nobunaginog oca, poslao lejasua u zatočeništvo kod Imagave. Ali, budući talac nikad nije stigao na odredište: preoteli su ga ljudi Nobunaginog oca i dali ga, kao taoca, u jednu porodicu svojih vazala.

Talco je, bez roditeljske ljubavi, samo sa nekoliko paževa i pratilja, mali lejasu živeo težak život taoca kome je život visio o koncu. Njegov otac je bio primoran da obeća da, ako želi da sačuva dečakov život, nikako ne ustaje protiv porodice Oda. Iz zatočeništva je pušten tek kad je imao šesnaest godina i kad je Nobunaga već pobedio Imagavu u onoj sjajnoj bici kod Okehazame.

Postepeno, koristeći strpljenje, razvijeno u dugom zatočeništvu, kao glavno oružje, lejasu je postajao sve uticajniji među feudalcima koji su ranije priznavali vlast Imagave. Iako je bio nekoliko puta protivnik Nobunagi, lejasu je shvatio kakvu energiju taj čovek nosi u sebi i odbio da stupa u saveze koji su mu nuđeni protiv Nobunage. Sa malom vojskom on je često dolazio u situacije kad se već spremao na samoubistvo, naročito u sukobu sa Takedom Šingenom, ali je ipak, zahvaljujući požrtvovanju vojnika i svojoj umešnosti, ostajao u životu.

Kad je Nobunaga poginuo, lejasu se našao u blizini prestonice ali nije imao dovoljno vojske da porazi Micuhidea. Iako je možda mogao da se izbori za vlast, dopustio je Hide-jošiju da to učini. On je čekao svoje vreme i znao je da ono nije došlo. U vreme sukoba sa Takedom čak je sopstvenog sina naterao da se ubije, znajući da će samo strpljenjem a ne naglošću moći da jednoga dana postane apsolutni vladar Japana. Trpeo je sve te žrtve jer je sanjao o tome da porodica kojoj je pripadao preuzme naslednu vlast u zemlji i da njome vlada duže nego što je ijedna druga porodica vladala.

Kad je Hidejoši bio na samrtnoj postelji, lejasu je bio uz njega. Iako su svi govorili da mrzi Hidejošija i da samo čeka njegovu smrt da preuzme vlast, to na lejasuovom Jicu nije moglo da se vidi. Teško detinjstvo u zatočeništvu potpuno je prekinulo veze između njegovog lica i srca. Uvek je uspevao da se kontroliše, da nikada ne pokaže ono što stvarno misli.

Priča se da je Hidejoši, pred smrt, naredio da se organizuje veliki banket i da se tu pomire svi njegovi zavađeni vazali. Sam Hidejoši ležao je, bolestan, na počasnom mestu i s tugom gledao kako, dok im

vino ulazi u glavu, velikaši pokazuju prava osećanja i kako se banket pretvara u svađu. Onda je, kažu, lejasu ustao i na pasja kola izgrdio velikaše, rekavši da, dok je veliki *taiko* bolestan, svi treba da budu složni. Hide-jošiju su pošle suze na oči; tada je lejasua odredio za jednog od petorice tutora svome maloletnom sinu.

U bici kod Sekigahare, gde se sukobio s vojskom Išide Micunarija, lejasu je odneo veliku pobjedu. Samo u tom jednom danu pred njega je izneto četrdeset hiljada odsečenih neprijateljskih glava. Trebalo je da prođu samo tri godine da ga ča pozove u Kjoto i dodeli mu titulu *seni i tai šogun*. Bilo je te 1603. Samo dve godine potom, on je abdicirao u korist svoj dvadeset šestogodišnjeg sina Hidetade. Zeleo je da tako još Z; života osigura naslednu vlast svojoj porodici, i u tome je uspeo

Za života je uništio Hidejošijevog sina Hidejorija i sv< njegove sledbenike i promenio čitavu mapu Japana: od mnogih feudalaca oduzeo je oblasti, dajući im imanja koja su im manj' odgovarala, a oduzetim oblastima nagrađivao je vazale koji si ga verno pratili u nedaćama dugim trideset godina. lejasu j podigao zamak u Edou, na severu zemlje, dosta daleko od Kjota i tu uspostavio novo sedište šoguna. Edo će, sa prestankom vladavine šoguna, dobiti ime Tokio (istočna prestonica) i u nji će preći car, koji i sada sedi u lejasuovom zamku.

lejasu Tokugava promenio je mnoge do tada važeće zakon i doneo nove, čije značenje ljudi njegovog vremena nisu odmah shvatili. Ti zakoni i odredbe o ponašanju samuraja i feudalca su mu i pomogli da se obezbedi od mogućih pobuna velikaš i ugrožavanja apsolutne vlasti njegove porodice.

Da bi izbegao svađe među članovima sopstvene porodice lejasu je odredio da prvi muški potomak uvek sedi u Edou upravlja zemljom, a da njegov mlađi brat, odnosno drugi pi redu muški potomak, treba da ima rezidenciju u gradu Miti i da upravlja sudstvom.

Osim toga, svi feudalci su morali da imaju kuće u Edou ' kojima je, zavisno od imanja koje poseduju, morao da bude uve određen broj slugu i članova porodice feudalca. Žene i dec feudalaca morali su da određen broj meseci provode u sedištu šoguna, a kad bi se oni vratili kućama, sam feudalac je morai da dođe i pokloni se šogunu.

To su bile takozvane «novogodišnje posete», koje su moral da se odvijaju po tačno određenom ceremonijalu. Tačno se znal koliko je ljudi moralo da sačinjava povorka, kakvu su oprem morali da imaju, čak i kako je trebalo da bude ukrašeno vel:

kaševo sedlo. Velikaš je pri audijenciji bio dužan da u dvor donese određene poklone, a potom da, zbog poseta i ceremonijalnih dužnosti, izvesno vreme provede u prestonici šoguna.

Za najmanje povrede strogih ceremonijala velikaši su strogo kažnjavani, a za veće propuste i greške oduzimano im je imanje a njihove porodice propadale. Kad se uzme u obzir da je sve ovo što je navedeno od feudalaca iziskivalo velike troškove, a i da su bili obavezni da u određenim intervalima preduzimaju velike javne radove, jasno je da velikaši nisu nikada imali dovoljno snage da organizuju veće vojske kojima bi mogli da se suprotstave vlasti šoguna, kako je ranije bio slučaj.

Sogunova administracija bila je razvijena do savršenstva, tako da su velikaši bili pod stalnom prismotrom. Čak i ako bi jedan velikaš uspeo da nešto uštedi i pokuša da prikupi vojsku, nije bilo drugih da mu se pridruže. Poslednji zlobni potez Tokugave lejasua bio je njegov zavet da mu u planinama poznatim pod imenom Nikko svaki od velikaša izgradi po jedan veličanstven hram oko mesta gde će mu biti grobnica. Posle smrti privremeno je sahranjen na drugom mestu, da bi mu kasnije, uz veliku pompu, telo bilo preneto u Nikko, gde se *nalazi* najveličanstvenija grobnica sveta.

lejasu je poznat i po tome što su za njegova života konačno proterani hrišćani (njih je prvi počeo da isteruje Hide-joši). On i njegov sin Hidetada izdali su naređenja o zabrani ispovedanja hrišćanske vere u Japanu, o proterivanju hrišćana iz zemlje, zabrani dolazaka stranaca u Japan (osim veoma ograničenog broja Holandana, Kineza i Koreaca), i zabranu, pod pretnjom smrću, izlaska Japanaca iz zemlje.

Sirom zemlje podizana su vešala, hrišćani razapinjani na krs^ove, goreli na lomaćama, trpeli grozne muke u vreloj vodi toplih mineralnih izvora... U svako selo došla bi grupa vojnika i predstavnika vlasti i na glavnom trgu postavila ikonu sa likom bogorodice; onda bi izvodili stanovništvo i svakoga terali da zgazi ikonu. Onaj ko je odbio da to učini, bio je

odmah stavljan na muke, ili čak ubijan na mestu.

Uopšte, lejasu, koji je bio toliko strpljiv da čeka na svoj čas decenijama, bio je izuzetno surov u sprovođenju sopstvenih odluka i mera. Kažu da je kad se vraćao u Edo posle nekog puta, ceo put kojim je prolazio bio oivičen krstovima i vešalima na kojima su se nalazili oni koji su nešto pogrešili za njegova odsustva. Čovek koji je bio strpljiv dovoljno da sačeka slavuju da sam zapeva, nije trpeo ni najmanju neposlušnost. Poznavao je dobro prirodu japanskih plemića i njihovih vazala i znao dobro da

samo savršena organizacija i surovost u njenom sprovođenju može da ih spreči da se bune. Iako je zemlju osudio na najdublju izolaciju i uskratio joj tekovine nauke i modernizacije sve do pred kraj devetnaestog veka, istina je da je on, svojim dalekovidim odredbama, stvorio u Japanu savršeno organizovano društvo u kome je funkcionisao svaki i najmanji delić. Stranci koji su u devetnaestom veku došli u Japan, bili su zapanjeni organizovanošću života u zemlji, jakom građanskom klasom, razvijenim zanatstvom i funkcio-nisanjem celog državnog aparata. Nisu retki oni koji govore da je i sadašnji uspeh Japana rezultat savršenog sistema organizacije društva koji je ostavio lejasu Tokugava. I mnogi japanski sociolozi tvrde da rezultat sadašnjeg japanskog uspeha nije u vrednoći pojedinaca u Japanu, već u savršenoj organizaciji sistema u kome pojedinac nema drugu alternativu već da funkcioniše onako kako to sistem od njega zahteva.

Mijamoto Musaši

U mestu Tavera, u današnjoj oblasti H jogo, u centralnom delu najvećeg japanskog ostrva Honšju, samuraju Taveri Đinuemonu rodio se drugi sin. Bilo je to dvanaeste godine ere Tenšjo (1584); taj dečak je kasnije, kažu, postao čuveni mačevalac Mijamoto Musaši. U to doba bilo je uobičajeno da samuraji menjaju lična, pa i porodična imena, čak po nekoliko puta tokom života. Stoga nije bilo čudno što je Musaši umesto prezimena Tavera (koje je njegov otac očigledno uzeo po rodnom gradu) imao sasvim drugačije prezime.

Sam Musaši, u spisu *Pet krugova*, u kome daje i šture elemente sopstvene biografije, ne govori gde se tačno rodio, ko su mu bili roditelji, niti mnogo šta više o životu koji je do šezdesete godine vodio. On samo navodi tadašnje svoje puno ime: Šinmen Musaši no Kami Fudivara no Genši, koje je, takođe, verovatno proizvod samurajeve mašte i rezultat različitih susreta i iskustava. Tek 1843. godine pojavila se knjiga u kojoj se tvrdilo da Musaši nije bio sin Tavera Đinuemona već Šinmena Munisaija iz Mijamotoa, što je očigledno, bliže istini i što je prihvatio i pisac Jošikava Eidi kada je pisao roman *Mijamoto Musaši*.

Bilo kako bilo, Musaši je, prema onome što i sam kaže u spisu *Pet krugova*, a i prema nekim zapisima, počeo da se bori vrlo mlad, kada je imao trinaest godina; lutao je odonda Japanom, imao bezbroj duela, a onda, pošto je pobedio svog najvećeg rivala Kođiroa Sasaki, prestao da se bori. Od dvadeset devete pa do pedeset sedme godine starosti o Musašiju se skoro ništa nije znalo, a onda se pojavio u zamku Kuma-moto, kod velikaša Tadatošija Hosokave, gde je kao vazal ostao do smrti. Tu je napisao i delo o veštini borenja *Pet krugova*, a tu su ga i sahranili, pa namernik, kad od Kumamotoa krene starim putem Ocukaido, može još da nađe njegov grob.

Prošao je skoro ceo vek od 1645, godine Musašijeve smrti, kada je u pozorištu Ajameza u Osaki počela da se prikazuje kabuki drama *Adauci Ganrjudima* pisca Samona Fu-dimotaa. Ganrjudima je bilo ime ostrva na kome su odlučni dvoboj vodili Musaši Mijamoto i Kođiro Sasaki (u prevodu romana *Mijamoto Musaši* ostavljen je obrnuti red pisanja imena: prvo prezime pa lično ime, kako to inače čine Japanci) a drama je slavila veštinu mačevanja »najvećeg samuraja svih vremena« Musašija.

Zaboravljen za života, samuraj je izronio iz tmine groba i popeo se na japanske pozornice, ušao na stranice popularnih romana, a bio je i česta tema slikara japanskih grafika u drvetu — *ukijoe*. Slava Musašija Mijamotoa, koju nikako nije potpuno uživao za života, rasla je tako, u osamnaestom i devetnaestom veku, da bi se prenela i u ovaj naš vek, u kome je tek Musaši izgleda potpuno oživeo i u kome ga slave više nego što je on ikada i pomislio da će se dogoditi u vekovima ljudskog postojanja.

Posle drame *Adauci Ganrjudima*, bilo je mnogo drama, proznih i pesničkih dela o Musašiju, ali su do dvadesetog veka ostali najpoznatiji romani Hanaikada Ganrjudima Đišjoa Haći-mona i *Mitoo Ejuki* Baiseua Hirage (objavljen prvi put 1803. godine). Svi autori prikazivali su Musašija kao neustrašivog borca, neprevaziđenog veštaka u borbi mačem i samuraja koji ide iz dvoboja u dvoboj kako bi usavršio sopstvenu veštinu.

Tek je pisac Eidi Jošikava, u romanu koji je sada i pred našim čitaocima, pokušao da Musašija prikaže kao ljudsko biće. Objavivši ovaj roman prvo u nastavcima, od 1935 (sa pauzama)

do 1939. godine u dnevnom listu »Asahi šinbun«, Jošikava je stvorio Musašija koji ima tipične ljudske slabosti: zaljubljuje se, stidljiv je, ume čak i da pobegne sa dvoboja, a dozvoljava i da s njim ponekad arogantno postupa budistički kaluđer Takuan. Ovakav Musaši se, međutim, izgleda najviše svideo publici, jer se, posle objavljivanja u novinama, pojavio kao višetomna knjiga u petnaestak izdanja, prodat je u desetak miliona prime-raka, a bio je i počasni deo pedeset tromnog izdanja celo-kupnih dela Eidija Jošikave.

Pojava ovog romana u vreme kada je Japan već bio okupirao Koreju, stvorio u Mandžuriji marionetsku državu Maičukuo i pripremao druga osvajanja na Pacifiku, bila je dobra hrana japanskom nacionalizmu. Pisac Jošikava obilazio je japanske trupe u Aziji, govorio im o Musašijevom herojstvu, a priče o nepobedivom mačevaocu dobro su poslužile u vreme kada je Japan počeo da gubi rat i kada se tvrdilo da Japanci mogu (kao i Musaši) samo čvrstom voljom da pobede mnogo jačeg neprijatelja. Iako

je ime dobio po jednoj od najvećih japanskih oblasti, s junakom Jošikavinog romana identifikovan je za vreme rata i (uz »Jamato«) najveći japanski bojni brod »Musaši«. Ovaj ogromni brod, sa nezamislivom teškom artiljerijom, bio je jedan od glavnih aduta Japanaca u pacifičkom ratu, na njemu je svečano preneto u zemlju telo ubijenog »autora« napada na Perl Harbur, admirala Isorokua Jamamotoa, a kad je brod uništen u jednoj od najvećih pomorskih bitaka kod Filipina, znalo se da je Japan konačno pred porazom.

Iako je već 1929. godine režiser Kintaro Inoue snimio bio film o Musašiju (tada poznati glumac Čiezo Kataoka igrao je glavnu ulogu), tek je roman Eidiija Jošikave dao materijala za čitav niz filmskih i televizijskih ostvarenja. Najpoznatiji predratni film jeste delo režisera Hirošija Inagakija. Za scenario je kao osnova uzet Jošikavin roman, a film je prvi put prikazan (tri puta po dva časa) 1940. godine. Taj film bio je među 225 japanskih filmova koje su američke okupacione vlasti u

Tokiju zabranile za prikazivanje, 1945. godine. (Pored *Mija-motoa Musašija* Hirošija Inagakija, tada su zabranjeni i takvi filmovi kao što je *Rascvetala luka* Keinosukea Kinošite i *San-širo Sugata* Akire Kurosave. Sve komercijalne kopije sakupljene su i na peščanim obalama reke Tama u Tokiju spaljivane od 22. aprila do 2. maja 1946. Proces spaljivanja nadgledali su Amerikanci, a u suvišnoj revnosti izvršitelja, u vatru su bačene i originalne kopije nekih filmova. Priča se da su tada uništene sve kopije Kurosavinog filma *Sanširo Sugata*, sem jedne jedine, a da je ona pronađena u beogradskoj »Kinoteci«.)

Bilo je to vreme borbe protiv ostataka nacionalizma i dosta se preterivalo u svemu; čak je i levičarski japanski pisac Ango Sakagući bio među najglasnijim japanskim intelektualcima koji su kritikovali Musašija kao pojavu. Kasnije se Ango ogradio rekavši da je Musaši bio dostojan divljenja dok je bio mlad mačevalac, ali da je kasnije, u starosti, kada je »pomalo nad-meno« želeo da podučava druge, izgubio sve razloge da ga čovek poštuje. Ango je čak govorio i da je *Gorin no šjo* (*Pet krugova*) loše napisana knjiga i mladima je preporučio da je ne čitaju.

Interesovanje za Musašija je tako usahlo i publika je počela da ga zaboravlja sve dok, 1950. godine, Hiroši Inagaki, režiser *Musašija* iz 1940, nije snimio film *Sasaki Kodira*. Bio je to pristup tipičan za posleratnog Japanca — prikazati događaj kroz prizmu poraženog borca. Japan se još oporavljao od poraza u ratu u koji je ušao baš kao Sasaki Kođiro, arogantno i bez razmišljanja.

Hiroši Inagaki nije stao na ovom filmu, već je, 1954. godine, snimio još jedan film koji se, isto kao predratni, zvao *Mijamoto Musaši* i imao je tri dela. Ovoga puta bio je to film u boji i bio je, uopšte, prvi istorijski film s temom iz srednjeg veka koji je kompanija »Toho« snimala u boji. Poslastica ove verzije priče o Musašiju jeste to što glavnog junaka igra Toširo Mifune, jedan od najomiljenijih kasnijih Kurosavinih

glumaca i jedan od najpoznatijih glumaca-samuraja uopšte. Ovaj film bio je za Mifuneu jedna od ulaznica za međunarodnu popularnost, pošto je *Mijamoto Musaši* prikazan i u Sjedinjenim Državama, gde je dobio naziv *Samuraj*. *Mijamoto Musaši* bio je neka vrsta labudove pesme Hirošija Inagakija, režisera koji je u japanskim filmskim krugovima bio poznat po tome što je pomogao da samurajski film prebrodi krizu u koju je ušao posle pronalaska tonskog filma.

U japanskoj umetnosti odvajkada postoji, za tu zemlju verovatno karakteristična, želja umetnika da se oprobaju na temama koje je neko već radio pre njih. Tako Musašijeva tema na filmu nikako da se iscrpi. Poznati režiser Tomu Učidava je čak dva filma snimio po Jošikavinom romanu. To su *Ičidodi no ketto* (1964) i *Ganrjuđima no ketto* (1965). Prvi film obraduje samo završnu scenu romana, tj. dvoboj Musašija i Kođiroa, a drugi samo borbu na brdu Ičidodi, gde je Musaši sam hrabro izašao pred stotinak samuraja kuće Jošioka.

Televizija takođe nije propustila do obradi teme iz *Musašija*, a tokom cele 1983. nedeljom je prikazivana TV serija japanske državne televizije *Mijamoto Musaši*, prema romanu Eidiija Jošikave. Te godine u Japanu je obeleženo i 400 godina od rođenja Musašija, a tom prigodom su, pored ove mamutske TV serije prikazivani i stari filmovi, ponovo objavljivani romani i priče, a pojavila se i knjiga *Mijamoto Musaši %a decu*. Za ovu knjigu iskorišćene su ilustracije iz vremena kada je roman Eidiija Jošikave objavljivao u nastavcima u »Asahi šinbunu«.

Prvi prevod na strani jezik romana o Musašiju pojavio se, čudno, tek 1981. godine. Roman Eidiija Jošikave *Mijamoto Musaši*, pod skraćenim nazivom *Musaši* objavljen je te godine prvo na engleskom, a prevodilac je bio Čarls Teri. I priča o ovome prevodu je interesantna. Čarls Teri, iako jedan od najboljih poznavalaca japanskog jezika, nije uobičajavao da prevodi književna dela. Zараđивao je tako što je prevodio stručne tekstove za američke kompanije koje su poslovale sa Japanom. I *Musašija* je preveo bukvalno po narudžbini, i to je, slučajno, na neki način ispala njegova labudova pesma. Nešto više od godinu dana pošto je učinio ovaj podvig, umro je, ožaljen naročito od onih koji su od njega očekivali više ovakvih knjiga.

Svet je bio prilično iznenađen *Musašijem*: sve što je iz japanske književnosti do tada prevedeno na strane jezike bilo je drugačije. Pisci kao Rjunosuke Akutagava, Jukio Mišima, Đuničiro Tanizaki bili su

poznati širom sveta, ali oni su retko pisali o samurajima. O toj temi čitaoci van Japana mogli su da čitaju samo iz sekundarnih proizvoda ljudi koji su, boraveći u Japanu ili kopajući po istorijama, prikupljali podatke da im posluže za romane o japanskoj prošlosti, sa izrazitim naglaskom na surovom i romantičnom. *Musaši* je, svojom odmerenošću, dobro poslužio da se oceni šta je od onoga iz *Ninde* Erika van Lustbadera ili *Šoguna* Džejsma Klevela istinito, a šta proizvod zapadnjaka sa puno mašte.

Musaši se na engleskom pojavio neposredno posle *Šoguna*, a na radnju tog romana se i istorijski nastavljao. *Musaši* počinje tamo gde se Sogun završava, sa 1600. godinom i opisom bitke na Sekigahari. Onaj ko je pažljivije čitao oba romana, primetiće da *Musaši* ispravlja i nekoliko nepravdi koje je Klevel napravio u *Sogunu*. Jedna od najupadljivijih jeste slikanje lika plemića Hosokave, muža lepe Mariko koja se zaljubljuje u Engleza Elektrona. Kao model za ovaj izrazito nesimpatičan lik iz *Šoguna* poslužio je Hosokava Tadaoki, jedan od najboljih mačevalaca u Japanu Musašijevog doba, koji je bio instruktor borenja u šogunovom dvoru i čiji je sin, kasnije, primio Musa-šija u svoj zamak. Tadaoki je, istina, imao ženu hrišćanku čije ime je bilo Gracija, ali sve ostalo — ljubav prema strancu, Tada-okijev loš karakter — jeste, bar prema onome što kažu Eidi Jo-šikava i istorija, čista izmišljotina. Prevod na engleski Carlsa Terija naveo je i prevodioce iz drugih zemalja da se late prevoda gigantskog romana. Ima indicija da je prevod na srpskohrvatski (autora ovog teksta) drugi prevod u svetu, jer je u sveskama »Dečjih novina« objavljnjen već s jeseni 1983, a sada, evo, ima sreću da se pojavi i kao knjiga. Posle su došli prevodi na francuski, nemački i mnoge druge jezike, pa je *Musaši*, samuraj koga život nije tetošio i koji je doživeo različite nepravde, skoro 350 godina posle smrti doživeo svetsku slavu.

Sokantna pojava

Najkraće što može da se kaže za Musašija jeste to da je bio neobičnog izgleda. Među portretima, uglavnom rađenim posle njegove smrti, često je prikazivan lika tako grotesknog da teško može da se poveruje da je reč o ljudskom biću. Posebno je prenaglašen portret samuraja u trinaestoj godini, u vreme kada je odneo prvu pobjedu. Taj crtež prikazuje trinaesto-godišnjaka obraslog dlakama po licu, sa bujnom kosom, izbečenim krupnim očima i ogromnim nosom. Tako sigurno ne može da izgleda nijedan trinaestogodišnjak, ali je jasno zašto je slikar tako crtao Musašija.

Ostavši rano bez roditelja, *Musaši* je snagom, agresivnošću, borbenošću i svadljivošću očigledno plašio svoju okolinu. Prerano odrastao, delovao je starije od vršnjaka, a sama činjenica da je pobedio ronina koji je izazivao celo selo, Arimu Kiheija, čoveka u punoj snazi koji je prošao kroz školu borenja *šintorju*, sama govori o strahu koji *Musaši* mora da je zadavao okolini. Sa dva mača za pojasom, *Musaši* na tom crtežu izgleda kao izobličeni bolesni zli patuljak.

Zapisi ljudi koji su ga sretali govore da je bio čovek neobično jakih viličnih kostiju, snažnih jagodica, žutih beonjača i (za Japance) izraženog nosa. Pored toga što je bio dlakaviji od svojih sunarodnika, *Musaši* nije brljao kosu iznad čela do temena, kako su to činili samuraji. Imao je dugačku kosu koja mu je slobodno padala i tek ju je ponekad povezivao pantljikom. Postoji svedočanstvo da je između tridesete i četrdesete imao

kosu do pojasa i da ju je odsekao tek u starosti, i to do ramena, do mesta do kojega je sam mogao da dohvati mačem.

Musaši je bio visok oko 175 centimetara, što je bila izuzetna visina za ljude toga doba, i imao snažno robusno telo. Ne samo njegova fizička pojava, već i ponašanje, izazivali su strah i odbojnost. Gledao je sve oko sebe poluzatvorenim očima, isto onako kao kada bi stajao pred protivnikom s kojim se bori na život i smrt, a nije vodio mnogo računa o onome što drugi govore i misle — za sebe je odavno već bio stvorio određene stavove i njih se pridržavao i u borbi i u običnom životu.

Često pominjana činjenica da se uopšte nije kupao i da je nadaleko širio smrad znojem ulepljenog tela, pomagala je odbojnosti *Musašijevog* izgleda. Raščupana kosa u koju češalj nikada nije ušao možda je nekome odavala luđaka. U zapisima ljudi koji su ga poznavali, a koji su, što za Japan toga doba nije neobično, vodili dnevnike, kaže se da niko ko nije imao neki poseban razlog nije ni pomišljao da oslovi samuraja strašnog izgleda.

Sve o čemu govorimo zapisano je do doba kada je *Musaši* pobedio Kođiroa Sasakiya, do njegove 29. godine, i kasnije, posle samurajeve pedeset sedme, kada se pojavio u Hoso-kavinom zamku u Kumamotou. Šta se sa njime dešavalo između toga niko ne može sigurno da kaže. Kođiroa Sasakiya pobedio je 1612; kasnije su nađeni podaci da je, ipak, neki *Musaši* Mi-jamoto bio jedan od zapovednika vojske Hidejošijevih nasled-nika koje su šogunove snage opkolile 1614. u zamku Osaka. Isto tako, *Musaši* Mijamoto se pominje kao jedan od kapetana Tokugavine vojske koja je išla da uguši pobunu seljaka-hri-šćana 1637—38. u Šimabari, na južnom ostrvu Kjušu.

Ovi podaci navode na pomisao da je priča o postojanju dva *Musaši* ja možda ipak istinita, jer je u zapisima u arhivi plemićke kuće Hosokava nađen detaljan opis starog samuraja koji je vazal te kuće

postao u poznim godinama. Čovek njegovog izgleda nije mogao da pre toga bude oficir šogunove vojske, jer, da je to bio, prema uobičajenoj samurajskoj praksi, ostao bi kod šoguna do smrti.

Godine u ovim zapisima ipak nisu toliko sigurne, zbog poznatog japanskog računanja vremena po erama, pa je možda neki događaj pomeren i možda je sve to bio samo jedan Musaši. Postoji još i zapis da se Musaši Mijamoto pojavio u Kokuri, na ostrvu Kjušju, 1634. godine, sa usvojenikom lori-jem Jošinom, da je s njim bio kod velikaša Tadašana Ogasa-vare čitave tri godine i da je u vojsci koja je opsedala zamak Hara, u kome su se utvrdili pobunjenici iz Šimabare, lori bio jedan od zapovednika jedinica. Postoji i nepotvrđen podatak da je sam Musaši napravio plan za ugušenje pobune u Šimabari i da je, prilikom provale u zamak, i njega pogodio kamenje koje su očajni branioi bacali na napadače. Musaši, koga tuđe oružje nikada nije pogodilo, bio je iznenađen, čak i ljut na samog sebe. Njegova teorija o vojnoj doktrini trebalo je da ga sačuva čak i od kamena nasumce bačenog sa zidina zamka, mislio je.

Ne bi trebalo zaboraviti ni podatak da je Musaši bio levak. Kao takav, mora da je bio opasan i kada se borio samo jednim mačem, jer je poznato da se u borilačkim vešti-nama udarci i gardovi uče pod pretpostavkom da protivnik drži mač u desnoj ruci. Činjenica da levaci mnogo lakše nauče da koriste desnu ruku nego što dešnjaci nauče da se služe levom, možda je značajna za Musašijev pronalazak — borbu sa dva mača odjednom. Takođe je značajno reći i da je imao veoma tih glas: ljudi koji su imali prilike da ga vide, kažu da je govorio toliko tiho da su, u normalnim situacijama, mogli da ga čuju i razumeju samo oni koji su sedeli tik pored njega. Ostali, makar bili u istoj sobi, doživljavali su njegov govor kao šaputanje.

To je otprilike sve što se zna o Musašiju do doba kada je, posle dvoboja sa Kodiroom Sasakijem, nestao, da bi se pojavio tek pri kraju svoje šeste decenije.

Vredelo bi još razmotriti šta u romanu o Musašiju Eidiija Jošikave može da bude istinito a šta ne, imajući u vidu bar neke glavne postavke romana. Prvo, o ljubavi devojke Ocu prema Musašiju, devojke koja ga prati kroz ceo roman da bi se, pred njegov odlazak na odlučni dvoboj, simbolično venčala s njim. Ovakva priča je skoro sigurno izmišljena, jer, ma koliko bila velika ljubav iz mladosti, teško da bi se očuvala u provobitnom stanju kada bi se pred Ocu pojavio raščupani čudak koji u sve ljude oko sebe zuri kao da su mu suparnici u dvoboju, čovek koji smrdi nadaleko i koji među desetoro ljudi s kojima razgovara, bar kod osmoro izaziva neizlečivu antipatiju.

Priče o dvobojima i sukobima s pojedinim samurajskim kućama već su više verovatne i neki, kao sukob sa kućom Jo-šioka, čak su istorijski verifikovani. Susreti sa poznatim ljudima toga vremena nisu dokazani, ali je pisac očigledno smatrao da su ljudi koji su živeli u istom dobu na relativno malom području centralnog Japana i u novoj šogunovoj prestonici Edo, ljudi koji su se bavili umetnostima i veštinom borenja u to doba, neminovno morali da se sreću.

Budistički sveštenik Takuan, na primer, živeo je od 1573. do 1645. godine, svetovno ime bilo mu je Miura i još u četrnaestoj godini se zamonao da bi postao najmlađi opat hrama Daitokudi u Kjotu. Bio je kaligraf, mislilac, slikar, majstor ceremonije čaja, a, kao i u romanu, imao je oštar jezik, jer postoji zapis da je jednom uvredio šoguna i bio proteran u oblast Deva na četiri godine. Osnivao je hramove, među kojima je najpoznatiji Tokaidi u današnjem Tokiju, ali je među Japancima ostao poznat po vrsti turšije koja je po njemu i dobila ime. Takuan je, naime, pronašao način za kiseljenje velike bele japanske rotkve *daikona* u komadu (do tada je kiseljena samo iseckana ili strugana), pa je ta poslastica i danas poznata kao *takuan^uke*.

I drugi, kao čuveni umetnik ceremonije čaja Haija Soju, i još mnogi, živeli su svi u isto vreme, Musaši ih je možda i sretao, ali nije sigurno da je s njima bio u onako prisnim odnosima kao što Eidi Jošikava predstavlja. Jedini siguran susret jeste onaj između Musašija i oca njegovog kasnijeg gospodara Tadatašija Hosokave. Otac Tadaoki Hosokava, hodao je ulicama Edoa kad je pored njega prošao Musaši. Iako nisu bili sami na ulici, 'obojica su, kaže zapis, osetili nešto neobično. Osetili su, verovatno, ratnički duh koji su obojica posedovali, a i neku vrstu odbojnosti, jer je Musaši tada baš tražio mesto šogunovog instruktora borenja, koje je Hosokava već zauzimao.

Ono što je poznato iz Musašijeve biografije pre dvoboja sa Kodiroom, tj. iz vremena kada se još borio na život i smrt, jeste da je Musaši u više mahova nameravao da nađe službu kod nekog velikaša. Najviše se govori o njegovom pokušaju da bude instruktor kod šoguna, ali, zbog toga što su taj položaj već zauzimali Munenori Jagju i Tadaoki Hosokava, to nije bilo lako izvodljivo. Zabeležen je i njegov odlazak jednom drugom članu šogunske porodice. Pred velikašem Jošinaom To-kugavom i njegovim vazalima Musaši je prikazao veštinu borenja i govorio o svojoj vojnoj doktrini koju je nazivao *heiho*. Iako su bili oduševljeni onim što su videli, vazali su, na kasnije sazvanom savetu, bili podeljenih mišljenja. Dok su jedni mislili da bi za njihovu kuću dolazak Musašija bio veliki dobitak, drugi su tvrdili da jedan takav karakter ne bi mogao da se prilagodi odnosima koji vladaju u kući feudalca.

Isključiv rad na samousavršavanju, nepokazivanje želje da se sasluša mišljenje sagovornika i superiornost koja se ogledala ne samo u veštini borenja već i na licu, samo bi, po tim mišljenjima, ugrozili harmoniju koja mora da vlada među samurajima jedne feudalne zajednice. Iako je velikaš Jošinao odlučio da Musašiju ipak ponudi meso u zamku, neukrotivi samuraj sam je pokvario ceo posao. Za prihod od 500 kokua (prihod samuraja izražavao

se u količini pirinča, a jedan koku odgovarao je zapremini od 180 litara), koji mu je feudalac ponudio, Musaši je rekao da je suviše mali i da on neće postati ničiji vazal ako ne dobije bar hiljadu kokua. Nijedan od sagovornika nije pokazao volju da se pogada, pa je tako prilika da stupi u direktnu službu šogunske porodice za Musašija propala.

Musaši je bukvalno nestao pre nego što je napunio tridesetu i niko ne zna kako je otada živeo. Sigurno je da nije bio ničiji vazal, a činjenica da je odbijao dvoboje na život i smrt, ma od koga došli, odvela ga je (kao revolveraša koji prestane da nosi revolver) u anonimnost dugu dve decenije. Kao što piše u *Pet krugova*, on je od tada radio samo na samousavršavanju, gospodar rnu nije bio potreban, bio je dovoljan sam sebi.

Napunio je pedeset sedam godina kada se pojavio u zamku Kumamoto, gospodara Tadatošija Hosokave. Ne zna se zašto je došao baš u ovu samurajsku feudalnu kuću, ali ima mnogo verovatnoće u mišljenju da je Tadatoši primanjem Musašija u službu želeo da ispravi sve nepravde učinjene prema njemu ranije. Tadatošijev otac, kao što smo ranije rekli, bio je smetnja da Musaši postane šogunov instruktor borenja, Tadatošijev otac primio je u službu Kođiroa Sasakiya a ne Musašija. Vazali kuće Hosokava su, takođe, ne mogavši da se pomire sa Kođi-roovim porazom, posle dvoboja proneli glas da je Musaši kukavički pobedio, da mu je u pobedi pomogla prevara, trik, i da je moralni pobednik dvoboja bio Kođiro Sasaki.

Hosokava je želeo da sve te nepravde ispravi, a Musaši je, osećajući starost da dolazi, poverovao da je našao nekoga ko će mu pomoći da vojnu doktrinu *heiho* i način borenja *niten icirju* ovekoveči. Iako romantičar, Musaši je dotle već bio shvatio da bez moćnog mecena može da dođe u situaciju da svoje životno delo, do tada neprevaziđenu teoriju borenja, prepusti mraku vekova. Mecena je čak i u srednjem veku bio potreban za osnivanje škole borenja i umnožavanje knjiga u kojima bi autor svoju teoriju izložio.

Musaši je kod Hosokave došao ozaren, a već posle šest meseci shvatio je da je ipak sve izgubljeno. Tadatoši Hosokava je, naime, naprasno umro i, iako je Musaši mogao da zadrži položaj uglednog samuraja sa deset pratilaca i prihodom od tri stotine kokua, nije mu više poklanjana pažnja kakvu je očekivao. Musašijev prvi spis, *Heiho sandugokađo (Trideset pet te%a o vojnoj doktrini)* završio je u arhivu zamka Kumamoto, a Musaši se opet povukao u sebe shvativši da od prave škole borenja nema ništa. Na Hosokavinoj sahrani je, što nije bilo karakteristično za njega, javno pokazao osećanja pustivši da mu suze potocima liju niz lice za feudalcem u koga je, na kraju života, polagao sve nade.

Zapadno od Kumamotoa nalazi se planina Kinpunzan, a na njenim visovima budistički hram Ungandī. U oktobru 1643, dve godine posle smrti gospodara Hosokave, Musaši je ušao u pećinu koja se nalazila u brdu iza hrama. U toj pećini, nazvanoj Regando, nalazilo se čak pet stotina skulptura boginje Kannon. U tu mračnu pećinu, koja je istovremeno služila i kao kapela hrama Ungandī, Musaši je, uz dozvolu opata, ušao da živi kao isposnik. Sa sobom je poneo četkicu, tuš i dosta papira i tu počeo da piše spis *Pet krugova*, neku vrstu borilačkog testamenta. Pisao je pune dve godine, ne izlazeći i živeći samo od onoga što su mu donosili sveštenici i poznanici, a samo nedelju dana pošto je završio spis, 19. maja 1645, umro je. Kao da je s poslednjim ideogramom koji je ispisao iščilela sva njegova snaga, jer, kad je spis zajedno s kratkim testamentom predao sveštenicima iz Ungandīja, on više nije mogao da ustane na noge. Sahranili su ga prema njegovom izričitom zahtevu, u punom oklopu i sa svim oružjem, mada takav oklop maltene nikada pre toga na sebe nije bio stavio.

Prema datumima koje je stavljao ispod svakog pojedinog poglavlja spisa *Pet krugova*, može se zaključiti da je Musaši

ovo delo koncipirao pune dve godine, a da je konačan tekst, ili bar veći njegov deo ispisao u samo jednom jedinom danu. Koliko snage i koncentracije u čoveku koji će samo nedelju dana potom, na izgled iznemogao, umreti!

Pored *Pet krugova*, i sve drugo što je Musaši uradio u zamku Kumamoto ostalo je sačuvano. U arhivi zamka ima nekoliko njegovih ličnih predmeta, zatim nekoliko predmeta koje je on svojom rukom napravio: bio je majstor u pravljenju sedala, drvenih mačeva, bio je izvanredan skulptor. Pored toga, iz tog kratkog perioda ostala je velika zbirka njegovih kaligra-fija i crteža tušem. Svaka od tih kaligrafija i svaki od tih crteža bio bi dovoljan bilo kome slikaru da zauvek ostane u istoriji umetnosti; Musaši je među takve i svrstan. Da nije bilo romana Eidīja Jošikave, verovatno se za te crteže i kaligra-fije ne bi ni znalo. Ovako, plemićke arhive u Kumamotou i okolini pretražene su i na svetlost dana je, istina tek u našem veku, izašlo ono što je Musaši radio u svojim poslednjim danima. Poznavaoi kažu da crteži govore mnogo o Musašiju i jasno svedoče da je u kući velikaša Hosokave nemirni samuraj Musaši

Mijamoto najzad našao svoj mir.

Nesrećni genije

Musaši Mijamoto rodio se, po nekima, iste, a po drugima dve godine pošto je Akeći Micuhide ubio Odu Nobunagu: rastao je u vreme vladavine Tojotomija Hidejošija; njegova prva bitka bila je ona poslednja velika bitka kojom je okončan period građanskih ratova u Japanu — bitka kod Sekigahare. Najjednostavnije što može da se kaže za borilačkog genija koji se rađa u vreme prestanka ratova jeste — da nije imao sreće. Da je živeo samo neku deceniju ranije, Musaši bi postao legenda još za života, on bi sam odlučivao čitave sukobe, a njegova vojna doktrina bi možda pomogla nekom drugom vojskovođi da preuzme kontrolu nad zemljom. Možda bi i on sam, kao i Hidejoši, koji je takođe bio iz naroda, postao toliko moćan da zavlada Japanom.

I kad je, kao neiskusni mladić, kretao u prvi veliki boj, nije imao sreće. Umesto da se nađe na pobedničkoj strani, na strani porodice Tokugava, krenuo je s vojskom poraženog Hidejošijevog sina. Time su mu od samog početka mogućnosti za napredovanje znatno umanjene. Zna se da je lejasu Tokugava bogato nagradio sve koji su bili na njegovoj strani na Sekigahari, a da je u mišje rupe saterao one koji su bili protiv njega.

Musaši je bio svestan svoga genija, dara koji je, očigledno, dobio rođenjem. On sam, u *Pet krugova* kaže: »Možda sam pobeđivao zato što sam imao prirodnih sposobnosti za borbu, možda je takvo bilo samo naređenje Neba, ili zato što su tadašnje

škole mačevanja bile nesavršene.» Ali morao je biti razočaran kad je video da kao posledica takvog dara (kao što to najčešće biva) ne dolazi i priznanje sredine. Bio je siguran da je najbolji, suparnici su kao snoplje padali pred njim, tek — uvek bi se našlo nešto što će se isprečiti pred njegovu zvezdu koja je želela uspon do najviših vrhova.

Kada je on hteo (i jedini bio sposoban) da bude instruktor šogunu, neko je već bio naimenovan na taj položaj; kad su mu nudili službu, želeli su da ga, po svaku cenu, uklupe u sistem i nudili mu položaje ispod ljudi koji mu nisu bili dorasli. Ovakve priče o genijima nisu retke. Zar nije isti i Mocart u Formanovom *Amadeusu*, zar nije isto tako trnovit bio put Vuka Karadžića, koji je nailazio na prepreke gde god da je kretao, zar nije Van Gog bio slikar koji je za života mogao da računa samo na rугanje i koji je za života prodao samo jednu sliku a danas za jedne njegove »Suncokrete« daju čitava bogatstva? Pa i Nikola Tesla je imao svog Kodiroa u Edisonu. Ko zna koliko je još takvih genija bilo i biće na svetu. Toliko je toga neprirodnog u sudbini izuzetnih ljudi da splet događaja koji ih unesrećuje nije moguće objasniti bilo kakvom logikom. To je (nesvesno) izrazio i pisac Eidi Jošikava: bio je primoran da izmisli staricu Osugi i da je pusti da celog života prati Musašija i spletkama mu onemogućava uspeh. Osugi sigurno nije postojala, ali ta starica je dobar simbol za zlu kob koja unesrećuje genije kao što je Musaši.

Sreća Musašija nije htela ni kad je pomislio da ju je ipak našao. Feudalac Hosokava, u koga je polagao sve nade, umro je samo pola godine pošto je Musaši stupio u njegovu službu. Sreća ga nije htela ni onda kada je činio podvige u koje se, logično, ne bi smelo sumnjati. Posle bitke protiv porodice Jošikava nije pričano ništa o tome da se sam borio protiv desetine neprijatelja, već samo o tome da je kukavički pobegao sa poprišta; ostrvu Funašima, na kome je ubedljivo pobedio Kodiroa Sasakija, posle dvoboja je dato drugo ime, ali ne po Musašiju već po poraženom Kodirou — Ganrjuu, Ganrjuđima.

Tajnu nesreće genija treba tražiti i u težnji njihove sredine da proslavi blaženu prosečnost a ne toliko u zloj kobi; pro-sečnost je najviše cenjena u Musašijevom (i današnjem) Japanu, kada se mislilo da je harmonija odnosa u jednoj životnoj i radnoj sredini mnogo važnija od doprinosa bilo kakvih genija. Ni dan-danas u Japanu ne uspeva čovek koji se ističe po radnim rezultatima ako ne dokaže da može i da se harmonično uklopi u radnu sredinu. Sistem pokretnih stepenica za uspon u karijeri, koji još vlada, koji garantuje napredovanje na poslu skoro istom brzinom svima onima koji su na te stepenice stupili u isto vreme, sistem u kome plate zavise od godina službe a ne od uspeha u poslu — sve to ne bi moglo ni danas da ohrabri ljude Musašijevog tipa.

Čovek koji je sebe nazivao samurajem a svakodnevno ismevao neke na izgled čvrste postavke samurajskog morala, nije mogao da pobudi oduševljenje u svojoj sredini. Za Musašija je bilo dečja igra pobediti desetak ljudi, ali se nije ustručavao da jednostavno okrene leđa ili čak otrpi uvredu slabijeg od sebe kada je smatrao da sukob ne može da mu donese nikakve koristi u smislu usavršavanja borilačke veštine. Čvrsta pravila ponašanja koja su, kao i u Evropi toga doba, predviđala spiranje uvrede kada ratniku neko baci (simbolično) rukavicu u lice, za Musašija nisu važila. On je jednostavno sam birao šta će ga uvrediti ti a šta ne, nije dozvoljavao da društvo to za njega učini. Pored toga, najveća svetinja samuraja, hara-kiri, za Musašija je bila slabost, čak glupost. Da li mu je svest o vrednosti života stvarno usadio Takuan ili ne, nije čak ni važno, ali u društvu u kome je smrt često smatrana nagradom, pa i

privilegijom, Musaši je uvek birao život. Nije čudo da su te njegove osobine japanske vojne vlasti u drugom svet-skom ratu grčevito krile od građana kojima su propagirani

Musašijevo junaštvo i veština u borbi. Čovek koji je bežao iz okršaja za koji smatra da nema smisla i čovek koji smrt od sopstvene ruke smatra besmislicom, ne bi baš bio pogodna duševna hrana za *kamikaze* i japanske vojnike od kojih je traženo da se bezuslovno žrtvuju za državu.

Musaši je stvorio sopstveni moral zasnovan na zakonima za koje je mislio da vladaju u prirodi — nije želeo da se kroz njega prelamaju sve slabosti vekovima starog društva. Pored onoga što je zabeležio u spisu *Pet krugova*, u zapisima onih koji su sebe smatrali Musašijevim učenicima ostalo je još sle-dećih osamnaest postavki koje je on smatrao sopstvenim kanonom:

- ne skreći sa svoga puta,
- ne misli samo o zadovoljstvima i zabavama,
- ne budi sebičan,
- ne misli samo o sopstvenom komforu,
- ne kaj se zbog učinjenog,
- ne zavidi drugima,
- ne tuguj kad se rastaješ s ljudima,
- ne predaj se suviše ljubavi prema ženi,
- ne nasedaj lepim pričama,
- ne budi probirljiv u jelu,
- ne poželi kuću niti se vezuj za stvari,
- ne želi posebno ukusna jela,
- ne teži za slavom i počastima,
- ne plaši se smrti i ne misli na nju,
- ne teži za bogatstvom i dragocenostima ni u starosti,
- poštuju bogove, ali ne traži ništa od njih,
- misli samo na to kako ćeš se boriti.

Musaši Mijamoto stvorio je sopstvenu vojnu doktrinu, svoj životni zakonik; čak je i ono što je govorio postalo pomalo nerazumljivo za njegovu okolinu. Samuraja koji je u sebi objedinio sve principe zen budizma, nisu mogli da razumeju oni koji nisu tako daleko odmakli na tom putu. A ono što Musaši kaže: »Nije važno kojom se delatnošću baviš već da poznaješ principe«, jeste čisti zen. Zato je Musaši bio izvanredan kako u borbi tako i u likovnim umetnostima, pa i u kratkom poetskom obliku kao što je *tanka*, mada nije bio baš dorastao proznom izražavanju. Njegovih *Pet krugova* puni su nedorečenosti, a ponekad on jednostavno prizna i sebi i čitaocima da to ne može da izrazi pismeno, već može ili da ispriča usmeno ili da pokaže praktično...

Postoji zapis o jednom razgovoru sa Musašijem. Na pitanje kako se pobeđuje u borbi, on je odgovorio serijom" pitanja:

»Da li možete da hodate linijom između dve table tatamija (ram na kome je razapeta asura od bambusa)?«

»Mogu«, rekao je njegov sagovornik.

»A ako je ta linija duga nekoliko stotina metara?«

»Mogu.«

»A ako ta linija nije ha tatamiju nego na kilometrima dugoj ivici opkopa zamka?«

Ovde već odgovora nije bilo, a ni Musaši nije dalje hteo da govori. Zen i mač, umetnost mačevanja, spojili su se u njemu; on je sve shvatio a da mu niko pre toga ništa nije objašnjavao, i znao je da ne treba da pokušava da objasni drugima. Za njega je to sve bilo prirodno, kao što je bilo prirodno da okolina takvog čoveka ne razume. Ni jedni ni drugi tu ništa nisu mogli da učine.

A»_UUIII